

GEOGRAFIE VENKOVA

RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.



Ze0029: Geografie venkova

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita

1. Venkov a společná zemědělská politika EU



Základní otázky

- Co je to SZP – proč vznikla a jak se vyvíjí?
- Jak SZP ovlivňuje rozvoj venkova?
- Jaké jsou vyhlídky do budoucna?

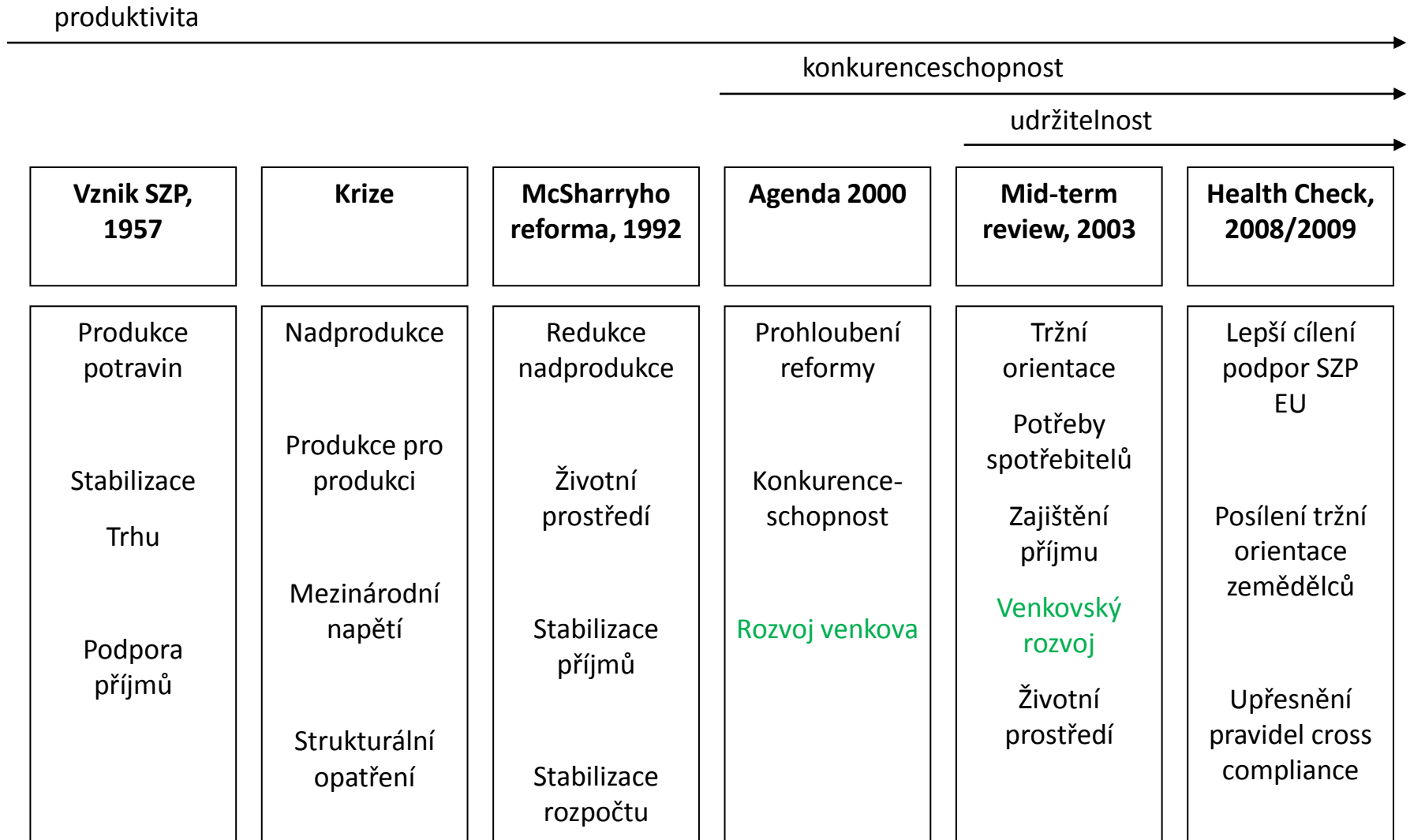
Dlouhodobý vývoj změny paradigma v pojetí rozvoje venkova

Pramen: OECD, 2006, s. 60

	Starý přístup	Nový přístup
Cíle	Rovnoměrné rozdělení, příjmy zemědělců, konkurenceschopnost zemědělství	Konkurenceschopnost venkovských oblastí, zhodnocení místních aktiv, využití nevyužívaných zdrojů
Hlavní cílové sektory	Zemědělství	Různé sektory venkovské ekonomiky (např. venkovská turistika, zpracovatelský průmysl, informační a komunikační technologie)
Nástroje	Podpory (subvence)	Investice
Klíčoví aktéři	Národní vlády, zemědělci	Všechny úrovně veřejné správy (nadanárodní, národní, regionální a místní), různí aktéři z veřejného i soukromého sektoru

Cíle reforem společné zemědělské politiky EU se zaměřením na rozvoj venkova

Pramen: podle Pělucha, M., 2010: prezentace „Změny vnímání venkova v rámci SZP EU 2010“



Vztah regionální politiky a rurální politiky

- ❖ Venkovské oblasti představují 91 % území 27 členských států Evropské unie a jsou domovem více než 56 % jejich obyvatel, což z rozvoje venkova činí politiku prvořadého významu.
- ❖ V České republice zaujímá venkov téměř 90 % obcí, tři čtvrtiny rozlohy území, avšak pouze zhruba čtvrtinu obyvatel.
- ❖ **Má být venkovská politika součástí regionálního rozvoje nebo ne?**

Vztah regionální politiky a rurální politiky

- ❖ SZP (EU) ,včetně „rurální“ politiky, vs. regionální politika (EU) – často řešení obdobných problémů a stejných území
- ❖ V ČR stále oddělený „svět zemědělců“ a „svět venkovských obcí“.

Rozvoj venkova dle Programu rozvoje venkova ČR	Regionální rozvoj dle Strategie regionálního rozvoje ČR
<ol style="list-style-type: none">1. Tvorba pracovních příležitostí2. Podmínky růstu a kvalita života na venkově3. Vzdělávání4. Zlepšení řízení a mobilizace přirozeného vnitřního rozvojového potenciálu venkova5. ...	<ol style="list-style-type: none">1. Tvorba pracovních míst2. Vytváření podmínek pro dynamický hospodářský rozvoj regionů3. Podpora investic do lidského kapitálu4. Vytváření podmínek pro dynamický hospodářský rozvoj regionů5. Podpora řešení specifických problémů rozvoje venkova a periferních území

PARADOX ROZVOJE VENKOVA

- ❖ **Priority rozvoje venkova dle Evropské komise nejsou / nemohou být naplňovány:**
 - podpora konkurenceschopnosti (např. **pravidla pro zemědělské subjekty v zemích EU-12 jsou do roku 2013 nastavená tak, aby zemědělci těchto zemí nebyli konkurenceschopní**),
 - péče o krajinu (např. **neustále snižování objemu financí na komplexní pozemkové úpravy, které jsou jedním z nejdůležitějších dlouhodobých nástrojů péče o krajinu; zabírání kvalitních půd fotovoltaickými elektrárnami**),
 - posílení infrastruktury obcí (**v českém prostředí se posilování infrastruktury jeví jako „černá díra“**, neustále se investuje, ale výsledky nejsou příliš zřetelné).

2. Přístupy k vymezení venkova

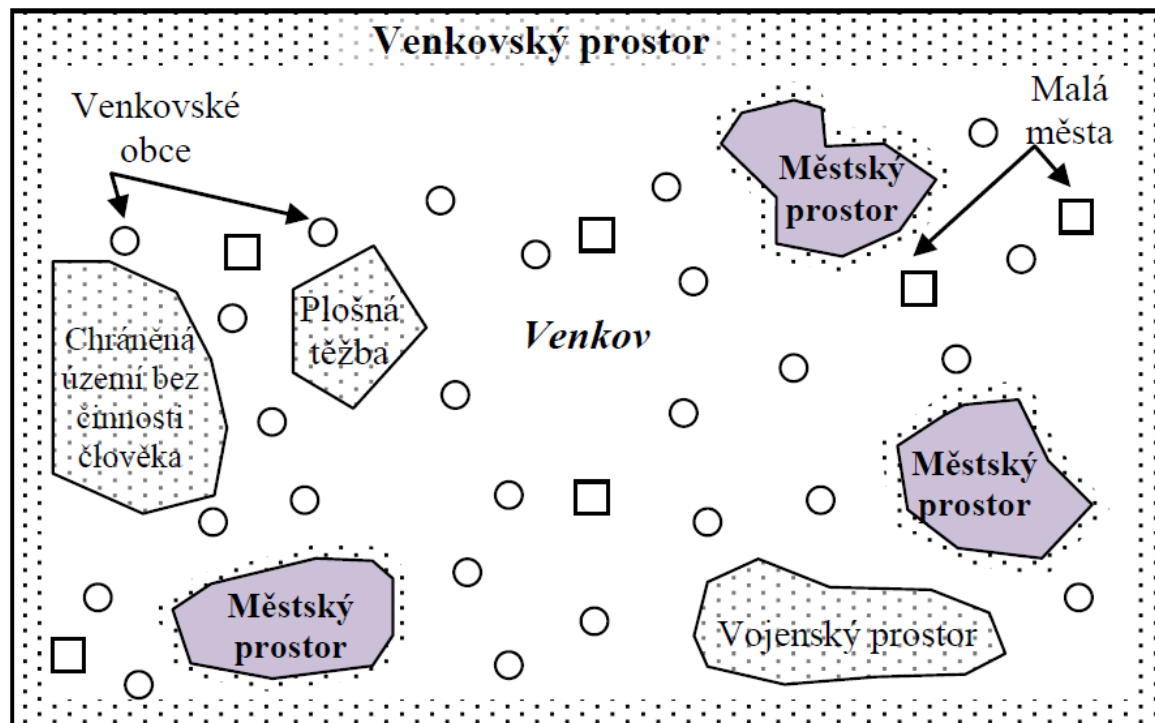


Základní otázky

- Co je to venkov?
- Má nějaké charakteristické znaky?
- Jaké jsou charakteristické činnosti?
- Kdo jsou venkované?
- Kdo se pokoušel o vymezení venkova?

Co je to venkov?

- Abstraktní označení osídlené kulturní krajiny se specifickými charakteristikami
- Individuální vnímání
- Překrývání pojmu „venkovský“ region (prostor, území) s pojmy „periferní“ (okrajový, obvodový), „marginální“ (okrajový, mezní) nebo „rurální“ (venkovský, zemědělský, rolnický) region.





Dudin

131

Zb



HaKalaniyot HaPardes

75

Nahalal Junction

75

HaGoren

Beit She'arim

HaEmek

73

Shvil He'halav

Nahalal

73

73

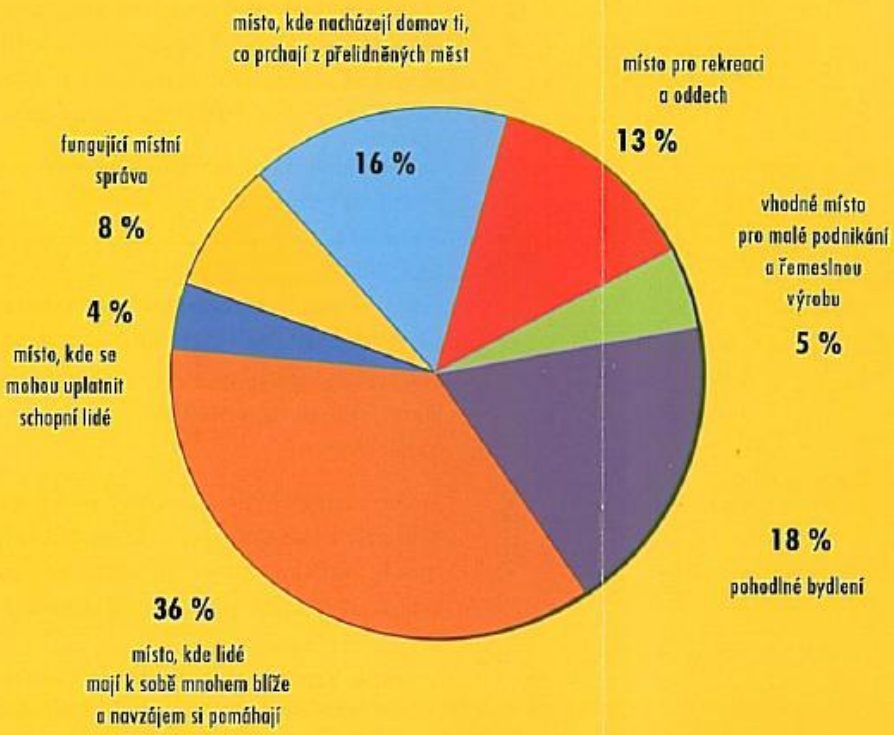
Octagon

Ramat David

73

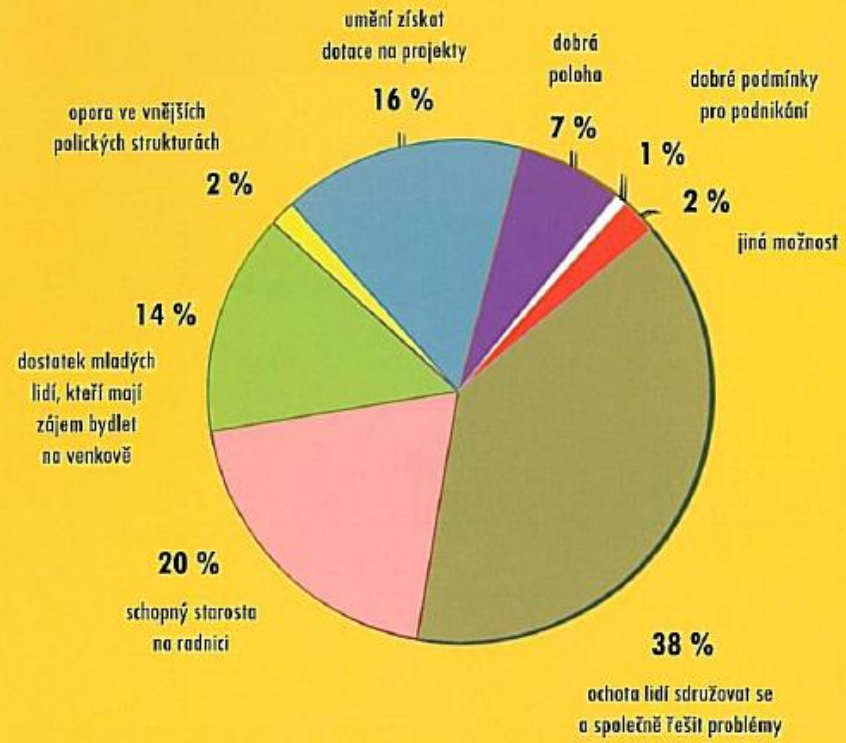
Graf 1: Co se Vám především vybaví v myslí, když se řekne "venkov"?

Zdroj: Dotazníkové šetření mezi představiteli vybraných venkovských obcí

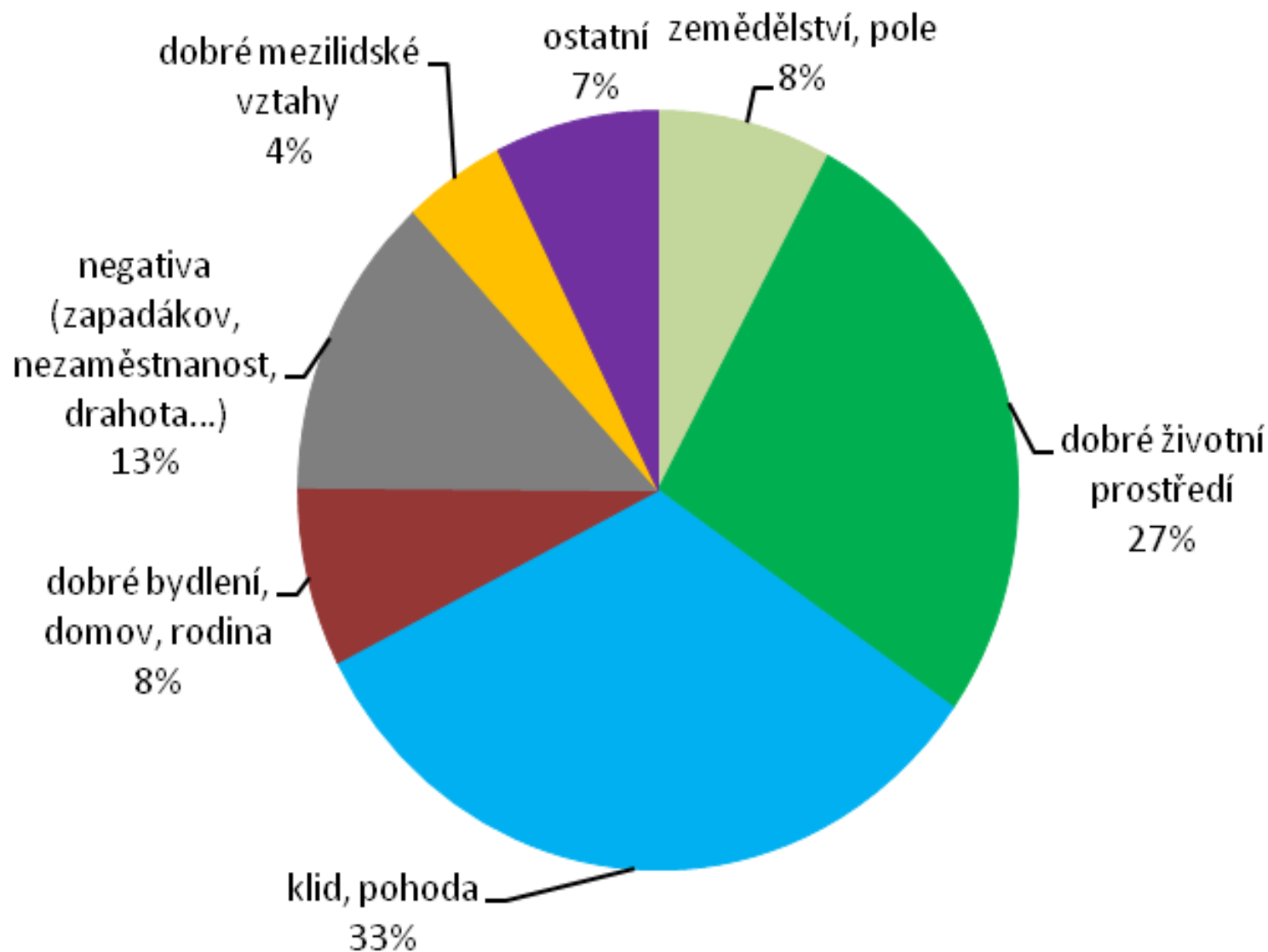


Graf 2: Co je podle Vás nejdůležitější podmínkou úspěšnosti obce, jako je ta Vaše?

Zdroj: Dotazníkové šetření mezi představiteli vybraných venkovských obcí



Výsledky vychází z podkladů dotazníkového šetření, které bylo uspořádáno mezi 1 076 starosty a dalšími představiteli venkovských obcí v Česku a dotazníkového šetření, které bylo uspořádáno mezi 4 375 rodiči žáků 54 základních škol v 15 venkovských mikroregionech Česka.



*Názory 1 070 obyvatel venkovských obcí na otázku „**Jaké slovo se vám vybaví, když se řekne venkov?**“ byly zjišťovány v květnu 2009 na území MAS Boskovicko Plus.*

Přístupy k vymezení venkova

- ❖ Odvíjí se od jeho hlavního účelu. Odlišujeme přístupy založené např. na:
 - velikosti sídel s aspektem na demografii a s úzkou vazbou na prostorovou strukturu;
 - charakteru krajiny, tj. jako výsledek dlouhodobé interakce lidí a přírodního prostředí, zrcadlí se v ekonomických, sociálních a ekologických funkcích krajiny;
 - charakteru sídel a života v nich, tj. vnímání role sídla ve správním systému, etnografické oblasti, vybavenosti včetně pracovních příležitostí, podnikání, politice v rámci obce a navenek;
 - eventuálně i jiné.

- ❖ Exaktní vymezení venkova je však v ojedinělých případech nezbytné – jasné vymezení příjemců dotací, tj. účelové vymezení pro uplatňování politiky rozvoje venkova.

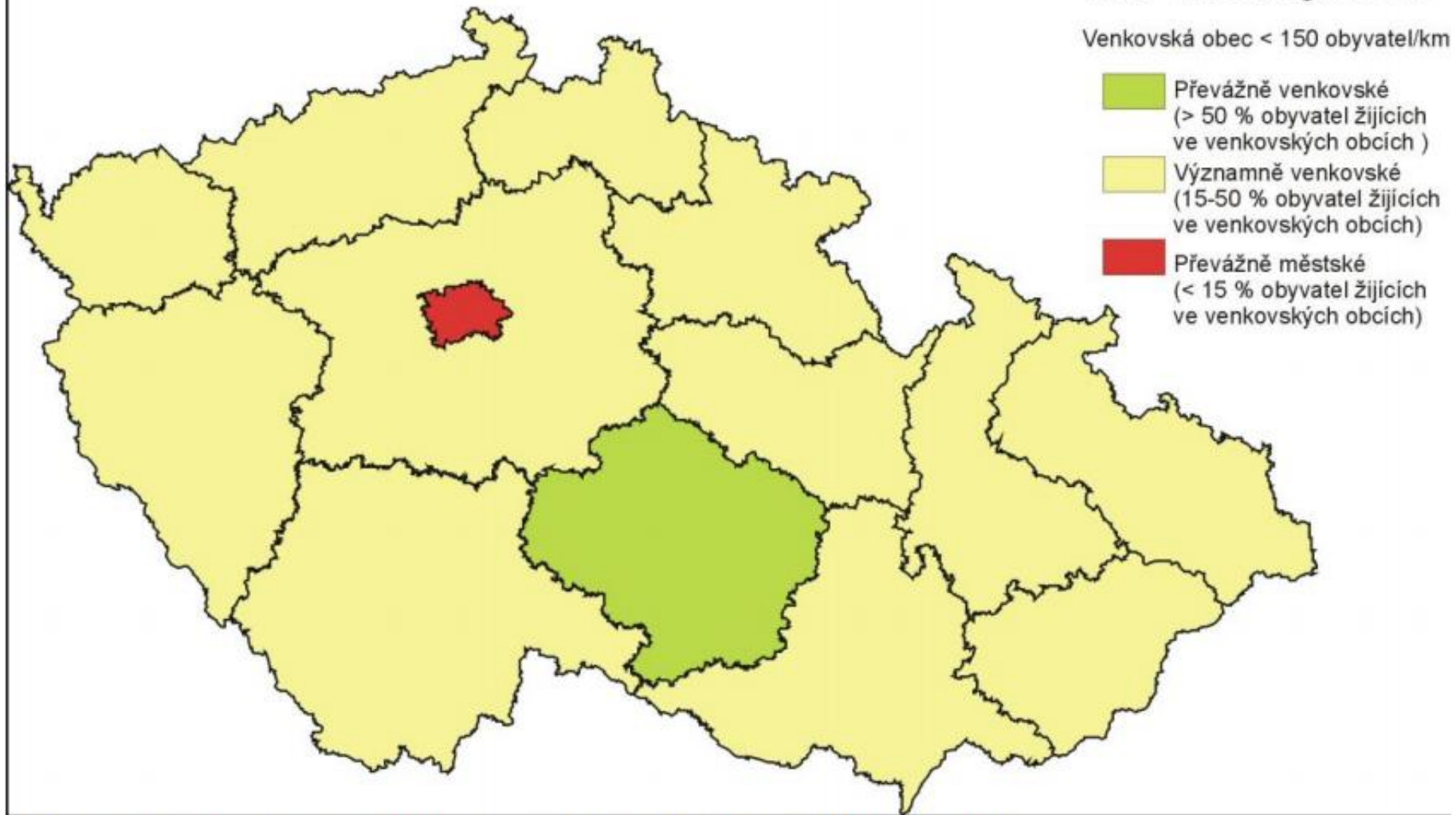
Kvantitativní znaky vymezení venkova

- ❖ Za nejběžnější ukazatel postihující charakter osídlení a nepřímo tedy i charakter krajiny je **hustota zalidnění**.

- ❖ **Vymezení OECD**
 - založeno na podílu obyvatelstva, jež žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km²
 - Podle této metodiky jsou venkovské oblasti definovány na dvou úrovních:
 - Na úrovni lokální (tj. obce) je venkov definován jakožto sídla s hustotou menší než 150 obyvatel/km²
 - Na úrovni regionální definice vymezuje regiony:
 - převážně venkovské, kde více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích
 - významně venkovské, kde ve venkovských obcích žije 15–50 % obyvatel regionu
 - výrazně městské, kde ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel regionu.

Venkovské a městské obce
2000 - metodologie OECD

Venkovská obec < 150 obyvatel/km

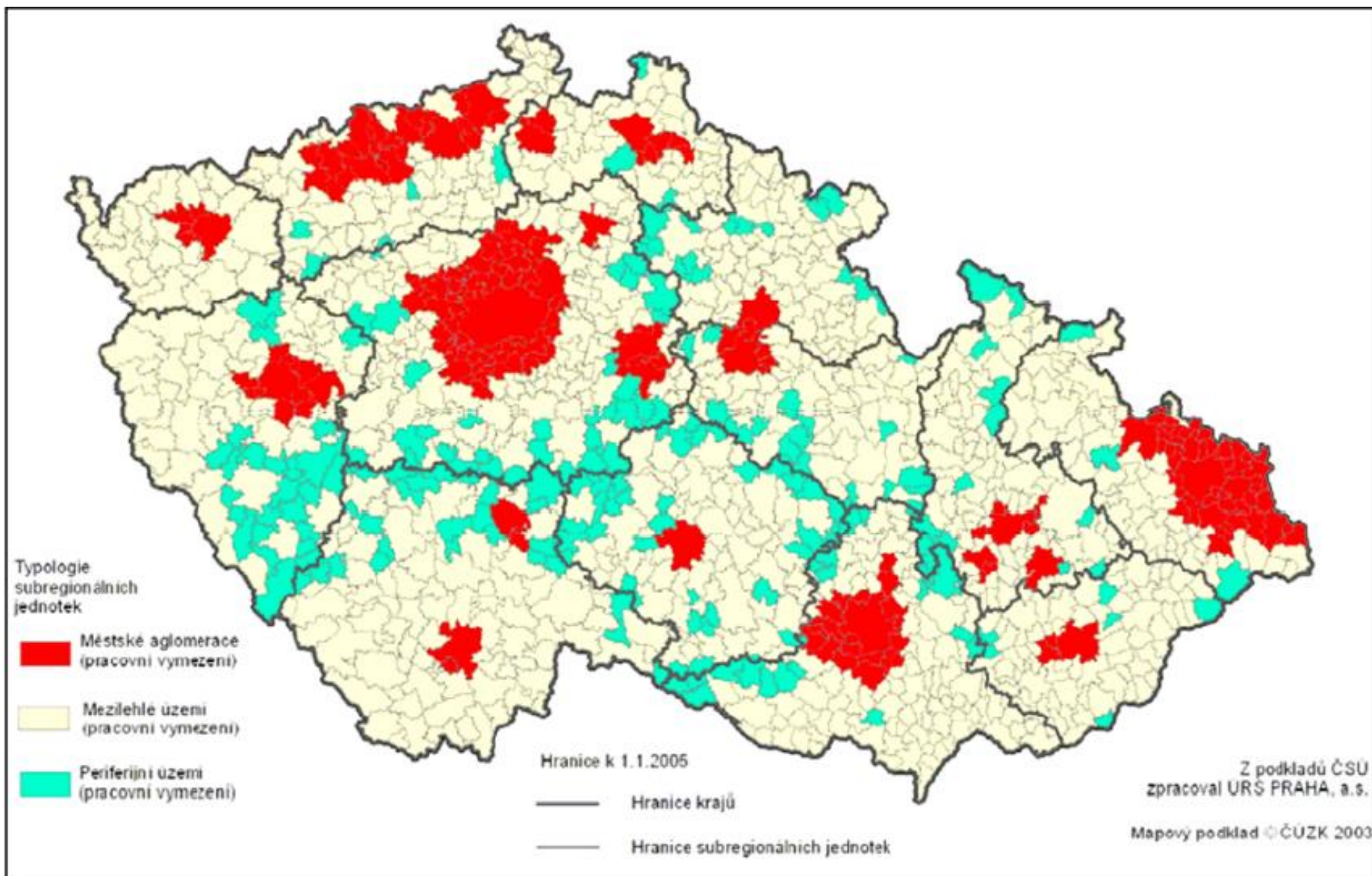


Obr. 2: Venkovské a městské území dle metodologie OECD, 2000

Pramen: Eurostat- population census [on-line]

Kvantitativní znaky vymezení venkova

- ❖ Vymezení podle **Programu rozvoje venkova ČR na období 2007–2013**
 - Konstatuje neexistenci jasného vymezení venkovských oblastí.
 - Přejímá vymezení OECD a doplňuje jej o typologii na základě vybavenosti subregionálních jednotek s 1 000–3 000 obyvateli, odpovídající obcím se základní občanskou vybaveností (škola, pošta, zdravotní středisko).
 - Takto lze vymežit tři typy venkovského prostředí:
 - příměstský venkov – zahrnuje venkovské obce v rámci městských aglomerací (urbanizovaná území s více než 50 000 obyvateli);
 - odlehlý venkov – zahrnuje zejména tzv. periferní území. tj. území s nepříznivými
 - socio-ekonomickými charakteristikami obyvatelstva a osídlení;
 - mezilehlý prostor pak zahrnuje zbývající území ČR.



Obr. 3: Typologie prostoru pro vymezení venkovských oblastí

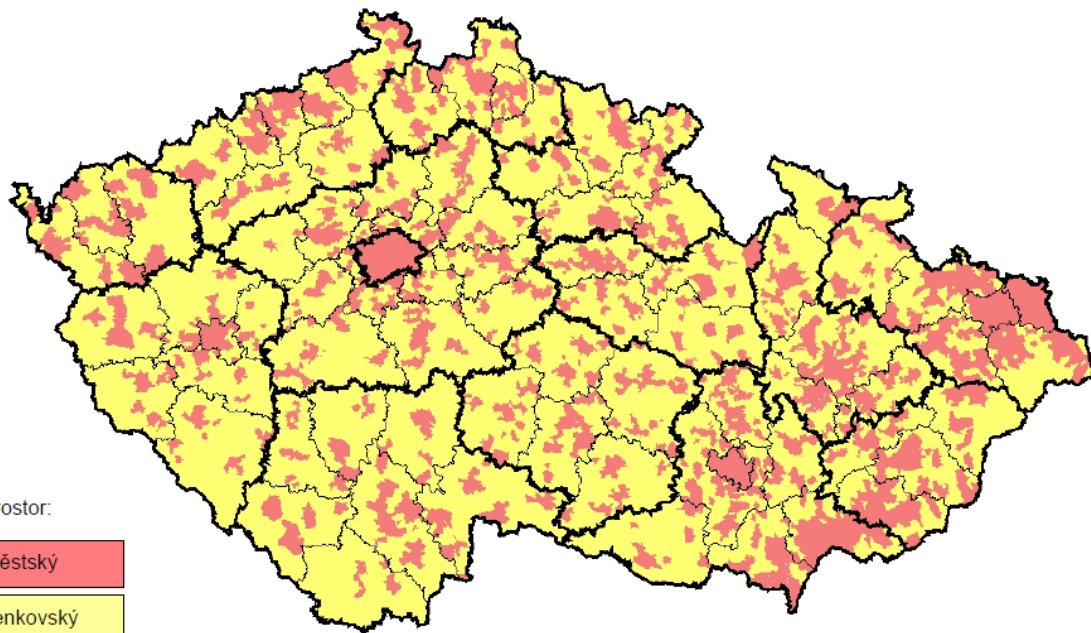
Pramen: Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013, MZe 2008

Kvantitativní znaky vymezení venkova

❖ Vymezení podle ČSÚ

- Osm variant vymezení venkova v rámci ČR!
- Jednotlivé přístupy jsou založeny na kombinaci indikátorů o sídelní struktuře, počtu obyvatelstva a hustoty zalidnění:
 - 1: venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel.
 - 2: venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 100 obyvatel/km²
 - 3: venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km²
 - 4: venkovským prostorem jsou všechny obce, které neměly statut města k 1. 1. 2007.
 - 5: venkovským prostorem jsou všechny obce, které nejsou obcemi s pověřeným obecním úřadem a nemají statut hlavního města.
 - 6: venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel mimo obcí v zázemí krajských měst.
 - 7: venkovským prostorem jsou obce do 5 000 obyvatel vymezené multikriteriálně na základě 4 ukazatelů.
 - 8: z venkovského prostoru varianty 7 byly vyčleněny obce přechodného typu.

Česká republika – varianta 2



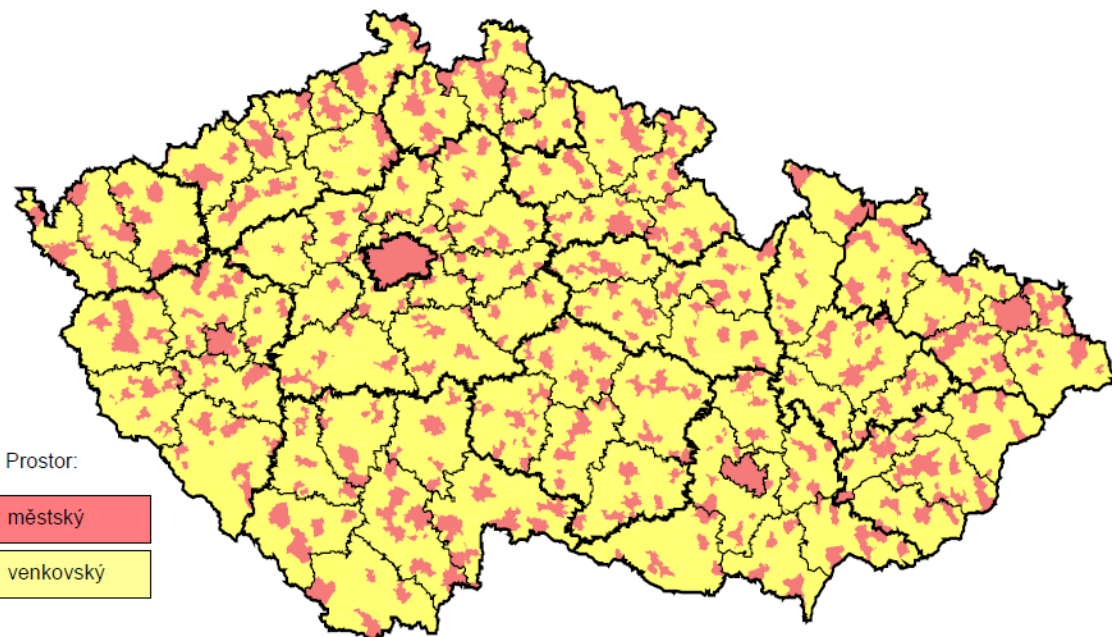
Prostor:

městský

venkovský

2: venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 1 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 100 obyvatel/km²

Česká republika – varianta 5



Prostor:

městský

venkovský

5: venkovským prostorem jsou všechny obce, které nejsou obcemi s pověřeným obecním úřadem a nemají statut hlavního města

Kvalitativní znaky vymezování venkova

kritérium	hlavní znak
urbanistická struktura	rozvolněná zástavba, zemědělský statek, rozsáhlé veřejné prostory, nízký podíl zastavěných ploch
architektonické znaky	nízkopodlažní zástavby, integrace obytné a dalších funkcí, absence nájemního bydlení, individuální výstavba
sociální znaky	konservatismus, tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie
ekonomické znaky	vyjíždka do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství, vyšší podíl samozásobitelství, kutilství
veřejná správa	označení obce, postavení obce ve struktuře veřejné správy
velikostní znaky	počet obyvatel, hustota zalidnění, rozloha, podíl zastavěné plochy

Platí ještě tyto konkrétní znaky venkova?

Kvalitativní znaky vymezování venkova



Kvalitativní znaky vymezování venkova

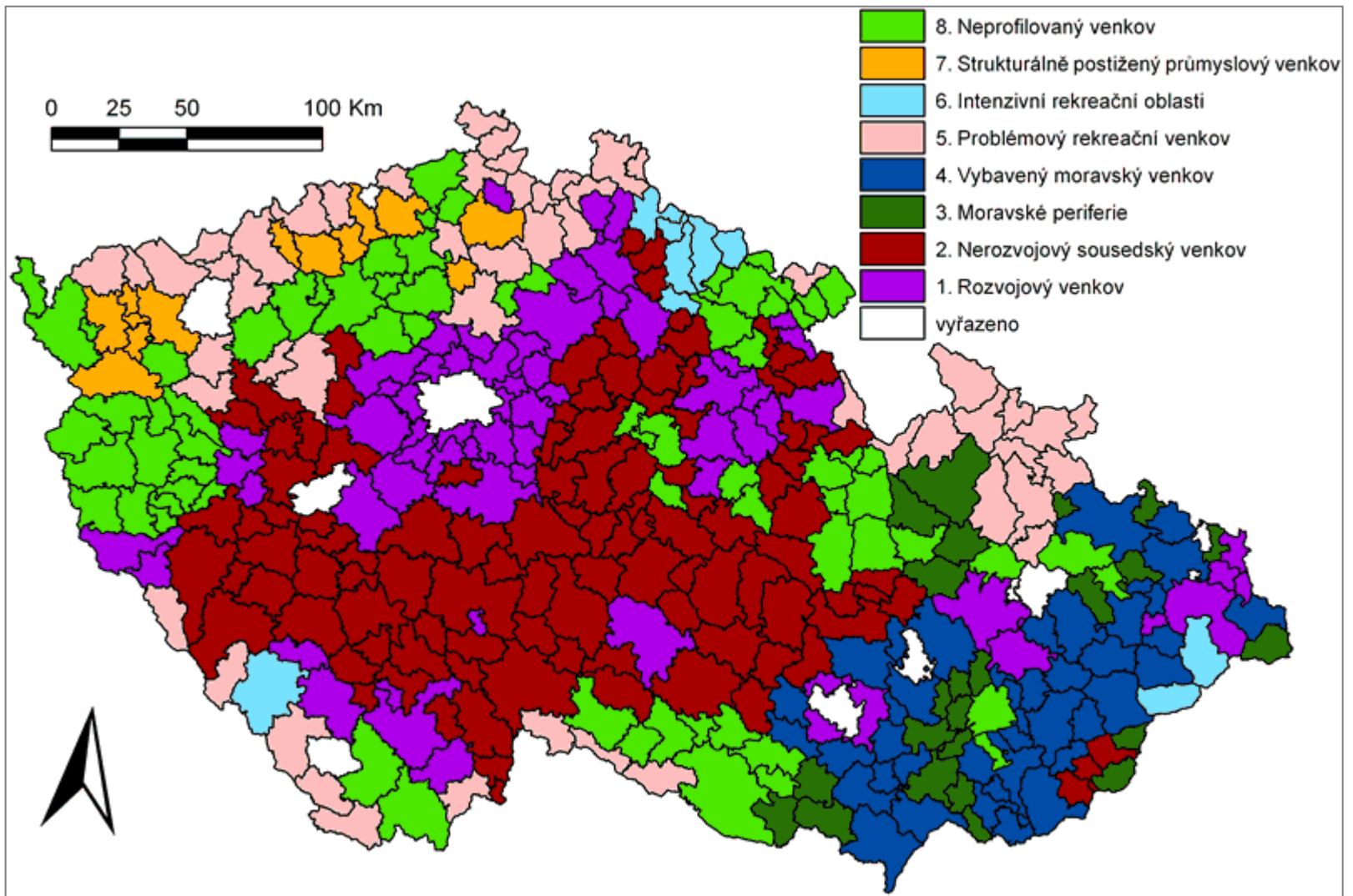


Kvalitativní znaky vymezování venkova



Kvantitativní znaky vymezení venkova

- ❖ Vymezení podle **Perlína** (2010) – kombinace velikosti, stability, růstu a lidského potenciálu

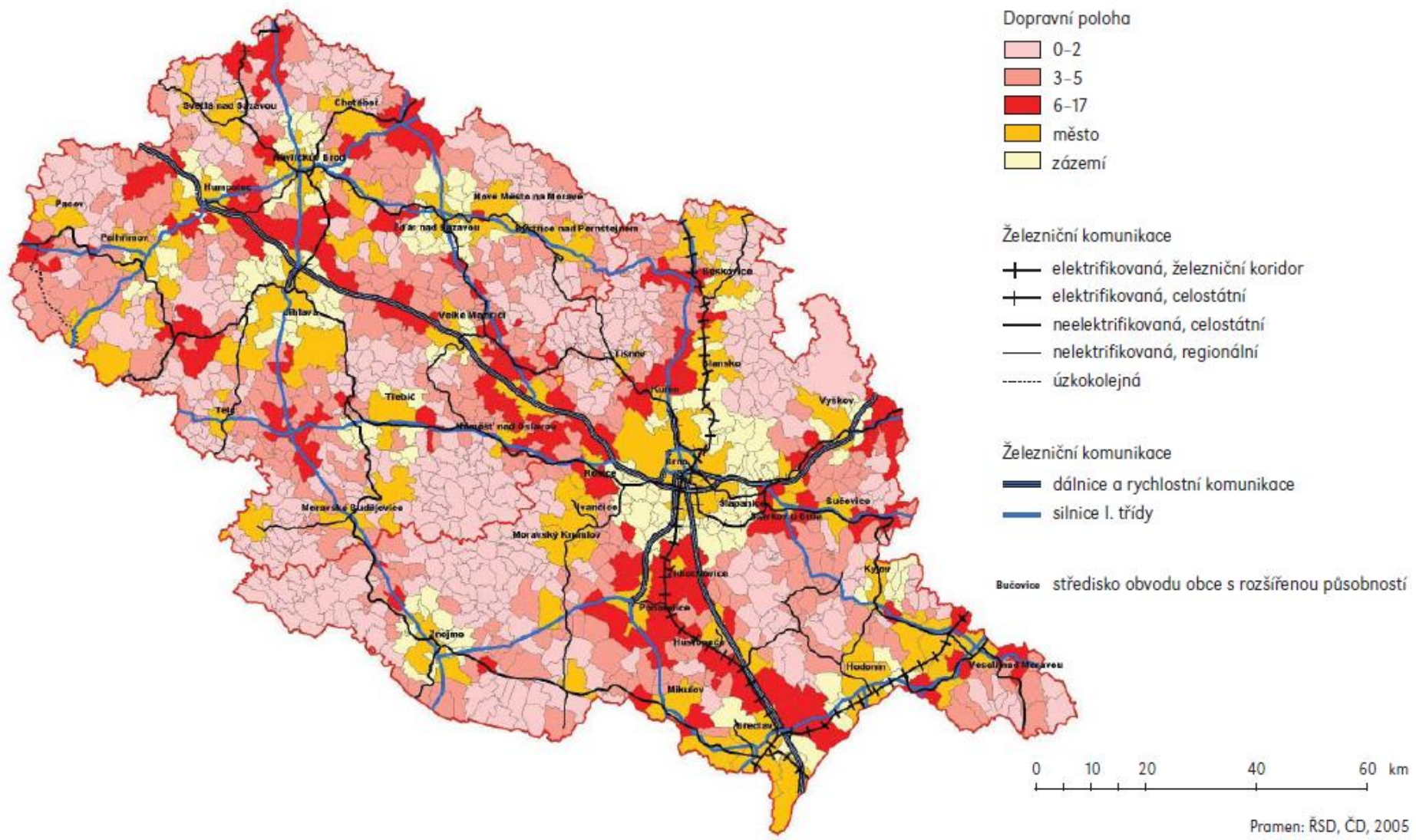


Kvantitativní znaky vymezení venkova

- ❖ Jistou možností, zejména z hlediska charakteru sídel, je **počet obyvatel na zastavěnou plochu/intravilán**.
- ❖ Z hlediska rozvoje venkova jsou významné údaje o využití krajiny a jejich proměnách, proto je zajímavé i **vymezení venkova na krajinných principech**
- ❖ **Velikostně-polohová diference**: velikostní kategorie jsou diferencovány dle počtu obyvatel obce, polohová diference je založena na dopravní poloze obcí

Velikostní kategorie		Polohové kategorie	
1	0–199	A	Zázemí měst
2	200–499	B	Obce s velmi dobrou dopravní polohou
3	500–999	C	Obce s průměrnou dopravní polohou
4	1 000–1 999	D	Obce se špatnou dopravní polohou
5	2 000–2 999		

Polohová diferenciacie obcí regionu Jihovýchod



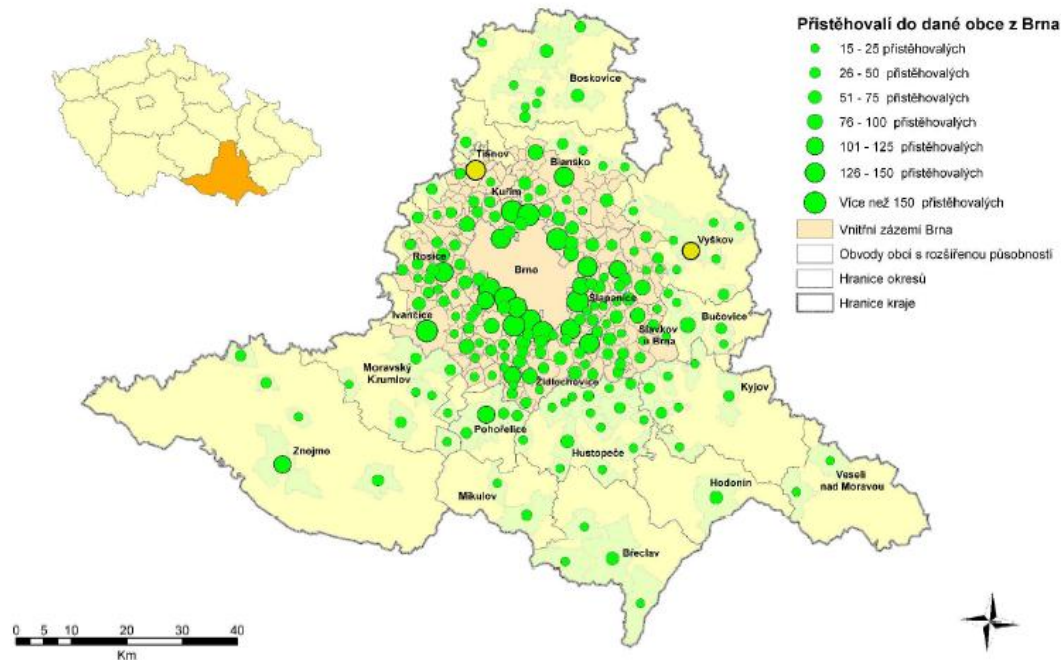
Co dělá ve vymezení venkova problémy?

Suburbanizace je proces rozšiřování předměstí, prostorová změna osídlení charakteristická hromadným stěhováním obyvatel z centrálních částí městských aglomerací a konurbací na jejich okraje a za administrativní hranice městských celků se zachováním úzkých funkčních vztahů nově osídlených území se sídelními jádry.

Suburbanizace je typická pro vyspělé země.

(Pásková, Martina, Zelenka, Josef: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: MMR, 2002)

Vystěhovali z Brna do obcí Jihomoravského kraje v období 2001 - 2004



Co dělá ve vymezení venkova problémy?

Omezení kvantitativních ukazatelů spočívá v tom, že mohou být značně zkreslené (počítá se s trvale bydlícím, hlášeným obyvatelstvem (přechodné pobyty, ač jsou velmi časté, nejsou uvažovány), které se v dané denní době významně mění dojížděnkou a vyjížděnkou).

Suburbanizace (www.suburbanizace.cz)

❖ Dříve:

- Zázemí – blízké okolí města - zásobovalo městské obyvatelstvo zemědělskými produkty a náleželo pod správu většího centra
- Původní závislost města na zázemí se postupně obrátila a typickým rysem aglomerovaných obcí je v současnosti vysoký podíl dojíždějících za prací, službami i zábavou do jádrových měst

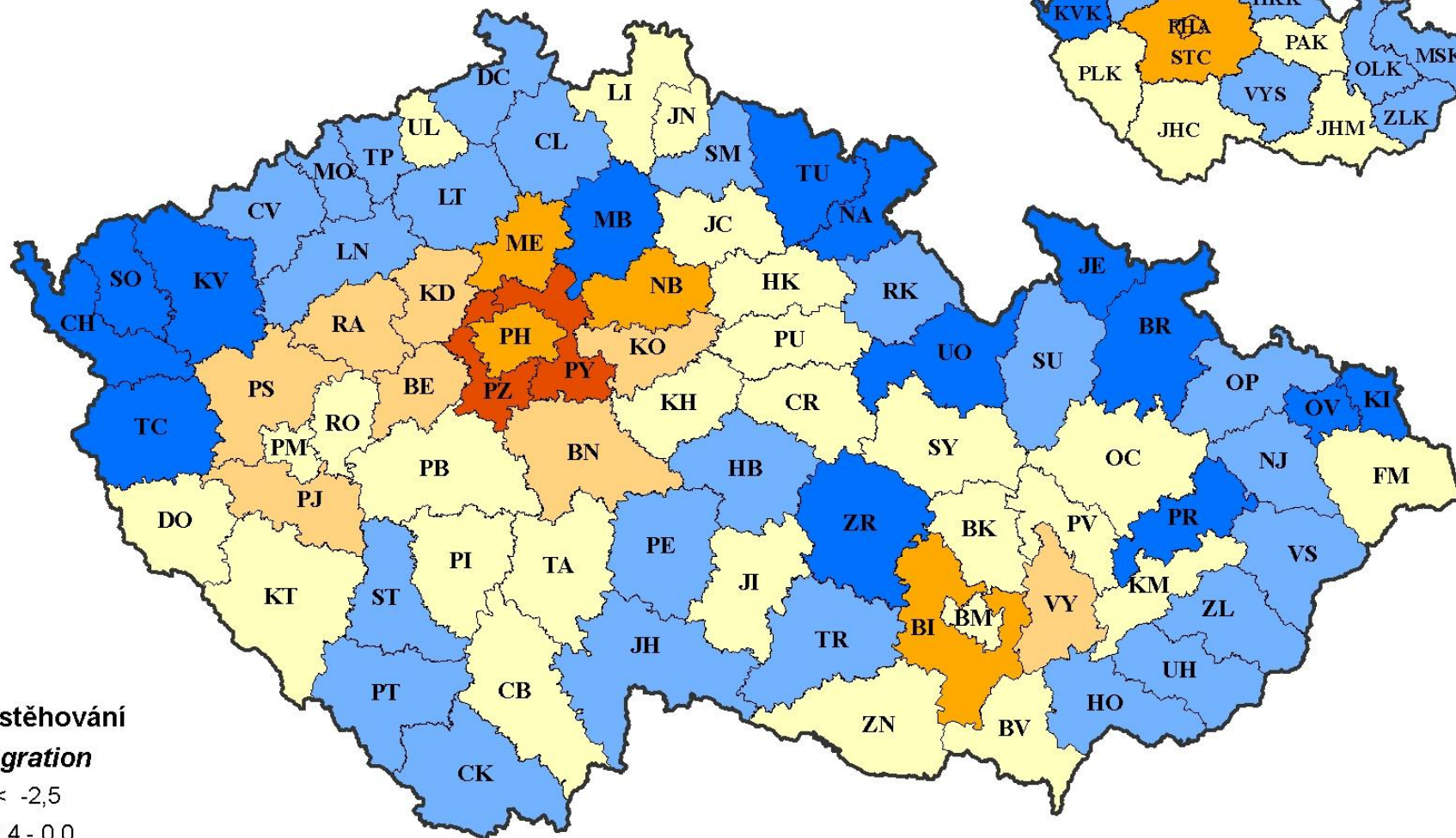
❖ Dnes:

- Z řady původně venkovských obcí v zázemí měst se pod vlivem suburbanizace stávají obce příměstské s městským způsobem života
- Především mladé rodiny s dětmi s vyšším vzděláním -> vznikají specifické nároky na vybavenost obce (kapacity mateřských a základních škol, hřiště apod.)
- Starousedlíci spíše lidé starší s nižším vzděláním.
- -> nastávají rozdíly v ekonomickém statusu novo- a starousedlíků i k sociální polarizaci

Paradoxem je, že lidé se stěhují na venkov, který v podstatě venkovem není, pobývají zde většinou jen přes noc, navíc přinášejí městský způsob života, kterým se od místních starousedlíků také odlišují. Často se ohradí vysokým plotem, za kterým venkov ani nevidí. Většina aktivit novousedlíků zůstává orientována do jádrového města. Vznikají tak větší nároky na dopravní infrastrukturu a obslužnost, zvyšuje se intenzita dopravy.

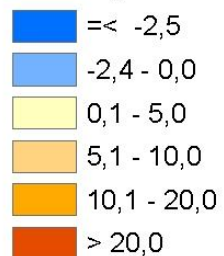
SALDO STĚHOVÁNÍ NA 1 000 OBYVATEL CELKEM V ROCE 2009

NET MIGRATION PER 1 000 POPULATION : 2009



Saldo stěhování

Net migration

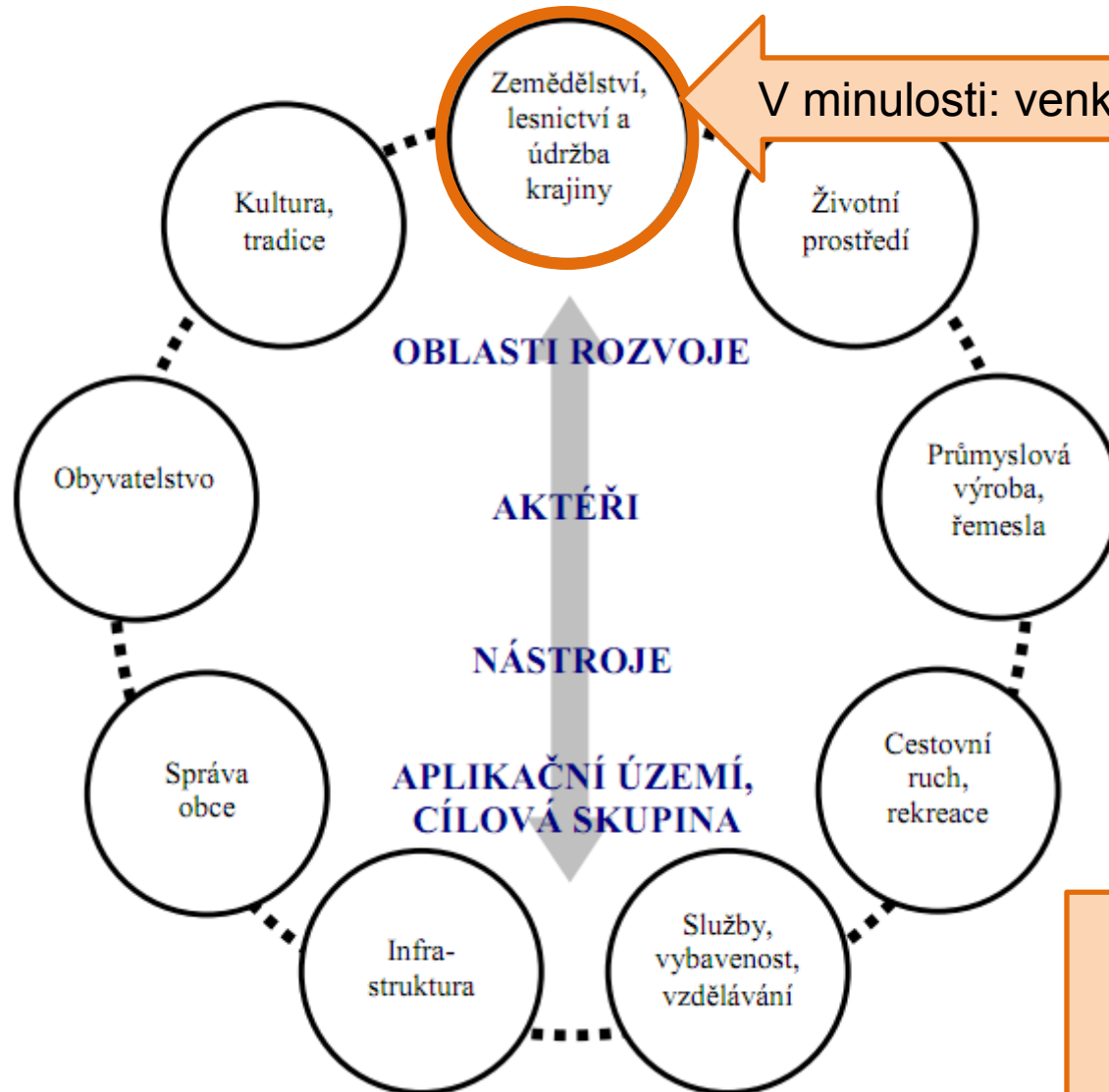


Česká republika = 2,7
Czech Republic = 2,7



Počet obyvatel nových domů v obci Hlušovice severně od Olomouce převyšuje původní populaci

Činnosti na venkově



3. Proměny venkova aneb venkov minulý a současný



Základní otázky

- Vybavíte si venkov v minulosti z povídaní Vašich rodičů nebo prarodičů?
- Jak se žilo na venkově v minulosti a dnes?
- Jak se proměnily funkce venkova?
- Existuje v současnosti ještě venkov?

Proměna funkcí venkova

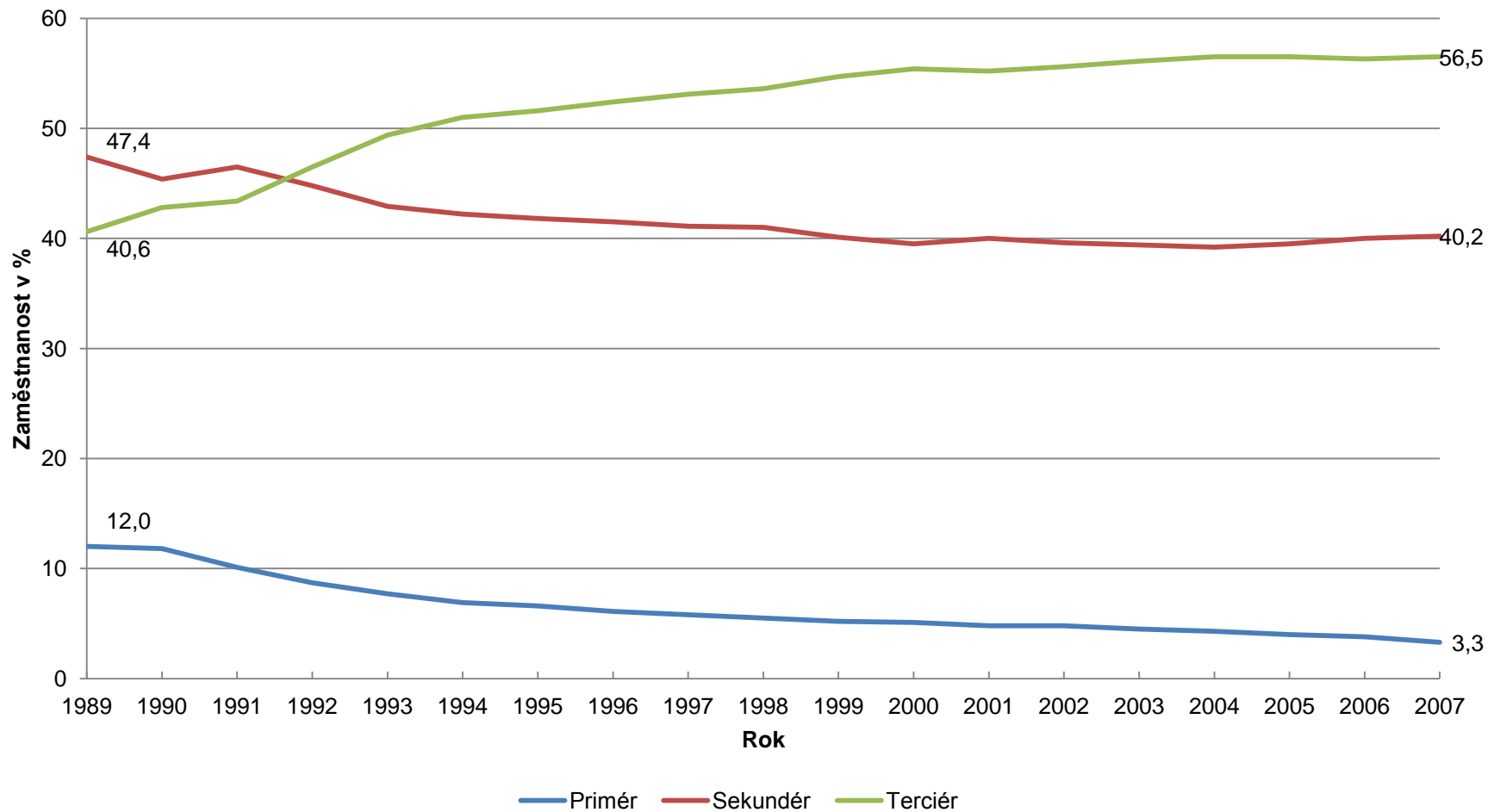
- Venkovské prostředí je definováno **třemi základními funkcemi**:
 - **produkční,**
 - **rezidenční,**
 - **rekreační.**
- Význam jednotlivých funkcí se v průběhu času proměňuje
- **Produkční funkce venkova ustupuje funkci rekreační a rezidenční** a proměňuje se i vnitřně, když dříve zcela dominantní zemědělskou činnost stále více nahrazuje průmysl a služby (z pohledu zaměstnanosti obyvatel venkova).
- Stále více se snižující pracovní příležitosti jsou jedním z významných problémů současného českého venkova.
- Nutná **diverzifikace činností** na venkově.

Tradiční vs. moderní venkov

Oblast	Tradiční	Současný
Zemědělství	Většina obyvatel venkovských obcí pracuje v zemědělství, rodinná hospodářství	Nízká zaměstnanost v zemědělství a lesnictví – možnosti ekologického zemědělství, venkovský a agroturismus
	Vztah obyvatel k půdě a ke krajině	---
	Pěstování zemědělských produktů převážně pro svoji potřebu, chov domácích zvířat na dvorku domu	Zahrady plní rekreační funkci

Zaměstnanost podle odvětví NH v ČR

Zaměstnanost podle odvětví NH [%] v ČR v letech 1989–2007



Zaměstnanost podle NH v ČR

Podíl ekonomicky aktivních obyvatel pracujících v jednotlivých sektorech NH ve venkovských obcích a v celé ČR k 3. 3. 1991 a 1. 3. 2001

	1991		2001	
	Venkov	ČR	Venkov	ČR
Zemědělství, lesnictví, rybolov	28,5	11,6	11,1	4,5
Průmysl a stavebnictví	41,4	44,9	42,3	38,6
Služby	27,9	40,4	39,4	52,7
Nezjištěno	2,2	3,1	7,2	4,2
Míra ekonomické aktivity	66,8	66,6	59,4	61,3
Podíl vyjíždějících za prací	64,6	32,4	81,2	41,7

Zemědělství



Zemědělství



Zemědělství



Agroturistika jako návrat k zemědělství
nebo zájem obyvatel měst podívat se, co
je to zemědělství?

Tradiční vs. moderní venkov

Oblast	Tradiční	Současný
Obyvatelstvo, sociální vztahy	Odchod mladých, vzdělaných lidí do měst, stárnutí obyvatelstva	Suburbanizace – stěhování na venkov (zázemí měst)
	Práce v obci (nejčastěji v zemědělství)	Dojíždka za prací a službami do měst – obec slouží jako noclehárna
	Lokální dělba práce, vzájemná výpomoc	---
	Rodáci, starousedlíci	Nově přistěhovalí
	Izolovanost venkovských komunit, soudržnost, všichni se znají, neexistuje anonymita – předávání zkušeností potomkům	Přejímání městského způsobu života, narušení integrity, kontakty max. v popracovní době – závislost na městě

Venkované – starousedlíci vs. náplava



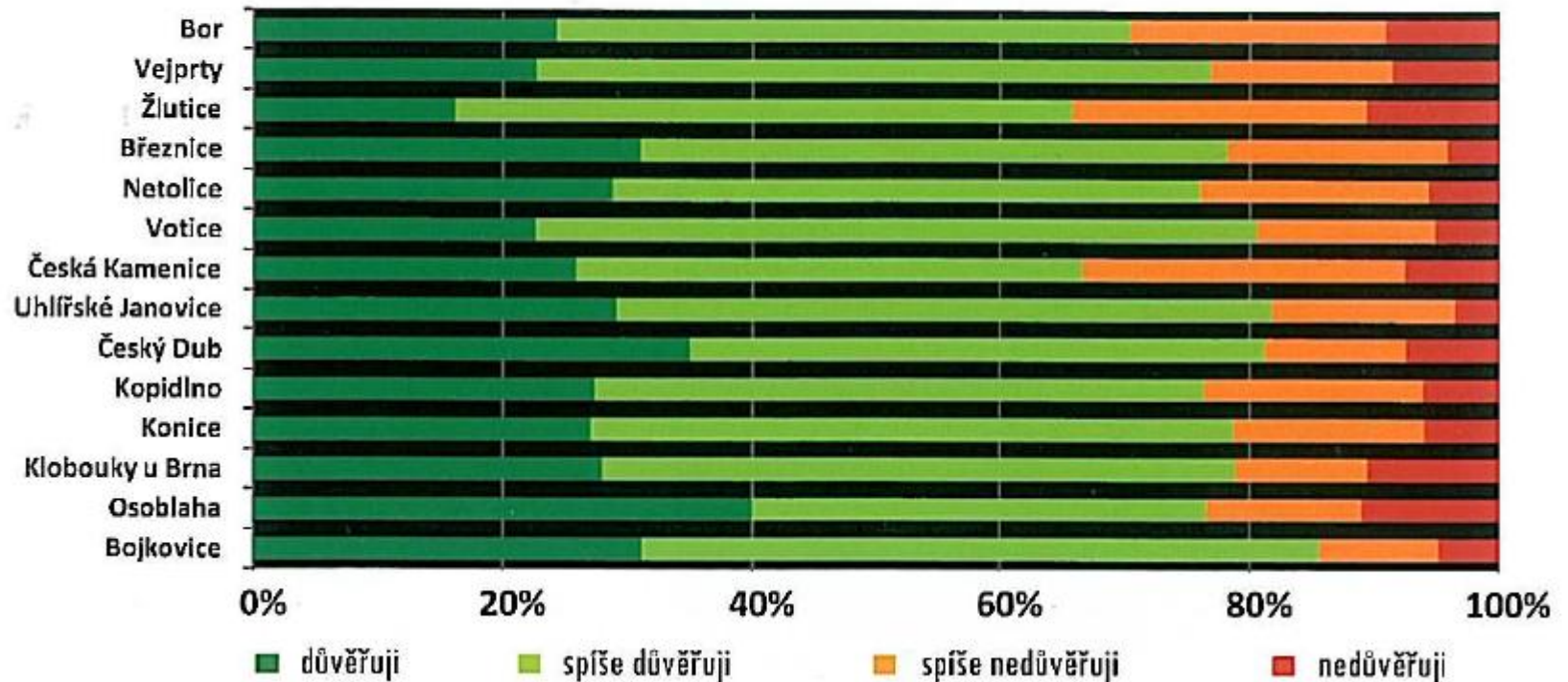
Sociální klima – možnosti:

- Obě skupiny obyvatel se nestýkají, jejich vztah je spíše pasivní
- Nově příchozí obyvatelé se nevyčleňují a zapojují se do chodu obce
- Napětí mezi starousedlíky a nově přistěhovalými

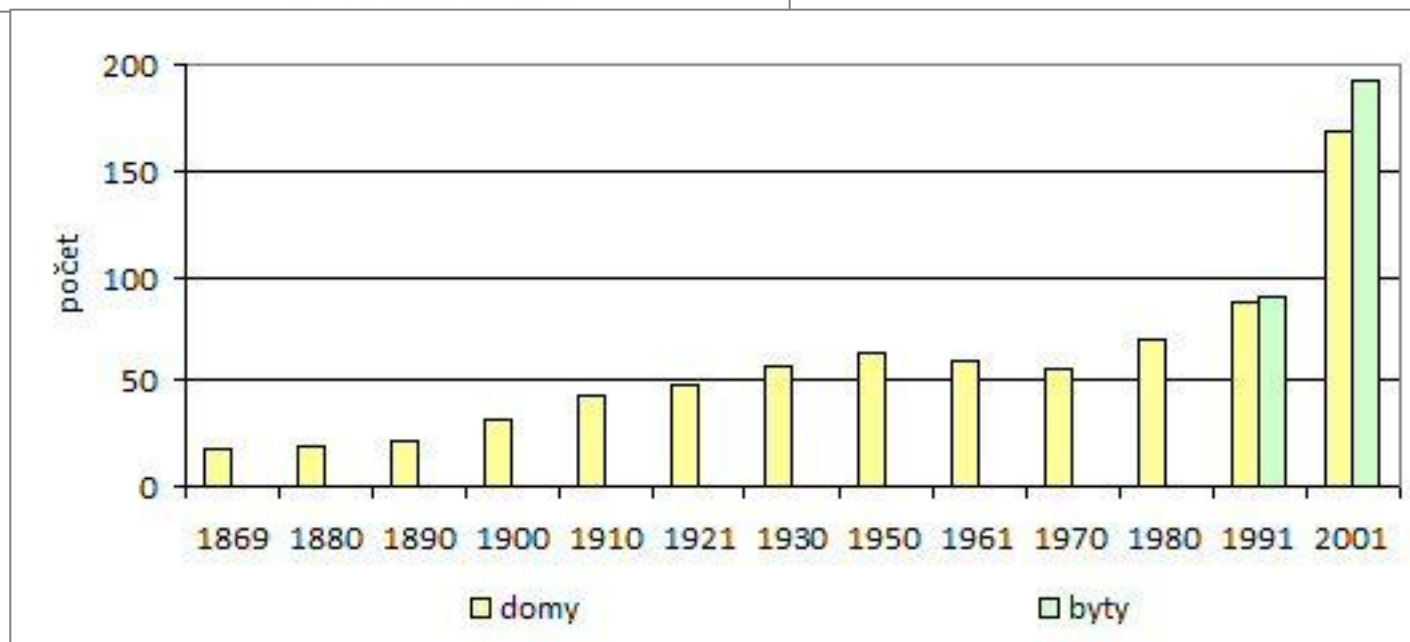
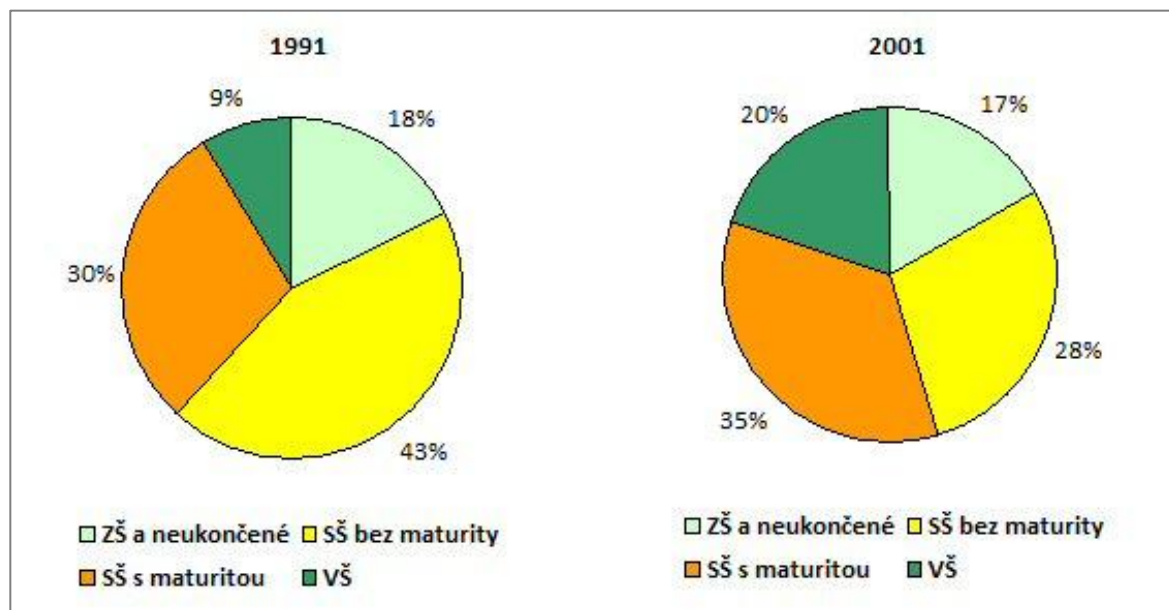
Struktura obyvatel, bytová výstavba...

Graf 6: Důvěra sousedům ve vybraných venkovských mikroregionech Česka

Zdroj: dotazníkové šetření mezi rodiči žáků základních škol



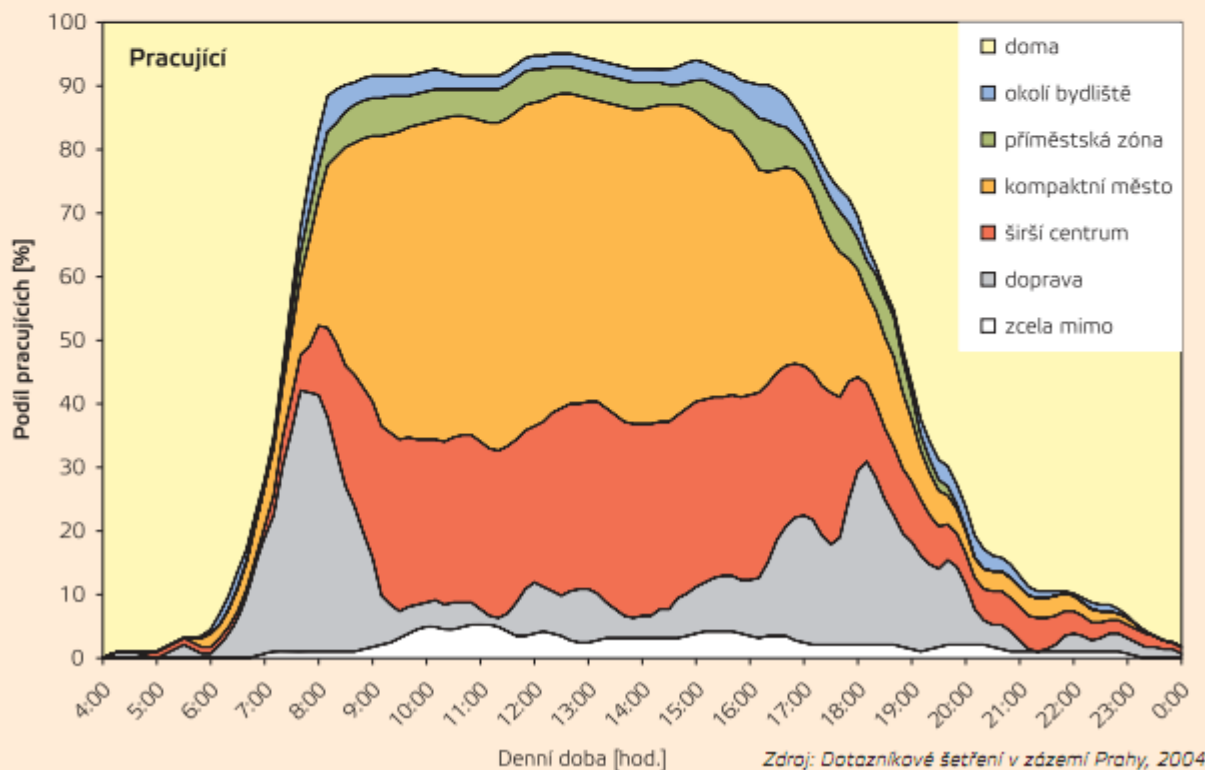
Struktura obyvatel, bytová výstavba...



Všední den zaměstnaných obyvatel suburbia

Život v suburbii se pozvolna probouzí mezi 6. a 7. hodinou ranní, kdy první lidé nasedají do automobilů a odjíždějí do zaměstnání (🚗 *Automobilová doprava*). Při odchodu do zaměstnání stále častěji nehraje podstatnou roli skutečný začátek pracovní doby, ale spíše snaha vyhnout se dopravním zácpám. Silnice mezi suburbii a středem města jsou totiž zejména v ranních hodinách (7.30–8.30 hod.) přetíženy a dopravní zácpy se stávají pravi-

delným doplňkem cesty do zaměstnání. Do osmi hodin opustí suburbium téměř všichni pracující a postupně se přesouvají do kompaktní části jádrového města, kde se jich mezi 9. a 14. hodinou nachází více než 70 %. Konec pracovní doby není zcela pravidelný a záleží na aktuální situaci v zaměstnání. Většinou však pracující odcházejí ze zaměstnání před 18. hodinou. Z celého průběhu dne je patrné, že zaměstnaní obyvatelé suburbii tráví v okolí bydliště a v celé příměstské zóně jen velmi málo času.



Zdroj: Datazníkové šetření v zázemí Prahy, 2004.

Tradiční vs. moderní venkov

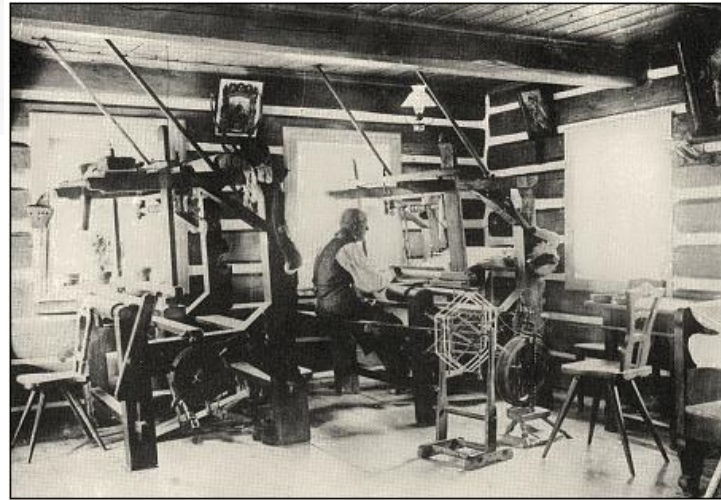
Oblast	Tradiční	Současný
Ekonomické vztahy	Řemesla	Drobní živnostníci a podnikatelé
	Zaměstnanost v zemědělství	Nedostatek pracovních míst

Řemesla na venkově

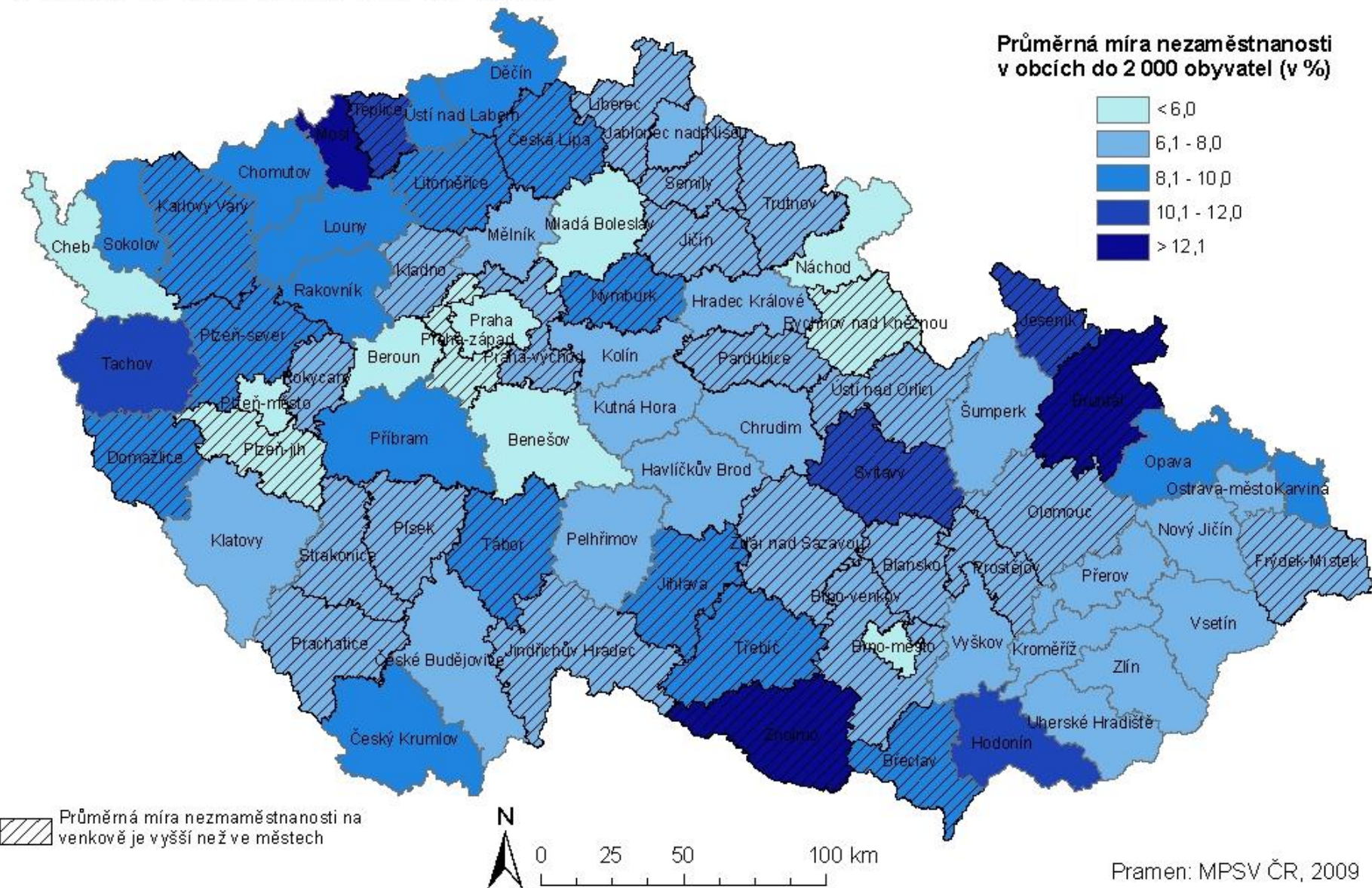
- ❖ Řemesla – dřív způsob obživy, dnes obnova (důvod?)
 - Regionální značení



- ❖ Malé a střední podnikání
 - Rodinný podnik: je podnik vlastněný, případně i řízený rodinou/rodinami, či vybranými členy rodiny/n, přičemž se předpokládá, že podnik bude předán následující generaci – vysoký podíl v zemědělství, SHR



PRŮMĚRNÁ MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI V OBCÍCH S MĚNĚ NEŽ 2 000 OBYVATELI V OKRESECH ČR K 31. 12. 2008



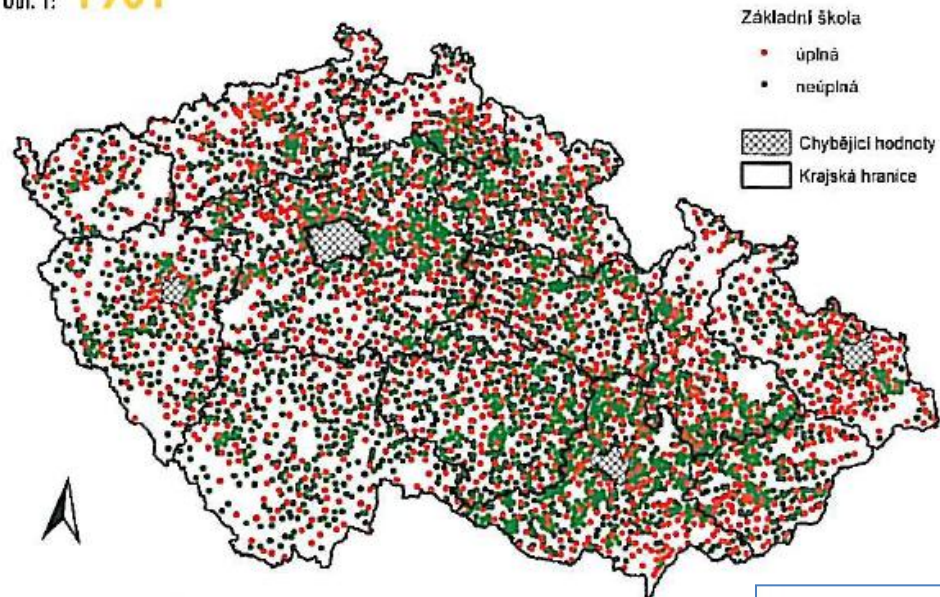
Tradiční vs. moderní venkov

Oblast	Tradiční	Současný
Služby, vybavenost	Nízká náročnost na kvalitu služeb, komunikací a vybavenosti, neexistence kanalizace, ČOV	Rozvoj dopravy, telekomunikací (internet), budování kanalizace, plynofikace, ČOV
	Produkce odpadu zlikvidována spalováním	Svoz odpadu
	Nízká intenzita hromadné dopravy	Nízká intenzita hromadné dopravy (pokud není v IDS), využití osobních automobilů

Vybavenost a služby na venkově

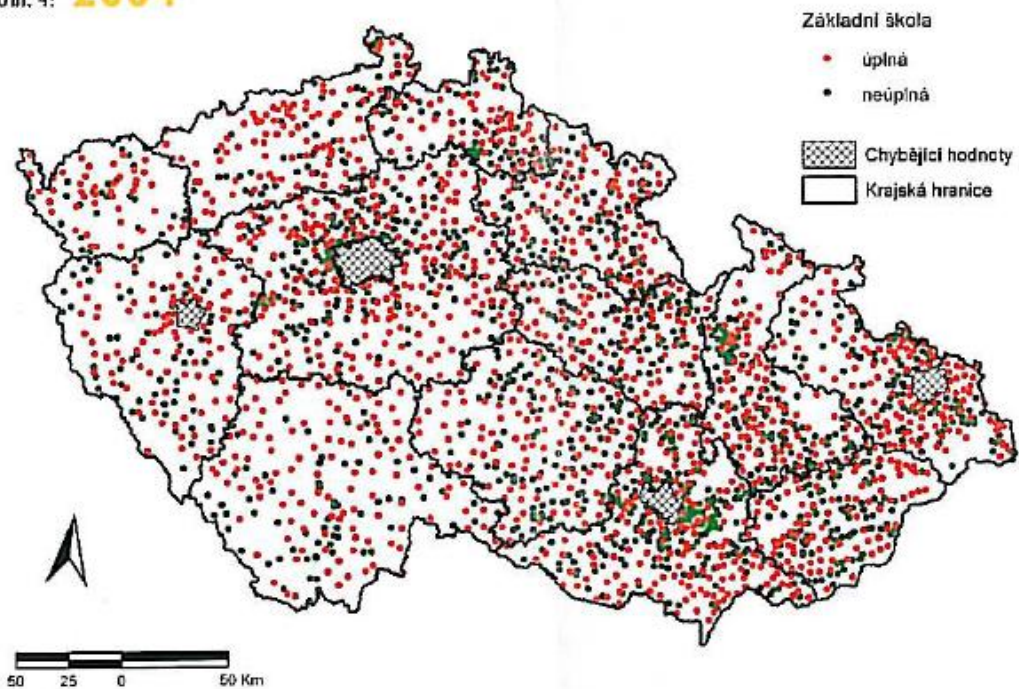
- V obci není základní škola a obchod s potravinami
-> je potřeba? Když...
 - Nově přistěhovalí obyvatelé dojíždějí za nákupy do obchodních center v blízkých městech, děti vozí do škol do měst
 - Důsledek: Ztráta sociálních kontaktů na venkově?
 - Co starousedlíci?
- Pohostinství využívají nově příchozí obyvatelé z důvodu jeho zaměření minimálně.
 - Důsledek: Ztráta sociálních kontaktů na venkově?
- Řada obcí nově vybuďovala sportoviště / dětské hřiště
- MŠ ?

Obr. 1: 1961



Stav sítě ZŠ v roce 1961 a 2004

Obr. 4: 2004

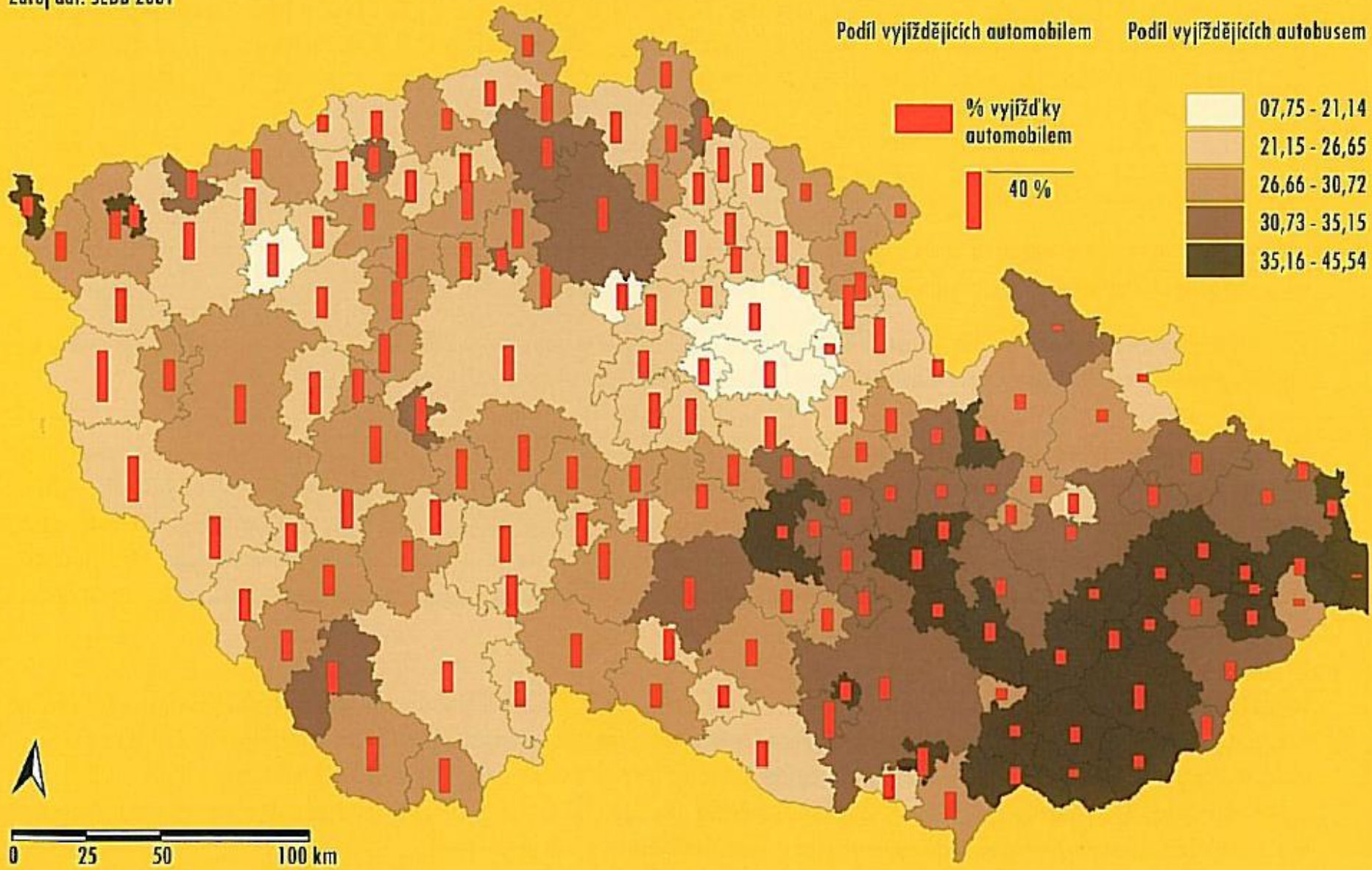


...nebo...



Obr. 2: Regionální diferenciace dopravního chování obyvatel – vyjížd'ka veřejnou dopravou a automobilem

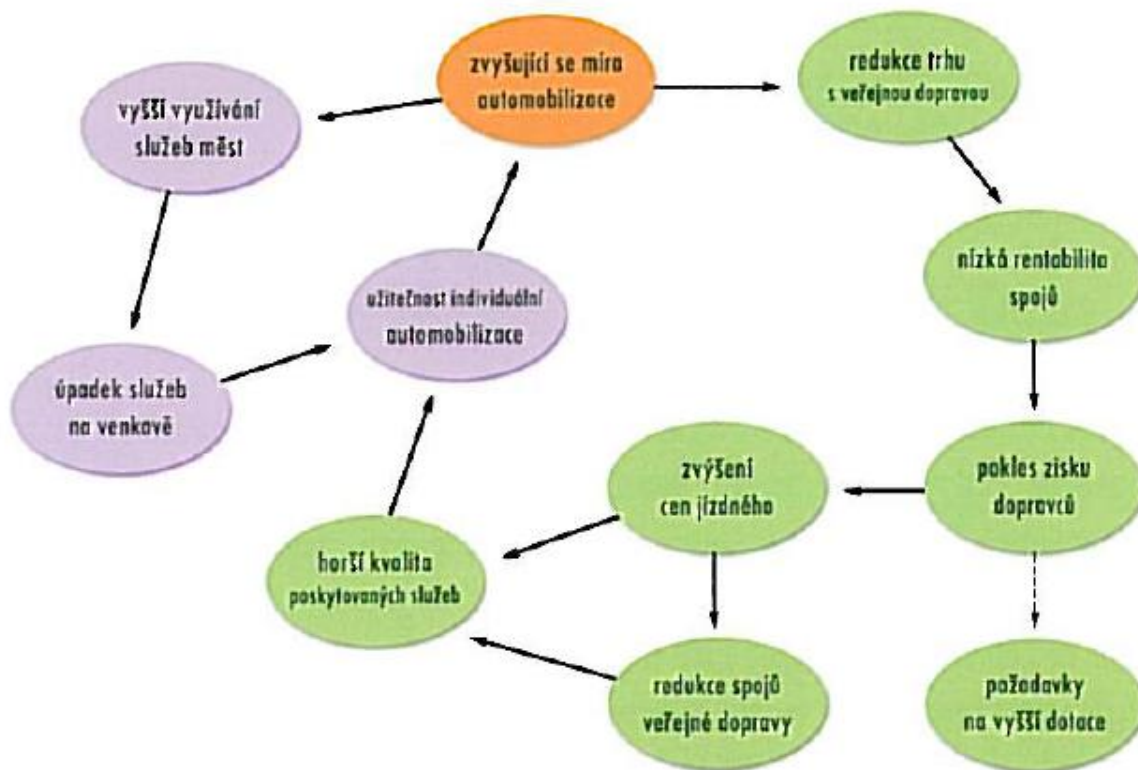
Zdroj dat: SLDB 2001



Obr. 4: Schéma začarovaného kruhu obslužnosti veřejnou dopravou na venkově

Zdroj: vlastní zpracování na základě Nutley (2000)

V obslužnosti veřejnými dopravními prostředky se projevuje tzv. začarovaný kruh veřejné dopravy na venkově, který lze zjednodušeně popsat následovně: malá populační velikost podmiňuje malou ekonomickou efektivitu spojů a nutnost dotací z veřejných fondů; snaha o zvýšení rentability vede k redukcí málo využívaných spojů, čímž dojde ke snížení nabídky a kvality obslužnosti, a část uživatelů se proto přesune na jiné druhy dopravy (zpravidla automobil); snížení počtu uživatelů však dále sníží rentabilitu spojů...



Tradiční vs. moderní venkov

Oblast	Tradiční	Současný
Prostorové znaky	Jasně vymezení města a venkova	Ztráta ostrých hranic mezi městem a venkovem
	Nízká hustota zalidnění, nižší intenzita zástavby (s vysokým podílem hospodářských stavení)	Vilové čtvrtě
	Tradiční architektonické znaky – nízká zástavba, zemědělská stavení, stodoly, každý dům má dvorek s hospodářskými zvířaty	Ústup tradičních venkovských architektonických prvků, místo dvorku terasa k rekreaci, bazény (proč mít zvířata, když se dneska dá všechno koupit?)
	Množství křížů, božích muk, svatých obrázků a kapliček	
	Charakteristická krajina – mozaika polí, luk, lesů	

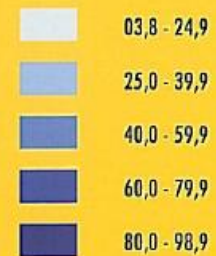
Obr. 1: Podíl věřících obyvatel v Česku, obce, 2001

Autoři: Havlíček, Hupková, Smržová 2007

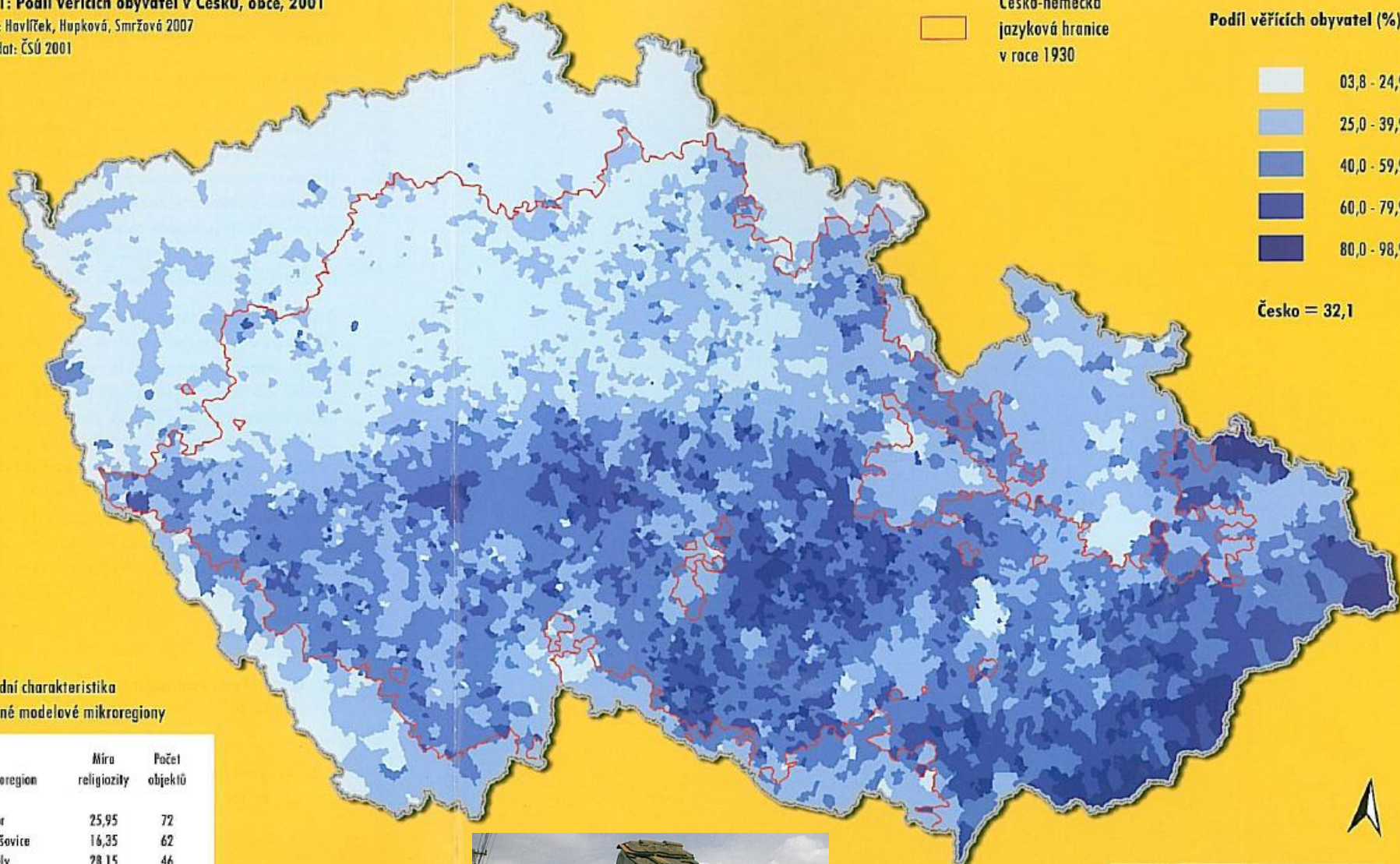
Zdroj dat: ČSÚ 2001

Česko-německá
jazyková hranice
v roce 1930

Podíl věřících obyvatel (%):

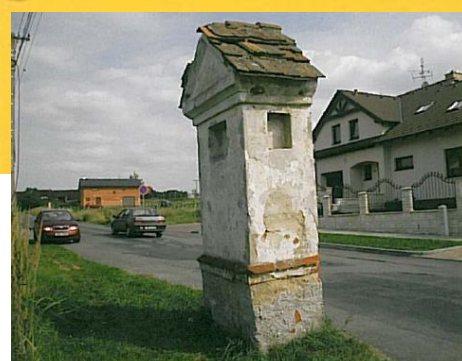


Česko = 32,1



**Základní charakteristika
Vybrané modelové mikroregiony**

Mikroregion	Míra religiozity	Počet objektů
Tábor	25,95	72
Kolešovice	16,35	62
Pyšely	28,15	46
Srbská Kamenice	12,59	54
Strání	83,88	68
Sušice	36,92	167



Tradiční vs. moderní venkov

Oblast	Tradiční	Současný
Zvyky, tradice	---	Víkendové chalupaření
	Pravidelná nedělní návštěva kostela – místo setkávání, hospoda, hody atd.	Ztráta tradičních hodnot
	Tradiční nářečí, kroje	Ústup nářečí, krojů (?)
	Starosta, farář, doktor, učitel – největší autority	Starosta jako autorita
	Kulturně-společenské akce, spolky	Aktivita spolků nižší
	Škola a základní služby v téměř každé obci	Snaha o udržení školy a dalších služeb

Vás srdečně zvou na folklórní pořad

Slovácký verbuňk Mistrovské dílo UNESCO

Sportovní a kulturní centrum Staré Město
sobota 4. září 2010 v 19:30 hodin



V programu se Vám představí:

Ruda Tuček z Tvrdonic, Štěpán Hubačka z Lužic, Jožiček Jagoš z Lipova,
Erik Feldvabel a Josef Bazala ze Starého Města,
Miroslav Vymazal z Velkých Pavlovic,
Tomáš Machalínek a Jakub Džubera z Kyjova,
Jan Gajda a Josef Šťastný ze Strážnice, Ivan Marčík ze Záhorovic,
Petr Vozár z Uherského Brodu a další významní tanečníci.
Dále soubor Dolina a děti z Dolinečky.

Doprovází CM Burčáci z Mikovic a CM Bálešáci ze Starého Města

Účinkují nejlepší tanečníci
slováckého verbuňku z celého regionu
jihovýchodní Moravy.

Programem provází: Jan Blahůšek a David Pavlíček
Následuje beseda u cimbálu s CM Bálešáci
Občerstvení zajištěno



Zlínský kraj

 **SPOLEČENSKO-KULTURNÍ CENTRUM**
Brněnská 1249, 696 03 Staré Město, tel.: 572 541 098

 **NÁRODNÍ
ÚSTAV
LIDOVÉ
KULTURY**



Tradiční vs. moderní venkov

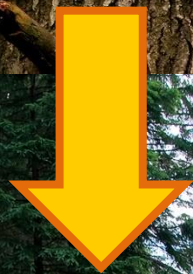
Oblast	Tradiční	Současný
Ostatní	Chudoba	Rozvoj díky dotacím ČR a EU
	Environmentální význam	

LÁVKA



Byla postavena
bez finanční podpory EU.

HŘEBEČNÁ 10. 8. 2009



NÁZEV PROJEKTU:
VELKÉ PAVLOVICE – CYKLOSTEZKA
VÝSTAVBA NOVÉ CYKLOSTEZKY

TERMIN REALIZACE:
7/2010 – 9/2010

INVESTOR:
Město Velké Pavlovice

ZHOTOVITEL:
Strabag a.s.

PROJEKTANT:
VIADESIGNE s.r.o.

STRABAG

ROP Jihovýchod

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií



NÁZEV PROJEKTU:
VELKÉ PAVLOVICE – CYKLOSTEZKA
VÝSTAVBA NOVÉ CYKLOSTEZKY


TERMIN REALIZACE:
7/2010 – 9/2010

INVESTOR:
Město Velké Pavlovice

ZHOTOVITEL:
Strabag a.s.

PROJEKTANT:
VIADESIGNE s.r.o.



 Evropská unie
Evropský fond pro regionální rozvoj
Investice do vaší budoucnosti

 ROP
Jihovýchod

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií

4. Aktéři rozvoje venkova



Základní otázky

- Co si vybavíte, když se řekne „**aktér rozvoje venkova**“?
- Jak se proměnila role aktérů rozvoje venkova?
- Kdo vlastně skutečně ovlivňuje rozvoj venkova?
- A jak se můžeme zapojit my?

Akteři rozvoje venkova

- ❖ Veškeré instituce či jednotlivci, kteří nějakým způsobem svými aktivitami vstupují do dění na venkově nebo kteří jsou součástí venkova
- ❖ Široká škála aktérů odráží rozmanitost venkova
- ❖ Řada kategorizací
 - základní dělení vychází z **hierarchického postavení** vzhledem k správní organizaci území
 - Aktéři na lokální úrovni
 - Aktéři na regionální/krajské úrovni
 - Aktéři na národní úrovni
 - Podle **formálnosti struktury** a fungování
 - Veřejná správa, zájmová samospráva (institucionalizovaní aktéři)
 - Organizace neziskového sektoru (částečně institucionalizovaní)
 - Zájmové skupiny (neformální; zejména obyvatelé)

Aktéři rozvoje venkova

- ❖ V obecné rovině můžeme rozlišit několik typů subjektů podle vztahu k řešenému problému či k připravovanému projektu:
 - **podílející se (shareholders)**, tj. subjekty, které jsou hlouběji zapojeny do procesu řešení či přípravy, podílí se na něm (např. spolupracující obce a podnikatelé),
 - **zainteresovaní (stakeholders)**, tj. subjekty, na které bude jistá aktivita působit (např. občané a jejich sdružení, návštěvníci aj.),
 - **dotčení (placeholders)** myšleno na územním principu, tj. subjekty, v jejichž zájmovém území se aktivita realizuje (např. krajský úřad, správa chráněné krajinné oblasti či národního parku, ministerstvo).

Aktéři rozvoje venkova

Tab. 4: Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru

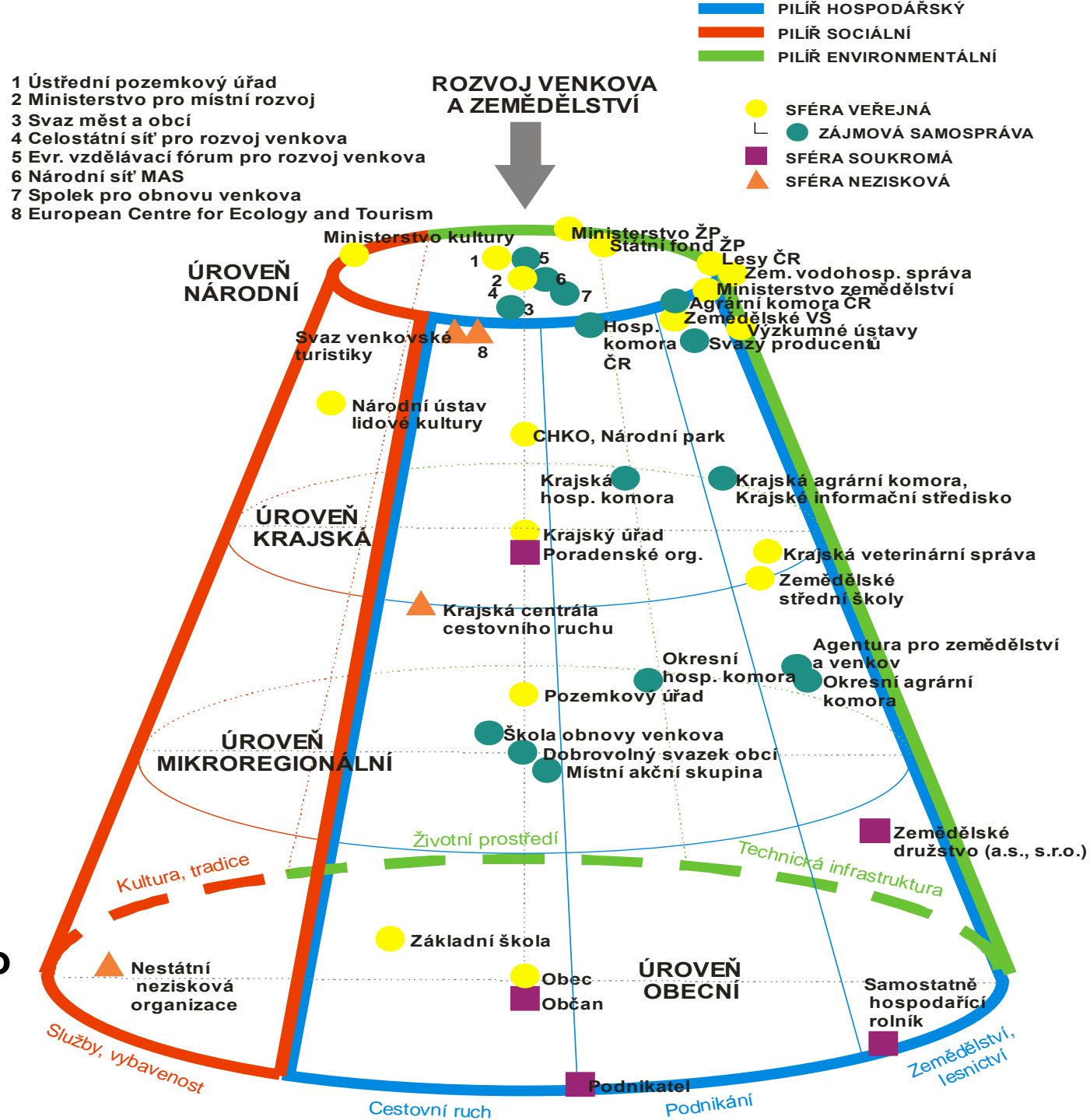
		SEKTORY		
		Veřejný	Podnikatelský	Neziskový
ÚROVEŇ	Evropská	Evropská komise (rámec SZP EU)	Nadnárodní zájmová uskupení (např. COPA a další svazy zemědělců, výrobců a producentů)	Sítě
	Národní	Ministerstva; Celostátní síť pro venkov	Celostátní zájmová uskupení	Spolky, svazy, sítě
	Krajská	Kraj; Vysoké školy; Krajská informační střediska	Podnikatelská sdružení	Nezisková sdružení
	Lokální	Obce – DSO, MAS; Obcí zřizované organizace	Podnikatelé, zemědělci	Zájmová sdružení, spolky

Pramen: vlastní zpracování

Model aktérů rozvoje venkova

Je skutečně potřebné zřizovat celou škálu aktérů rozvoje venkova, kteří působí v EU?

Jak se osvědčují tyto subjekty v českých podmínkách? – např. KIS, různé „sítě“, agentury pro zemědělství a venkov...

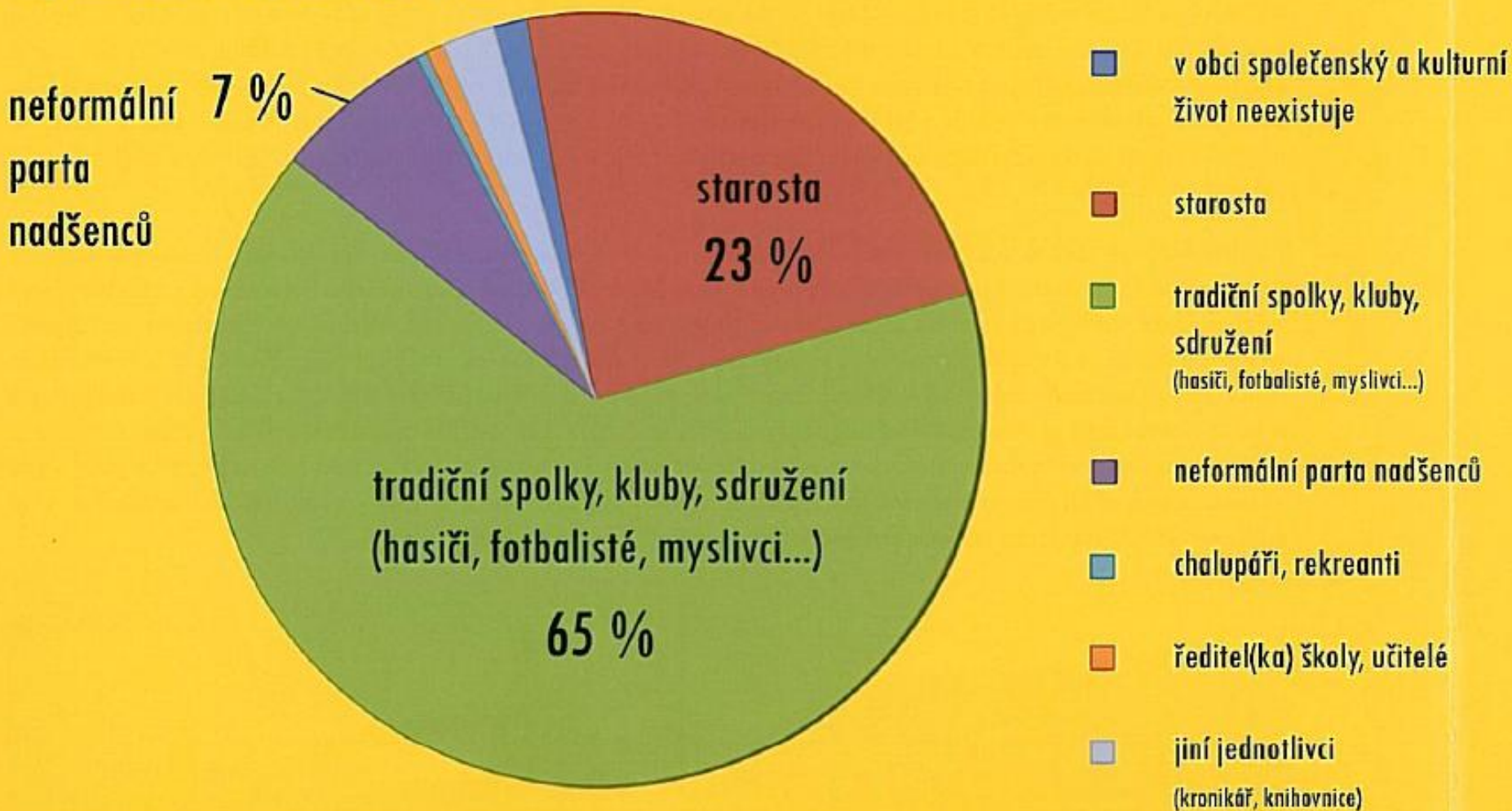


Problémy aktérů

- ❖ Nejasné rozdělení kompetencí (MMR, Mze, MŽP)
- ❖ Vysoký počet aktérů na národní úrovni, nízký na lokální:
 - vysoká administrativní zátěž
 - aktér na úrovni EU nebo ČR nemá příliš ponětí o tom, co se děje „dole“, přesto řídí
- ❖ Jednotliví aktéři nespolupracují, činnosti se často překrývají
- ❖ **Spolupráce je základem pro rozvoj venkova**

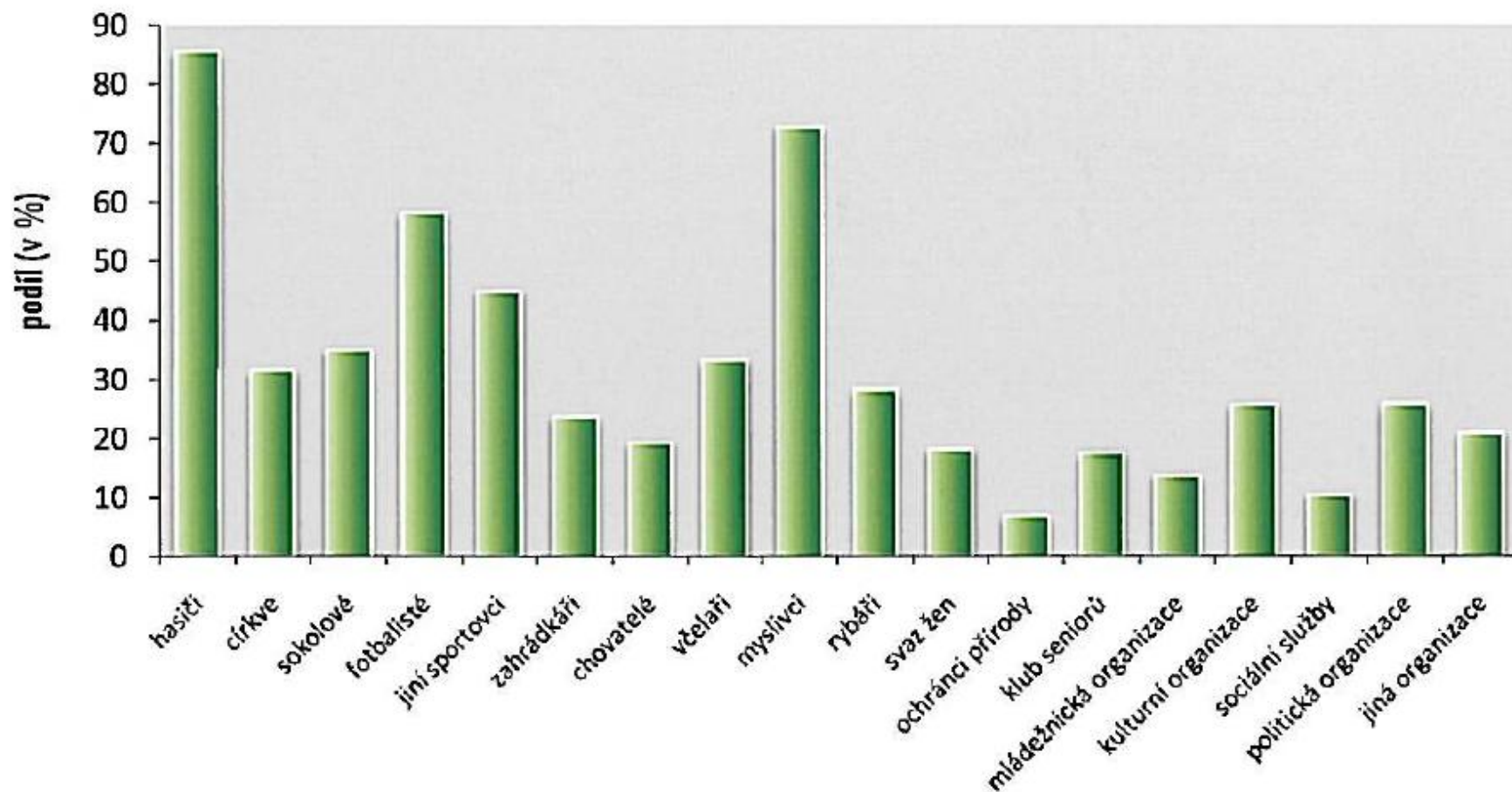
Graf 1: Kdo se nejvíce podílí na organizování společenského a kulturního života ve Vaší obci?

Zdroj: Dotazníkové šetření mezi představiteli vybraných obcí



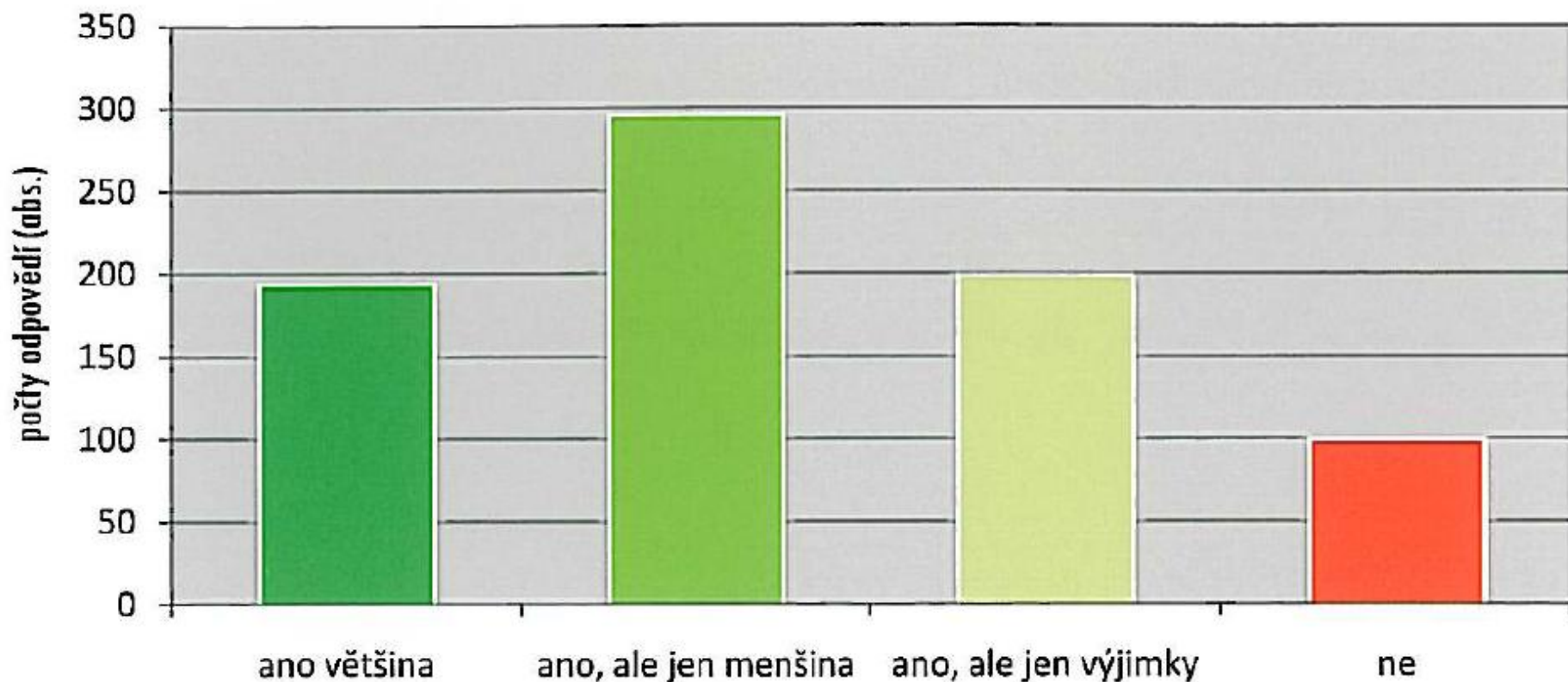
Graf 3: Jaké dobrovolnické organizace vyvíjejí aktivní činnost ve Vaší obci?

Zdroj: Dotazníkové šetření mezi představiteli vybraných obcí



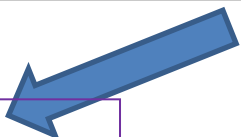
Graf 2: Jsou mezi chatáři a chalupáři tací, kteří se zajímají o život v obci a účastní se některých akcí pořádaných obcí či občany obce?


Zdroj: Dotazníkové šetření mezi představiteli vybraných obcí



Aktéři rozvoje venkova – lokální úroveň

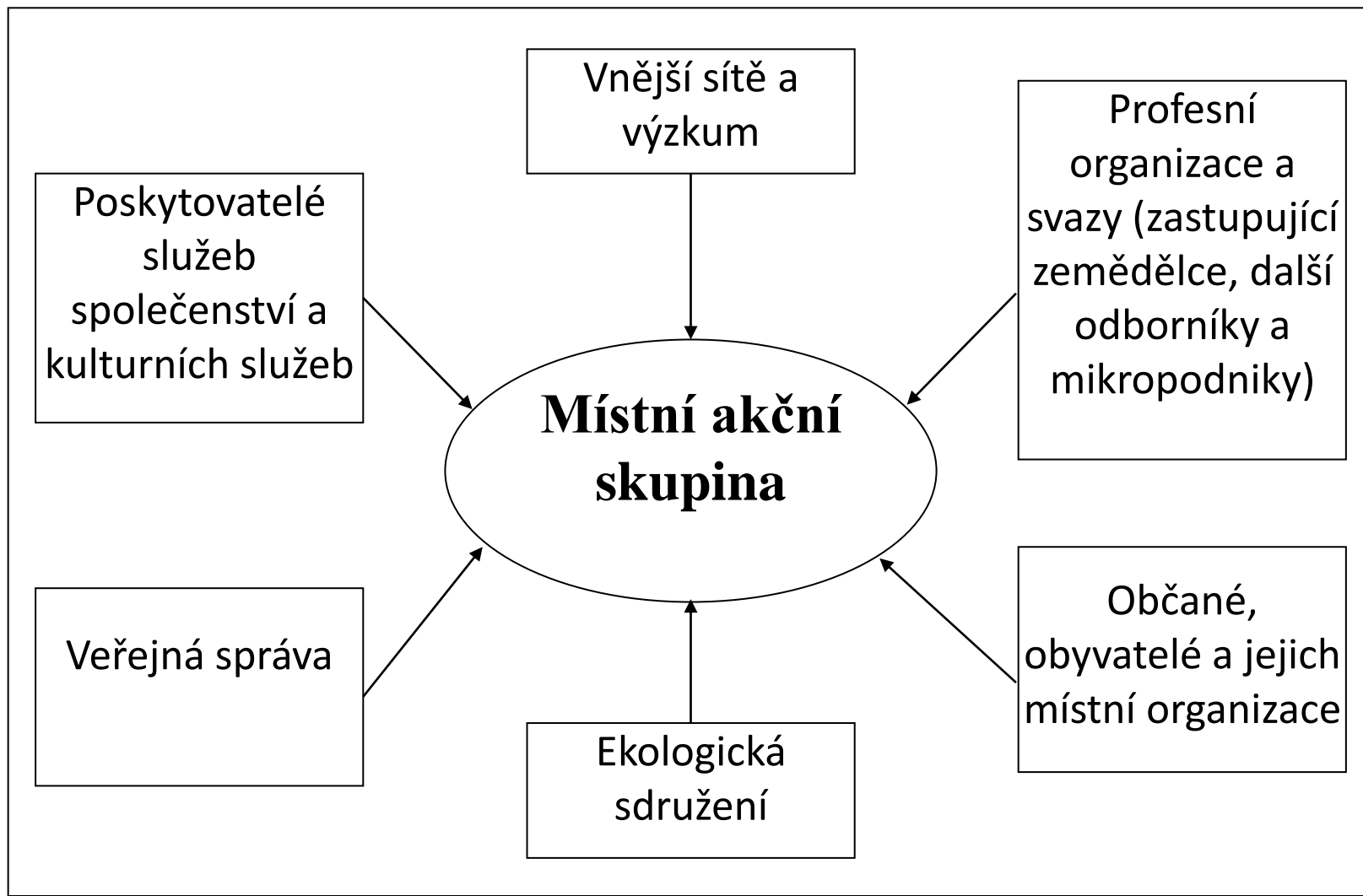
Lokální	Obce – DSO, MAS; Obcí zřizované organizace	Podnikatelé, zemědělci	Zájmová sdružení, spolky
----------------	--	------------------------	-----------------------------

- 
- Produkce potravin
 - Údržba krajiny
 - Ekonomika venkova – zaměstnanost...
 - Spolupráce s obcí (zimní údržba...)

- 
- Organizace kulturních, společenských a sportovních akcí, rozvoj měkkých aktivit

Místní akční skupina

Místní akční skupina (MAS) je partnerství lidí, popř. subjektů z **veřejného sektoru** (představitelé samosprávy) a **podnikatelského sektoru** (živnostníci, majitelé firem, > 50 %), kteří mají zájem podílet se a významně přispívat k rozvoji venkova v regionu.



Metoda Leader

7 principů metody Leader:

1. místní partnerství, tj. partnerství soukromého a veřejného sektoru jehož organizační forma je právě MAS
2. společná strategie rozvoje, která vychází ze specifik daného regionu
3. přístup zdola, kdy místní subjekty rozhodují o strategii, výběru priorit, které budou uplatněny v jejich území
4. integrované a vícesektorové akce, tj. společné projekty k naplnění strategie využívající veřejných i soukromých zdrojů
5. inovativnost, tj. důraz na aktivity a akce, které jsou v daném území nové a rozvojové
6. spolupráce – uvnitř MAS, mezi MAS navzájem v rámci země i v rámci země Evropy
7. účast a práce v sítích – volné sdružování MAS za účelem výměny výsledků, zkušeností a know-how

Princip bottom-up

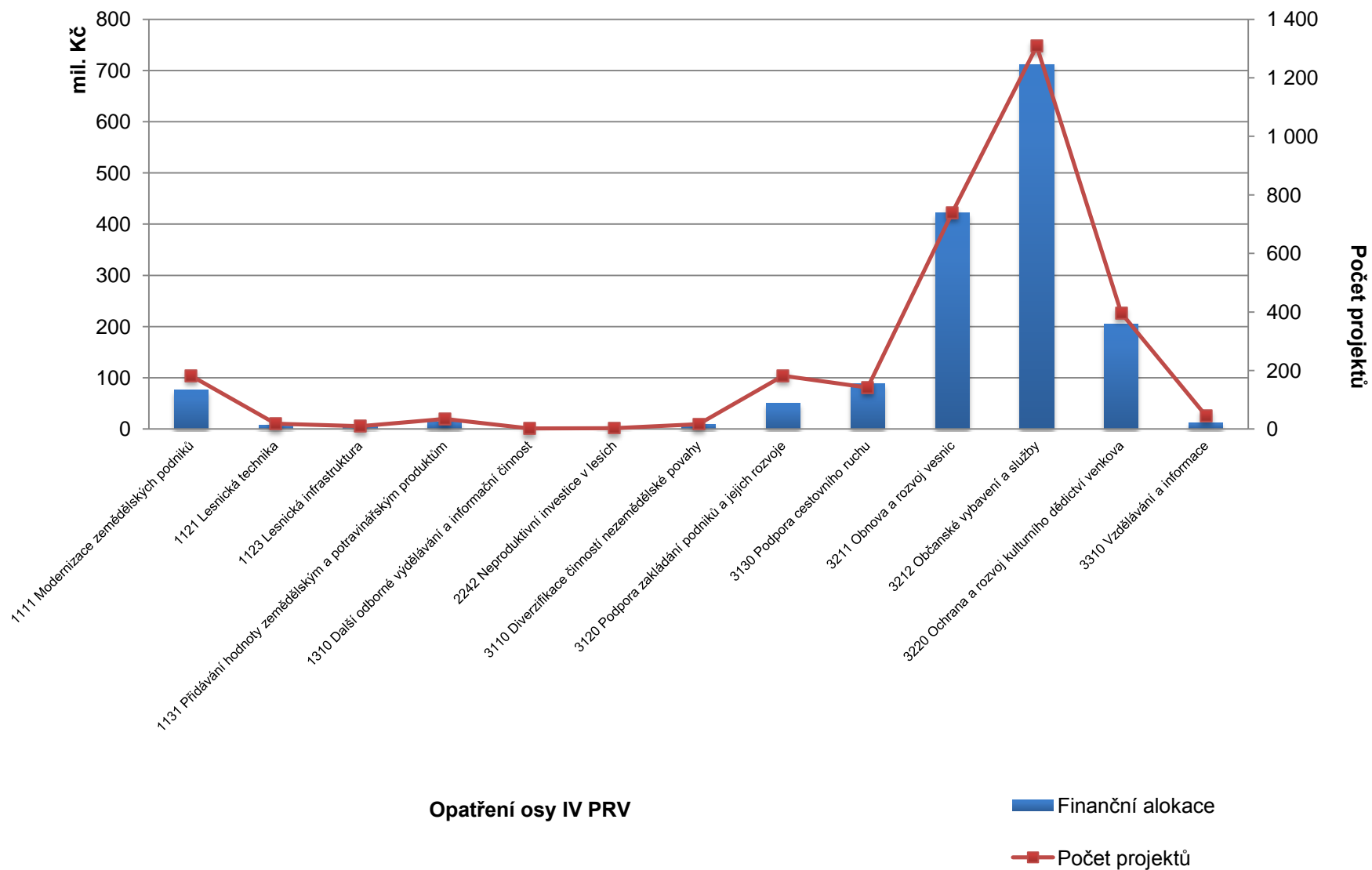
- Iniciativa LEADER je založena na principu zdola-nahoru.
- Veškeré náměty a projekty by měly vycházet z myšlenek a podnětů místních venkovských subjektů a občanů, tedy **zdola**, nikoliv direktivně řízeny krajskou, státní nebo evropskou politickou mocí shora.
- Lidé bydlící v oblasti vědí více než vrcholní úředníci, co jejich kraj potřebuje.
- Opakem top-down



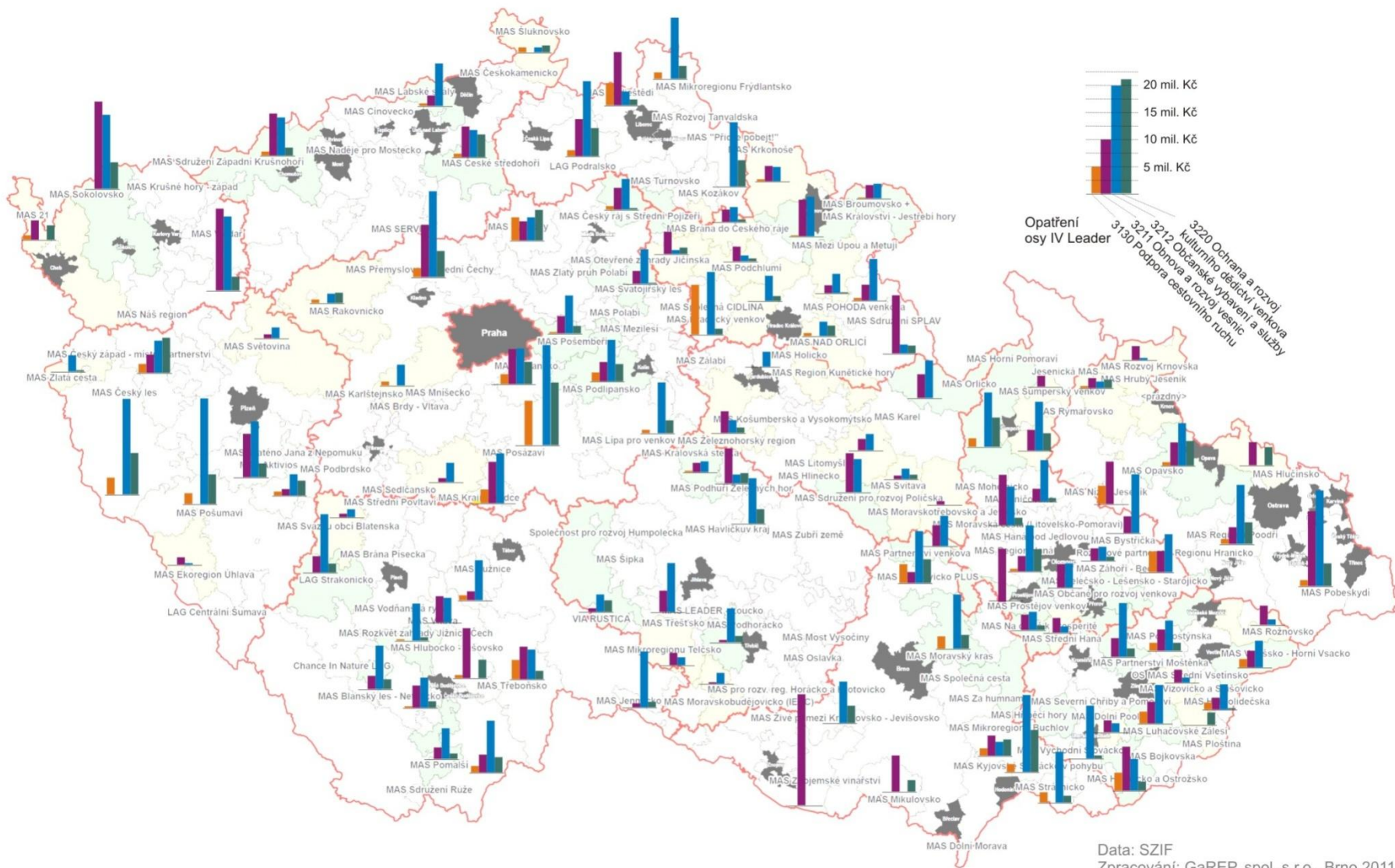
Strategický plán Leader (SPL)

- **Základní dokument místní akční skupiny.**
- **Místní akční skupina (MAS):**
 - ❖ Partnerství různých subjektů v území – nejčastěji obce a podnikatelé, dále také NNO
 - ❖ Minimálně 50% zastoupení soukromé sféry
 - ❖ Pracuje metodou LEADER
 - ❖ Určeno pro rozvoj venkovských oblastí – součástí Programu rozvoje venkova ČR 2007-2013
- **SPL má závaznou osnovu a rozsah, 11 kapitol, max. 60 s.**
- **SPL specifikuje rozvojové struktury, financování a rámec fungování MAS a kritéria výběru projektů v rámci „grantových schémat MAS“**
- **Bodové hodnocení jednotlivých částí. Přidělení prostředků na provoz MAS s nejvyššími součty bodů.**

Místní akční skupina



Místní akční skupina



PARADOX MAS

- ❖ **MAS** jsou v současnosti spíše **nástrojem pro administraci předkládaných projektů (využití veřejných prostředků)**, ale **už ne tolik pro aktivaci (oživení a endogenní rozvoj) venkovského regionu.**
- ❖ **MAS** **nepracují plně metodou Leader.**

Strategické dokumenty svazků obcí

- Nejčastěji „Strategie rozvoje“
- Nalezení a vysvětlení příčin vývoje i současné situace
- Poznání základních podmínek a předpokladů rozvoje v širších souvislostech
- Vyjasnění si společných zájmů, vizí a cílů spolupracujících obcí
- Základ pro spolupráci při řešení problémů, na něž síly jednotlivých obcí nestačí

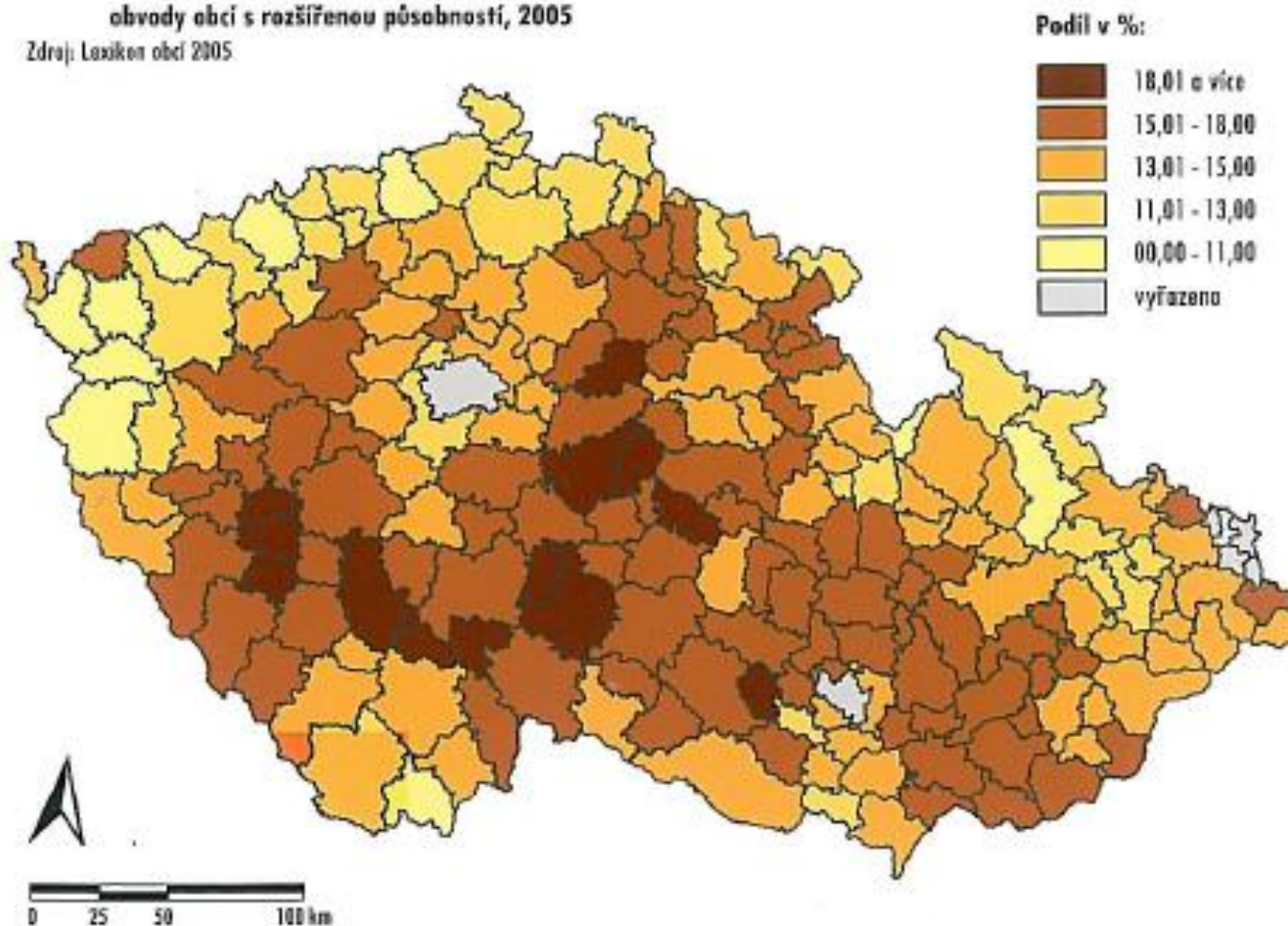
- Existující metodické materiálů k jejich zpracování:
 - ❖ Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů. Zpracoval Ústav územního rozvoje, Brno (dostupné na www.uur.cz)
 - ❖ Metodika tvorby lokálních rozvojových strategií. Zpracovala Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje, 2006. (Dostupné z <http://brouk.kr-ustecky.cz/soubory/450018/metodika%5Flrs.pdf>)
 - ❖ Perlín, R., Bičík, I.: Strategický plán mikroregionu metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích. Praha: PŘ.F UK, 2006.

Obyvatelé venkova

- Viz prezentace 1 – starousedlíci x nově přistěhovalí a proměny venkova

Obr. 2: Podíl obyvatel ve věku 65 a více let úhrnem za obce s méně než 3 000 obyvateli
obvody obcí s rozšířenou působností, 2005

Zdroj: Lexikon obcí 2005



Aktéři rozvoje venkova – krajská úroveň

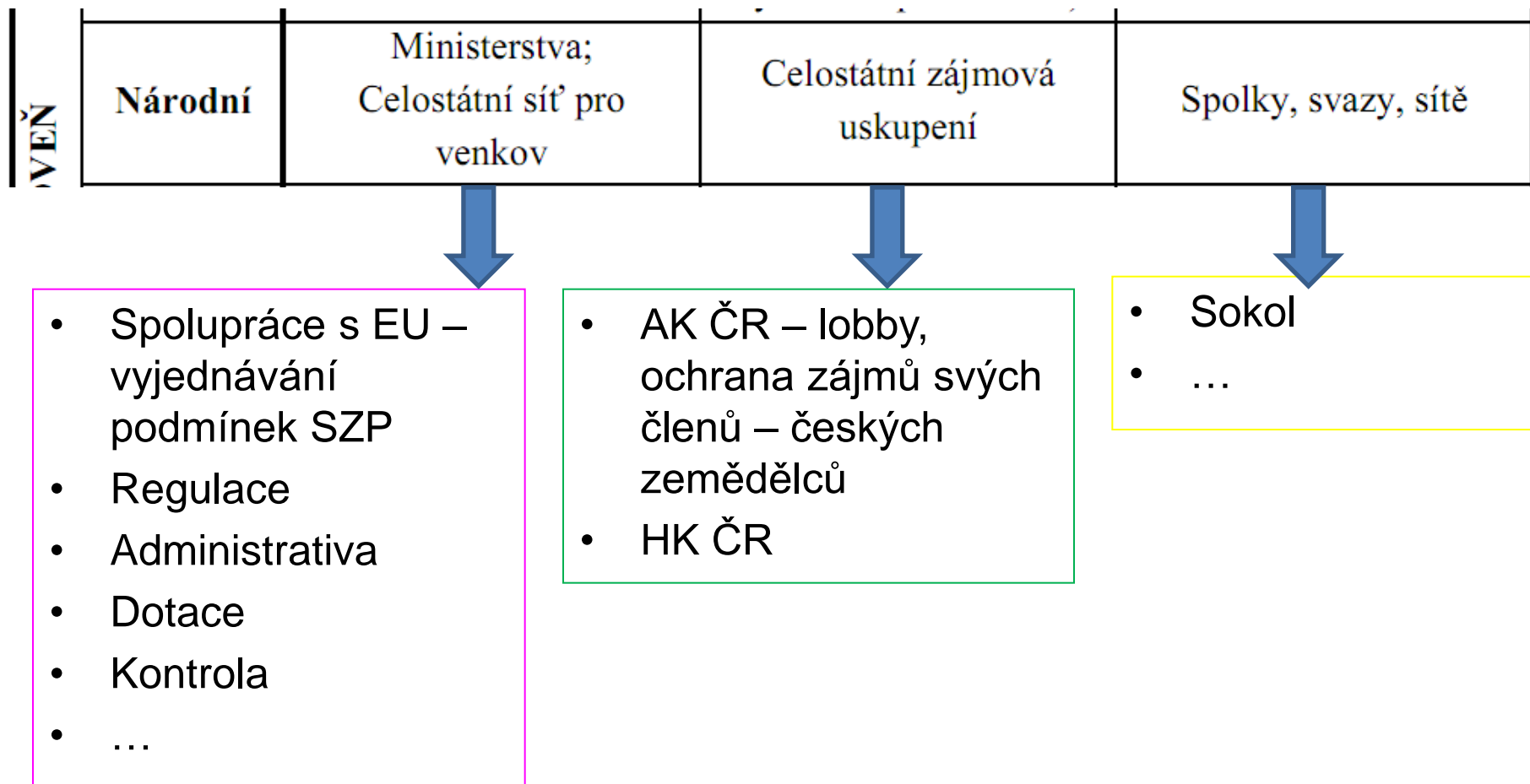
ÚROVŇ	Krajská	Kraj; Vysoké školy; Krajská informační střediska	Podnikatelská sdružení	Nezisková sdružení
-------	---------	---	------------------------	--------------------

- KIS = „informátoři“ zemědělských subjektů
- Agentury pro zemědělství a venkov – podpora při žádosti o dotaci
- VŠ – zapojení do projektů rozvoje

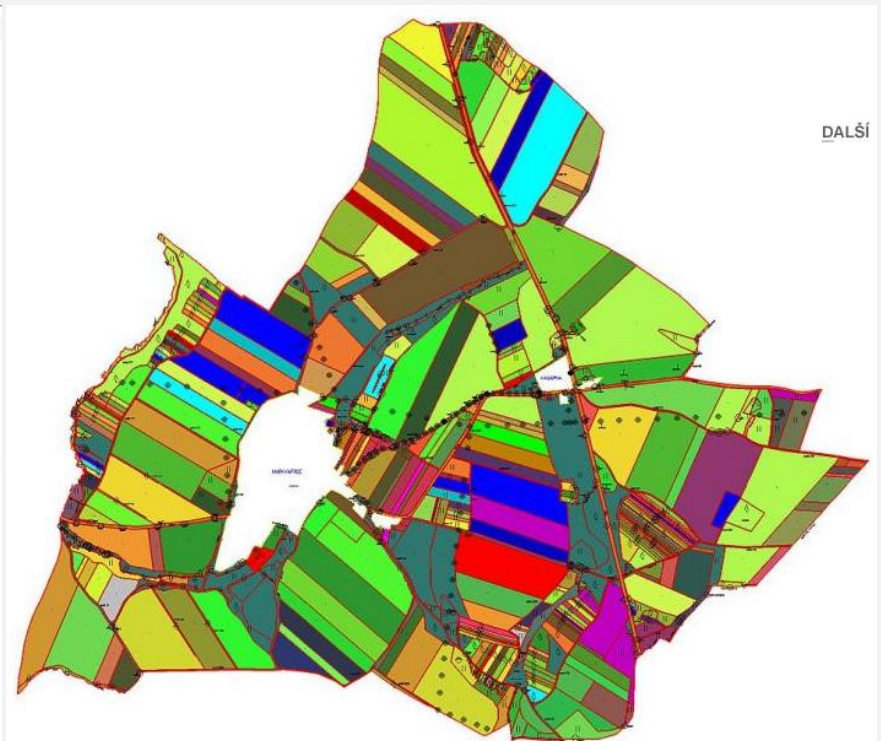
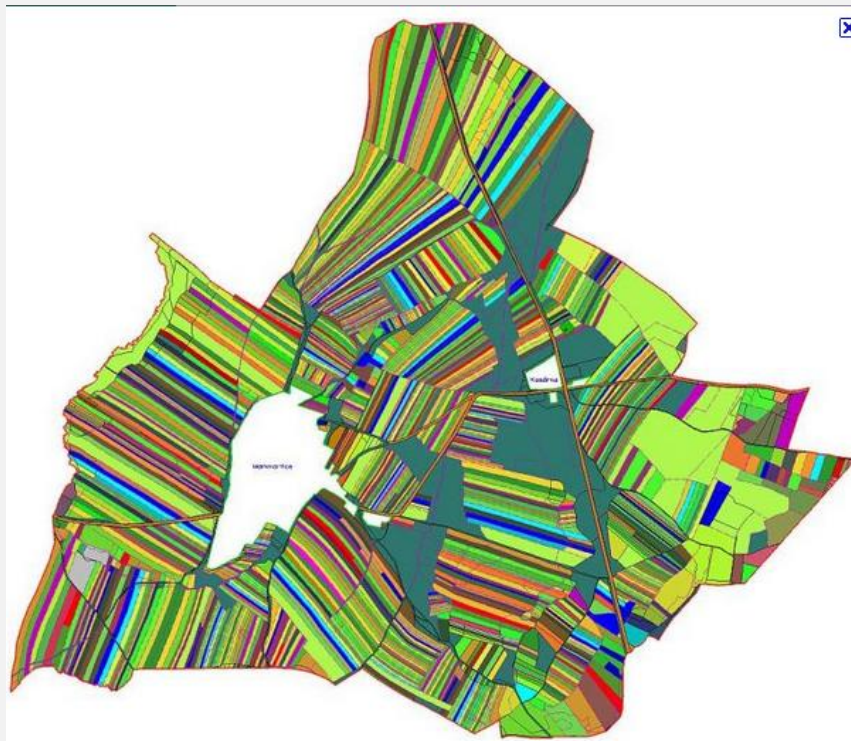
- Agrární komora – lobby, informační podpora
- Asociace soukromého zemědělství – konkurenční zájmová skupina AK
- Řada dalších uskupení zemědělců a jiných podnikatelů

- Organizace kulturních, společenských a sportovních akcí, rozvoj měkkých aktivit

Aktéři rozvoje venkova – lokální úroveň



5. Nástroje rozvoje venkova



Základní otázky „venkovské“ problematiky

- Co je to nástroj rozvoje venkova?
- Jaké je jejich členění?
- Kdo jaké nástroje využívá?
- Jaké nástroje jsou opomíjeny?

Nástroje rozvoje venkova

- ❖ Několik různých členění...
- ❖ **Makroekonomické**
 - Fiskální politika (např. daně)
 - Monetární politika (např. usnadnění přístupu k úvěrům ve vybraných regionech)
 - Protekcionismus (např. uvalení dovozních limitů a cel na produkty vyráběné v upadajících regionech)
 - užití omezeno národohospodářskou politikou
- ❖ **Mikroekonomické**
 - Relokace pracovních sil (úhrada nákladů na stěhování...)
 - Relokace kapitálu (levné půjčky, snížené daně...)
- ❖ **Ostatní nástroje** – spíš výjimečné použití
 - Administrativní nástroje (správní rozhodnutí...)
 - Institucionální nástroje (regionální rozvojové agentury)

Nástroje rozvoje venkova

- ❖ Několik různých členění...
- ❖ **administrativní nástroje** (**legislativa**, závazné procedury, postupy, organizační normy),
- ❖ **koncepční nástroje** (**strategie, programy, plány**, politické deklaráce, územně plánovací dokumenty, **pozemkové úpravy**),
- ❖ **institucionální nástroje** (instituce, spolupráce, regionální management),
- ❖ **věcné nástroje** (infrastruktura, poskytnutí prostor, služeb, hmotného plnění, poradenství),
- ❖ **sociálně-psychologické nástroje** (vzdělávání, komunikace, motivace),
- ❖ **finanční nástroje** (systémy finančních podpor, **dotace**, granty).

Administrativní nástroje

❖ Legislativa:

- Zákon č. 248/200 Sb., o podpoře regionálního rozvoje
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

❖ Jinak rozvoj venkova neřešen

Koncepční nástroje – strategie, programy, plány

- ❖ Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013. Praha: Mze, 2006. URL <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/programove-dokumenty/narodni-strategicky-plan-rozvoje-venkova.html>
- ❖ Program rozvoje venkova české republiky na období 2007–2013. Praha: Mze, 2007, aktualizace 2010. URL <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/programove-dokumenty/program-rozvoje-venkova-cr-2.html>
- ❖ Strategie regionálního rozvoje České republiky pro léta 2007–2013. Praha: MMR ČR, 2006. URL <http://www.mmr.cz/getdoc/f77e14bc-2c26-4884-9fda-b47c24a5294b/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-pro>

Koncepční nástroje – strategie, programy, plány

- ❖ Strategie / programy rozvoje krajů
- ❖ Strategie / programy rozvoje mikroregionů
- ❖ Strategie / programy rozvoje obcí

- ❖ SPL – Strategický plán Leader

JAK MÁ VYPADAT KONCEPČNÍ DOKUMENT?

Jeden strategický dokument tvořený hierarchicky odstupňovanými a vzájemně provázanými částmi.

➤ Analytická část – průběžná aktualizace

➤ Návrhová část

❖ Strategická část („kam jdeme“)

❖ Programová část („jak jdeme“)

❖ Projektová část – akční plán („co děláme“)



Roste frekvence aktualizace

➤ Implementační část – způsob realizace, monitoringu, aktualizace a financování (projektová část může být rovněž zařazena až v implementační části)

Transparentní způsob tvorby se zapojením všech aktérů

Podoby jednotlivých částí se odvíjí od charakteristik nositele.

Koncepční n. – Pozemkové úpravy

- ❖ Komplexní pozemkové úpravy
- ❖ Jednoduché pozemkové úpravy
 - Pokud je nutné vyřešit pouze některé hospodářské potřeby (například urychlené scelení pozemků, zpřístupnění pozemků) nebo ekologické potřeby v krajině (například lokální protierozní nebo protipovodňové opatření) nebo když se pozemkové úpravy mají týkat jen části katastrálního území

- ❖ Význam PÚ:
 - pro vlastníky pozemků
 - pro obce
 - pro katastr nemovitostí

Význam pozemkových úprav

- ❖ Nedoceněný nástroje rozvoje venkova (stojí hodně peněz, realizace trvá dlouho)
- ❖ Vzhledem k minulosti, kdy došlo k významnému narušení vlastnických vztahů a k problematickému využívání půdy, představují pozemkové úpravy nástroj pro vyřešení těchto problémů a mohou také přispět k podstatně efektivnějšímu využívání půdy i k dalším možnostem rozvoje konkrétní venkovské obce
- ❖ Prostorově a funkčně uspořádávají pozemky, scelují se nebo dělí a zabezpečuje se jimi přístupnost a využití pozemků a vyrovnání jejich hranic tak, aby se vytvořily podmínky pro racionální hospodaření vlastníků půdy
- ❖ Uspořádávají vlastnická práva a s nimi související věcná břemena
- ❖ Zajišťují podmínky pro zlepšení ŽP, ochranu a zúrodnění půdního fondu, vodní hospodářství a zvýšení ekologické stability krajiny
- ❖ Výsledky PÚ poté slouží pro obnovu katastrálního operátu a jako závazný podklad pro územní plánování

Pozemkové úpravy – vlastníci pozemků

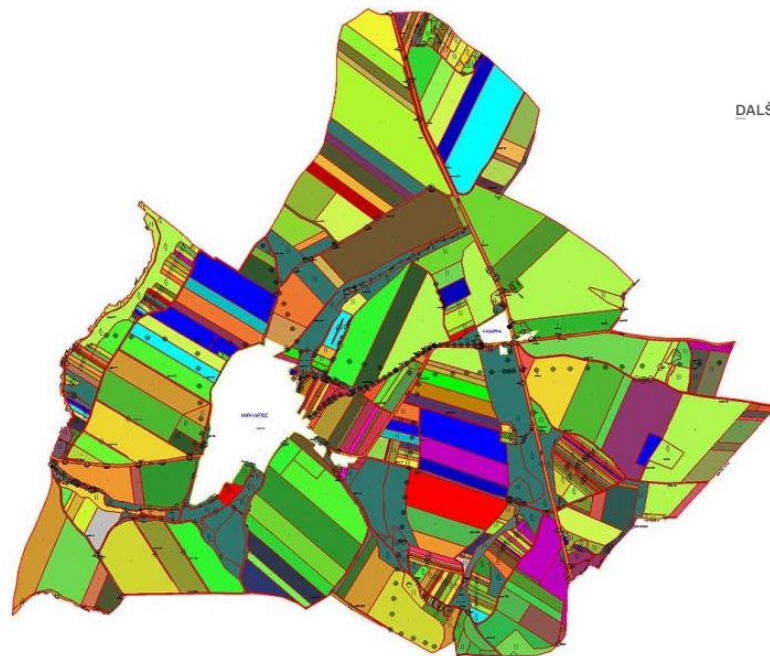
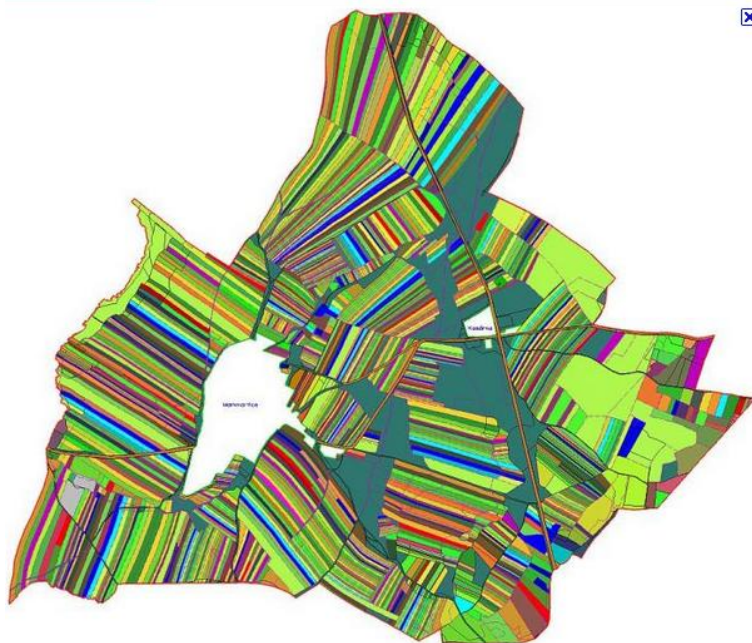
- ❖ Obnova katastru nemovitostí, **uspořádání vlastnictví pozemků** co do výměry i polohy.
- ❖ **Scelení pozemků**, úprava tvaru pozemků, případně i jejich vytyčení v terénu.
- ❖ Možnost rozdělení spoluvlastnictví, možnost zahájení užívání svých pozemků (před pozemkovou úpravou nepřístupných) a ukončení zatímního užívání cizích pozemků.
- ❖ **Výstavba společných zařízení** – polních cest, zařízení k ochraně půdy proti erozi, vodohospodářských například protipovodňových opatření. Vytváření územních systémů ekologické stability.
- ❖ Revize a obnova nájemních smluv jako rámce vztahu uživatele s konkrétním vlastníkem pozemku.
- ❖ Uvolnění trhu s pozemky v extravilánu obcí. Zvýšení tržní ceny pozemků.

Pozemkové úpravy – obce

- ❖ Pozemková úprava je technický i ekonomický rozvojový impuls pro obec prvořadého významu, plně zabezpečovaný státem.
- ❖ **Zprůhlední vlastnické vztahy k pozemkům v obvodu pozemkové úpravy, přispěje k dohledání doposud nezapsaného obecního majetku. Obec získá přehled o pozemcích státu, církví, krajů a dalších významných partnerů. Pozemková úprava je realizací územního plánu v nezastavěném území a podporuje rozvoj urbanizace území.**
- ❖ **Většina pozemků v rámci společných zařízení pozemkových úprav je převedena do vlastnictví obce** a tím se zjednoduší jejich následná realizace (to platí zejména pro vodohospodářská protipovodňová opatření). Pozemková úprava je nástrojem obce k získání vnějších finančních zdrojů k realizaci společných zařízení (Program rozvoje venkova, Státní fond životních prostředí ČR).
- ❖ Výstavbou polních cest v rámci schválených pozemkových úprav dojde ke **snížení pohybu zemědělské techniky uvnitř obce, nově vybudované polní cesty můžou sloužit i jako cyklotrasy a tím turisticky zatraktivnit danou oblast.**
- ❖ Realizací protierozních a vodohospodářských omezení lze docílit vyřešení neškodného odvedení povrchových vod a **ochranu území před záplavami**, výsadbou místních prvků ÚSES dojde ke **zvýšení ekologické stability okolní krajiny** a její pestrosti.
- ❖ Na obec přejde kontrolovatelná zodpovědnost za provoz a údržbu společných zařízení pozemkových úprav.

Pozemkové úpravy – katastr nemovitostí

- ❖ Obnova katastrálního operátu, vznik **digitální katastrální mapy**.
- ❖ Promítnutí skutečného stavu do katastru nemovitosti, výměry jednotlivých parcel vypočteny přesně ze souřadnic, odstranění bezprizorních parcel.
- ❖ Zahuštění polohového bodového pole.
- ❖ Dořešení doposud nedokončeného scelovacího řízení a přidělového řízení, vyřešení duplicitních vlastnictví.



Pozemkové úpravy

❖ Přehled pozemkových úprav: <http://eagri.cz/public/app/eagriapp/PU/Prehled/>

eAGRI Pozemkové úpravy

Rozcestník eAGRI | Hledaný výraz | Hledej | Podrobné hledání

Pozemkové úřady > Pozemkové úpravy > Uživatelské jméno: | Heslo: | Přihlásit

Legenda

- Zahájené KPU
- Ukončené KPU
- KPU k zahájení
- Zahájené JPU
- Ukončené JPU

Kraj: Olomoucký

Okres: Olomouc

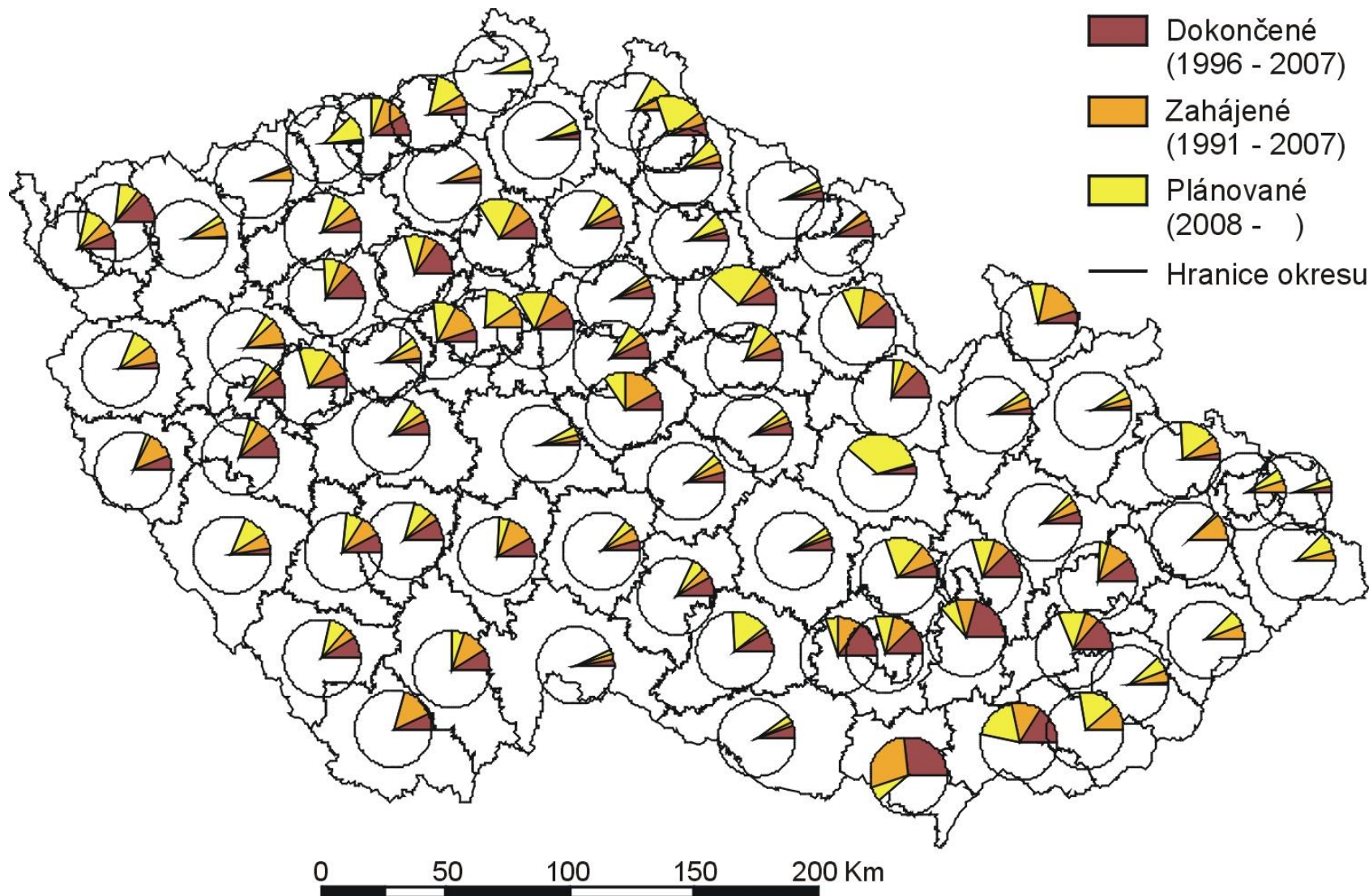
KU: Olomouc-město

Olomouc-město

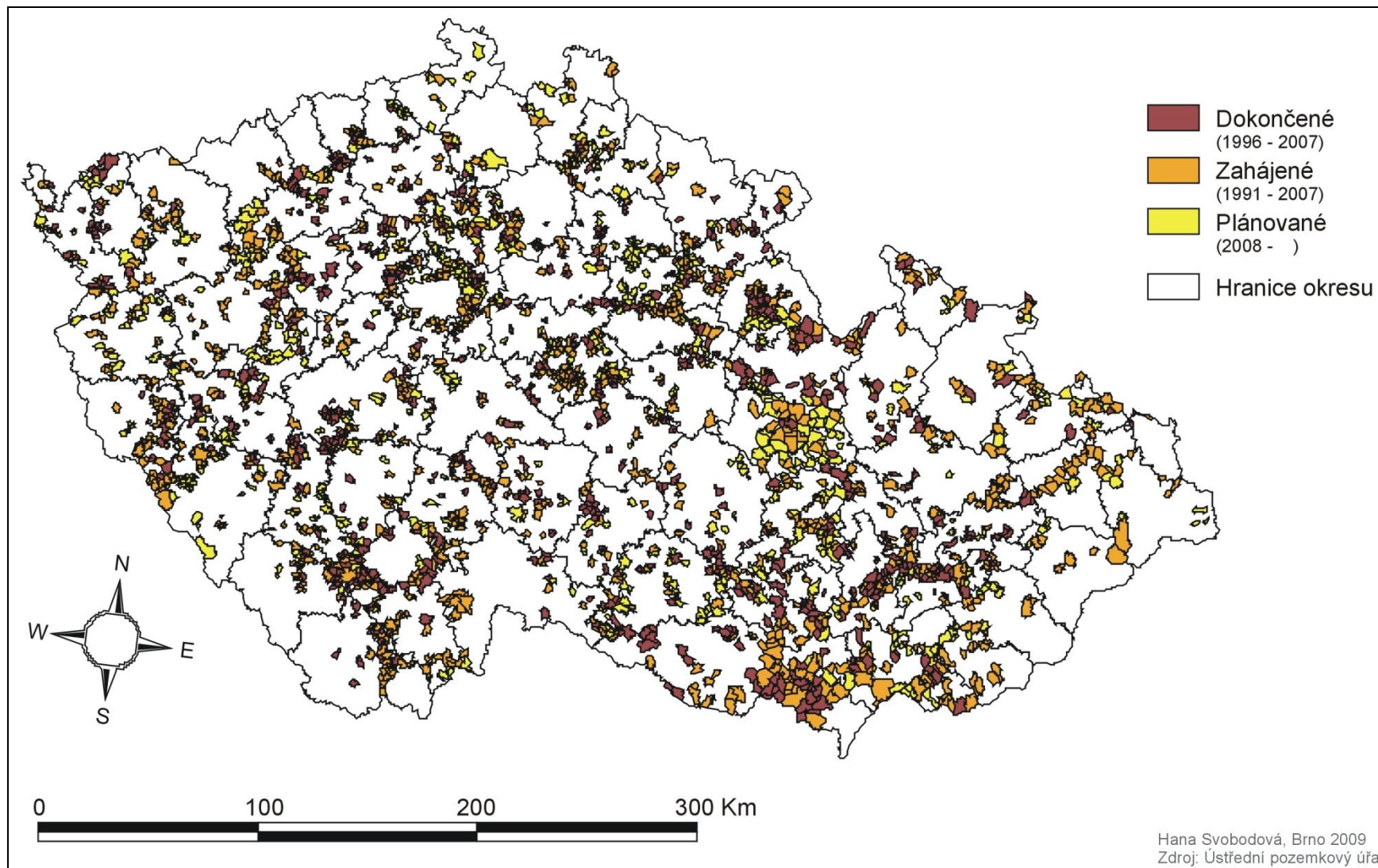
Seznam komplexních a jednoduchých PÚ

Typ	Název
-----	-------

Pozemkové úpravy



Pozemkové úpravy



Veřejný LPIS

Mapový panel

Mapové vrstvy

- LPIS
 - Půdní bloky/díly půdních bloků
 - účinné
 - kultura
 - kultura - kód
 - ekologie
 - Čtverce
 - Nitrátová směrnice
 - Zranitelné oblasti
 - Eroze
 - Mapový podklad
 - Česká Republika
 - Kraje
 - Okresy
 - Obce
 - Mapové listy
 - Rastrová mapa
 - OPVZ - nezávazné
 - Ortofotomapa
 - Katastr nemovitostí
 - Enviro louky
 - Ochranná pásma NP
 - Krajinné prvky
 - EUP

Informační panel

Export dat

Vyhledávání

← DPB KP Obec **KÚ** Okres Čtverec Parcela →

Katastrální území:

Vyhledat

Půdní blok/díl

Základní Podrobné Klasifikace

Čtverec:	630-1170
Zkrácený kód:	4102/4
Stav:	Účinný
Účinný od:	09.02.2008
Účinný do:	-
Uživatel:	AgroFarm spol. s r.o.
Výměra:	24.09 ha
Kultura:	orná půda
Režim EZ/PO:	Konvenční hospodaření
Stav k 30.6.2003:	způsobilý
Územní příslušnost:	AZV Třebíč

1 : 10 000 km

0 0.1 0.2 0.3 0.4 0.5

© Sitewell

Ukázka z veřejně dostupného registru LPIS

Pramen: Veřejný registr půdy – LPIS. URL <<http://eagri.cz/public/app/plpis/>>

Dotace na rozvoj venkova

❖ Evropské

- PRV

❖ Národní

- Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF)
- Národní podpory (tzv. state aid)
- Podpora venkova prostřednictvím MMR ČR
 - Program obnovy venkova
 - Vesnice roku

❖ Krajské

- Od 2004 došlo k převedení části kompetencí v oblasti POV z MMR na jednotlivé kraje

Dotace na rozvoj venkova – evropské

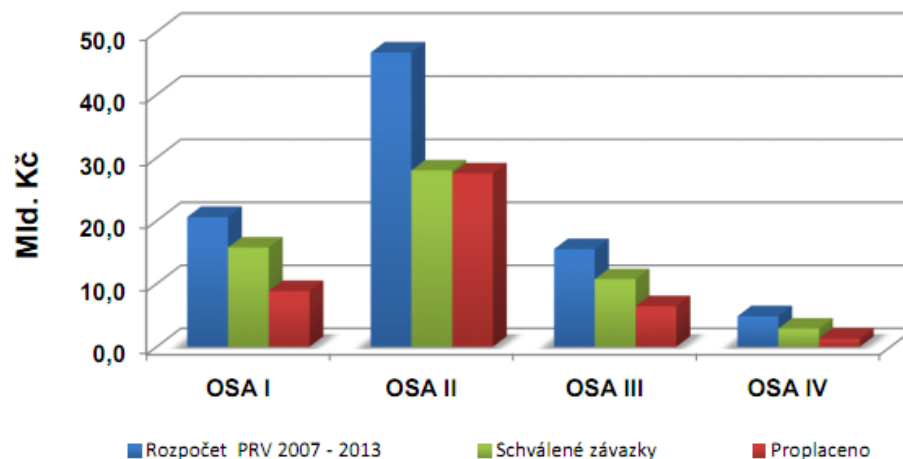
- ❖ SAPARD
- ❖ OP rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství + HRPD

❖ PRV:

- **Osa 1:** Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
- **Osa 2:** Zlepšování životního prostředí a krajiny
- **Osa 3:** Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova
- **Osa 4:** Leader

Aktuální stav implementace PRV - k 30.4.2011

	Rozpočet PRV 2007 - 2013	Proplaceno		Schválené závazky		Zbývá k závazkování	
	mil. Kč	mil. Kč	%	mil. Kč	%	mil. Kč	%
OSA I	20 601,6	8 834,6	42,9	15 763,0	76,5	4 838,6	23,5
OSA II	46 697,7	27 521,9	58,9	27 993,9	59,9	18 703,8	40,1
OSA III	15 501,9	6 449,4	41,6	10 738,3	69,3	4 763,6	30,7
OSA IV	4 847,9	1 285,8	26,5	2 888,9	59,6	1 959,0	40,4
TP	432,5	75,9	17,5	144,7	33,5	287,8	66,5
CELKEM	88 081,6	44 167,6	50,1	57 528,8	65,3	30 552,8	34,7



Dotace na rozvoj venkova – národní

Mze – state aid (spíše zemědělství než venkov):

- ❖ Dotace v zemědělství a potravinářství podle Zásad
- ❖ Dotace ve vodním hospodářství
- ❖ Dotace v lesním hospodářství a rybářství

❖ PGRLF – program „Podpora obcím“

MMR

❖ Vesnice roku (<http://www.vesniceroku.cz>)

- ❖ *Cílem soutěže Vesnice roku v Programu obnovy venkova je snaha povzbudit obyvatele venkova k aktivní účasti na rozvoji svého domova, zveřejnit rozmanitost a pestrost uskutečňování programů obnovy vesnic a upozornit širokou veřejnost na význam venkova. Soutěž poprvé vyhlásil Spolek pro obnovu venkova ČR v roce 1995 pod názvem "Soutěž o nejzdařilejší program obnovy vesnice". Od roku 1996 je jedním z vyhlášovatelů Ministerstvo pro místní rozvoj a Svaz měst a obcí ČR. Ministerstvo zemědělství se mezi vyhlášovatele připojilo v roce 2007.*

Dotace na rozvoj venkova – krajské

- ❖ Od 2004 došlo k převedení části kompetencí v oblasti POV z MMR na jednotlivé kraje
- ❖ Kraje si samy nastavují parametry dotačního programu a výši dotace
- ❖ **JMK:** "Program rozvoje venkova Jihomoravského kraje" pro rok 2011 – schváleno 543 projektů za **81 249 000,00 Kč**
- ❖ **ZK:** Podprogram na podporu obnovy venkova 2011

rok	částka vyčleněná na podprogram	požadovaná částka	počet žadatelů	počet příjemců	% uspokojených žadatelů
2004	30,1 mil. Kč	61,7 mil. Kč	156	75	48,08
2005	31 mil. Kč	47,8 mil. Kč	118	78	66,10
2006	39,45 mil. Kč	45,9 mil. Kč	125	109	87,20
2007	44,65 mil. Kč	54,5 mil. Kč	222	178	80,18
2008	52,75 mil. Kč	95,84 mil. Kč	215	146	67,91
2009	52,75 mil. Kč	88,28 mil. Kč	175	111	63,43
2010	32,452 mil. Kč	48,947 mil. Kč	119	91	76,47
celkem	283,152 mil. Kč	442,967 mil. Kč	1 130	788	

PARADOX ROZVOJOVÝCH NÁSTROJŮ

- ❖ Paradoxem je, že při plánování či realizaci rozvojových aktivit jsou **uplatňovány téměř výhradně nástroje finanční**; ostatní typy nástrojů jsou využívány výrazně méně, případně vůbec.
- ❖ Paradoxem je, že **podmínky pro aplikaci rozvojových nástrojů jsou obvykle formulovány z centrální úrovně (shora)**, zatímco **využívány jsou na nižších úrovních (zespoda)**. Často i bez potřebné zpětné vazby od budoucích uživatelů.

6. Problémy, paradoxy a možnosti rozvoje venkova



Základní otázky „venkovské“ problematiky

- S jakými problémy venkova se venkov potýkal v minulosti?
- S jakými problémy venkova se venkov potýká dnes?
- Jak problémy řešit?

Problémy v rozvoji venkova

Oblast	Tradiční, před r. 1989	Současný
Trh práce	Zemědělství je nejdůležitější hospodářskou aktivitou na venkově	Změny v zaměstnanosti, výrazný pokles zaměstnanosti v zemědělství, snížení produkce, změna pracovních možností , ekologické zemědělství
	Práce v dělnických profesích brána jako samozřejmost	Vzdělání jako možnost pro lepší práci, vyšší platy a lepší postavení ve společnosti
	Tradiční řemesla	Hledání méně náročných zaměstnání, nedostatek kvalifikovaných pracovníků (zahraniční pracovníci)
	Poddimezovaný terciérní sektor	Stále poddimezovaný terciérní sektor
Služby	Základní služby v obci	Odliv základních služeb z vesnic (mateřské školy, obchody – snižuje se občanská vybavenost venkovských obcí)
	Obchody v každé obci (Včela, atd.), případně zajištění pojízdné prodejny	Obnova malých obchodů a hospůdek, avšak rozvoj omezen malou poptávkou
	Horší vybavenost domácností, zaostávání za městem	Vybavenost venkovských domácností stejná jako ve městech (televize, mobilní telefon, počítač, internet)
	Doprava silně dotována státem	Redukce veřejné (především autobusové) dopravy, omezený počet linek i spojů – omezení mobility starších lidí
Funkce venkova	Funkce obytná a pracovní	Pouze funkce obytná, později získání nové funkce – rekreační zázemí pro obyvatele přilehlých měst (chaty a chalupy – krátkodobá rekreace)

Problémy v rozvoji venkova

Oblast	Tradiční, před r. 1989	Současný
Obyvatelstvo	---	Změny demografické struktury venkovského obyvatelstva – stárnutí vesnice
	Vysoký podíl věřícího obyvatelstva	Snížení podílů věřícího obyvatelstva
	Většina obyvatel se středním vzděláním bez maturity, minimum VŠ	Růst podílu osob se středním vzděláním s maturitou a VŠ
	Tradiční místa setkávání – návsi, obchody, kostel atd.	Vymizela tradiční místa setkávání – návsi, obchody, kostel atd.
	Izolovanost obyvatel, tradiční způsob života	Přejímání městského způsobu života
	Práce v místě bydliště	Dojíždka
	Bohatý kulturní a společenský život	Úpadek kulturního a společenského života (snižování různorodosti kulturních akcí, vymizení některých tradičních slavností)
Obnova venkova	---	Snaha o obnovu venkova a jeho rozvoj; dotační programy (podpora zemědělství, environmentálních, sociálních funkcí, rozvoj venkova venkov) – finance zejména z EU – zvyšování ekonomického růstu, vytváření nových pracovních příležitostí, udržitelný ekonomický rozvoj. Vytvoření příznivých podmínek pro život i na venkově.
	Soustředění se na objem produkce – zcelování polí, meliorace, silné hnojení, obří výrobní závody	Environmentální pohled na zemědělství a venkov
Obec	Centralistické uplatňování střediskové soustavy a direktivního řízení	Zrušeny národní výbory, znovuzavedení obecní samosprávy – vymezeny samosprávné kompetence obcí
	Slučování obcí	Desintegrace obcí
	Nivelizace socialistického režimu utlumovala nárůst rozdílů	Nárůst rozdílů mezi chudými a bohatými oblastmi – vznik disparit

Možnosti řešení problémů venkovských obcí

- ❖ **PROBLÉM:** Změny ve struktuře obyvatelstva na venkově
- ❖ **ŘEŠENÍ: Vytváření podmínek pro příchod (mladých) obyvatel**
 - vytváření technických podmínek pro bydlení
 - fungování mateřských a základních škol v obci;
 - poskytování základních veřejných i komerčních služeb pro občany v obci a blízkém okolí (např. koordinace mobilních poskytovatelů služeb ve formě pojízdných prodejen);
 - nabídku možností využití volného času (kulturní, sportovní a zájmové aktivity);
 - vytvoření podmínek pro důstojný život seniorů (např. domácí péče o seniory, pečovatelské služby apod.);
 - vznik a udržení pracovních míst v obci;
 - příjemné prostředí v obci atd.
 - obecní marketing a budování atraktivního obrazu obce

Možnosti řešení problémů venkovských obcí

- ❖ PROBLÉM: Útlum občanských aktivit
- ❖ **ŘEŠENÍ: Podpora občanských aktivit (kulturních, sportovních a zájmových)**
 - činnost spolků,
 - aktivizace obyvatel,
 - zapojení všech věkových skupin obyvatel,
 - zapojení žen,
 - pravidelné setkávání obyvatel a společné řešení problémů,
 - existence historické paměti (kroniky, památky, zvyky),
 - rozvoj místního cestovního ruchu
- ❖ JAK, pouze příklady:
 - Pravidelné setkávání zástupců neziskového sektoru a obce
 - Rozvoj materiálního zázemí pro pořádání obecních akcí i akcí neziskových organizací (přístřešky, prostory, mobilní stoly apod.)
 - Vybudování víceúčelové místnosti pro setkávání občanů v rámci spolků i pro neformální setkávání
 - Vytvoření pravidel pro přidělování finanční podpory
 - Vyhledání a iniciace zviditelnění a prezentace tradičních řemesel provozovaných občany obce. Vytvoření podmínek pro předání tradičních dovedností mladší generaci
 - Zviditelnění rodáků a místních zajímavostí: vybudování naučné stezky, mapy, informační cedule v obci apod.

Možnosti řešení problémů venkovských obcí

- ❖ PROBLÉM: Vyšší nezaměstnanost na venkově
- ❖ ŘEŠENÍ: Podpora zaměstnanosti a zaměstnatelnosti
 - Podpora podnikání:
 - spolupráce s hospodářskou komorou, agrární komorou a případnými dalšími subjekty v oblasti informační a metodické pomoci pro malé a drobné podnikatele,
 - zpřístupnění relevantních informačních a metodických materiálů pro podnikatele,
 - získávání pravidelné zpětné vazby o potřebách podnikatelů,
 - uplatnění místních podnikatelů při zajišťování chodu obce a při obecních rozvojových projektech,
 - realizace společných aktivit obce a podnikatelů,
 - zveřejnění aktuálních a podrobnějších informací o podnikatelích působících v obci a o jejich nabídce na internetových stránkách obce.
 - Diverzifikace činností (viz dále):
 - zemědělství – nové produkty a inovace,
 - klastrování – síla spolupráce,
 - cestovní ruch – šance pro originalitu.



Možnosti řešení problémů venkovských obcí

- ❖ **PROBLÉM:** Horší dopravní dostupnost a obslužnost
- ❖ **ŘEŠENÍ: Zlepšení dopravní dostupnosti**
 - cyklistická doprava jako alternativa k individuální automobilové dopravě (IAD) a městské hromadné dopravě (MHD),
 - cykloturistika jako jedna z aktivit cestovního ruchu v území,
 - cyklostezky – společné účelové komunikace pro cykloturistiku a pěší turistiku bez přístupu frekventované silniční dopravy,
 - cyklotrasy – komunikace pro cykloturistiku využívající stávajících komunikací s menší frekvencí silničního provozu.
- ❖ **ŘEŠENÍ: Zajištění dopravní obslužnosti**
 - Integrované dopravní systémy
 - aktivně se účastnit ladění zapojení obce do IDS – s předstihem a ve spolupráci s okolními obcemi vyjednávat o jízdních řádech, zohlednit potřeby pracujících i dostupnost služeb v okolních obcích; významnými faktory pro úspěšnost vyjednávání je společný postup více obcí (např. svazku obcí), kvalitní argumentace a zejména ochota finanční spoluúčasti obce na zajištění vyšší úrovně dopravní obslužnosti;
 - Autobus na zavolání
 - Podpora sdílených jízd
 - zkvalitnit autobusové zastávky v obci – přebudováním nástupních ostrůvků a vybudováním přístřešků na ochranu před nepříznivým počasím;
 - podněcovat budování a rekonstrukce místních komunikací;
 - podporovat výstavbu cyklostezek mezi jednotlivými obcemi a v turisticky atraktivních oblastech;
 - podporovat projekty zvyšující bezpečnost silničního provozu.

Možnosti řešení problémů venkovských obcí

❖ **PROBLÉM:** Dopady suburbanního rozvoje

❖ **ŘEŠENÍ:** **Obcím lze na základě zkušeností ze zahraničí a studia dopadů suburbanního rozvoje v českých podmínkách doporučit, aby respektovaly v územním plánování, resp. v územním plánu tyto zásady:**

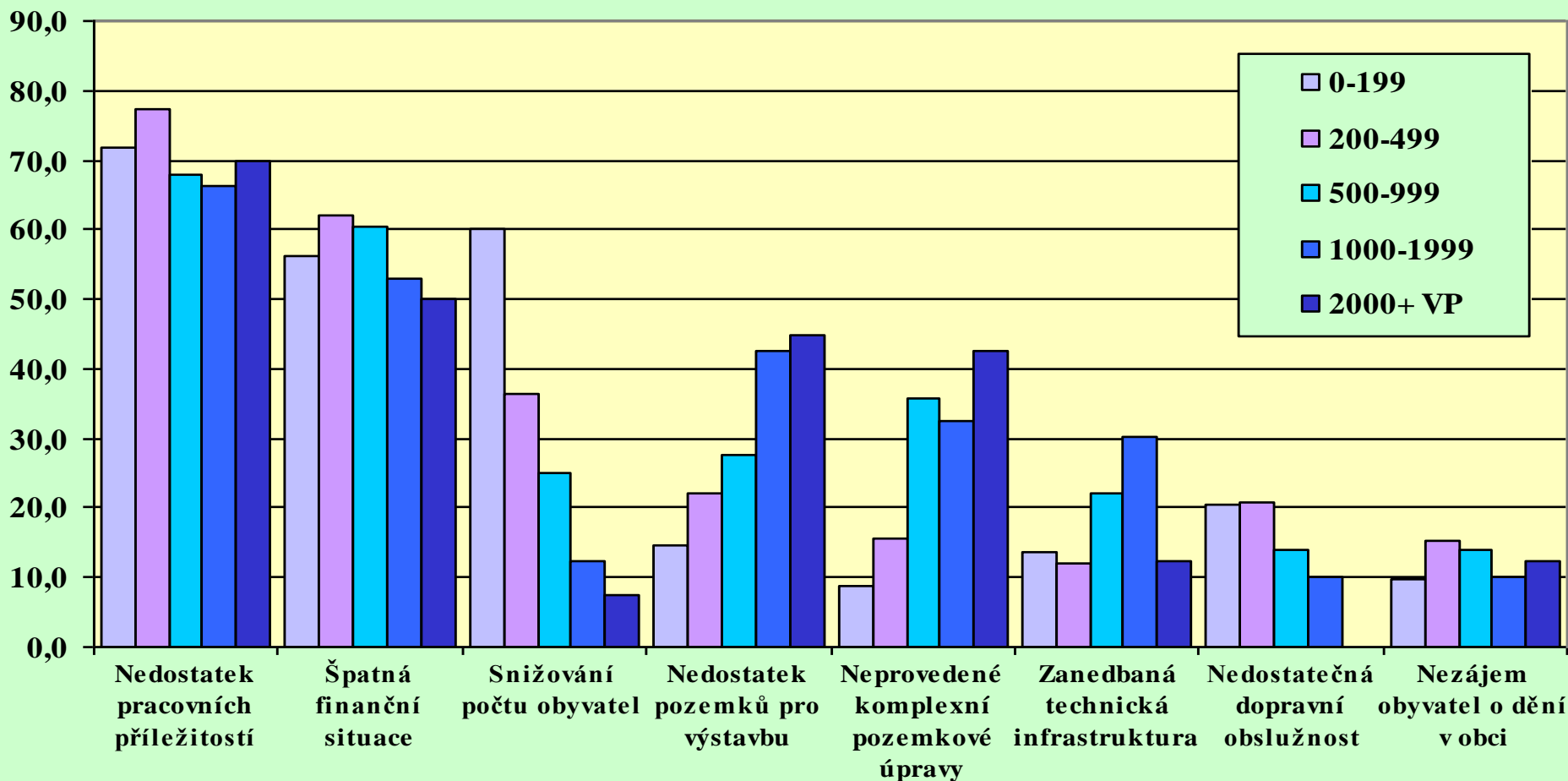
- uvažovat při pořizování územního plánu o území jako o celku, „shora“, z pohledu potřeb obce, a nepodléhat tlakům vlastníků pozemků a různých zájmových skupin (např. developerů, investorů);
- dobře definovat Zadání územního plánu – jasně říci, kterým směrem se rozvoj ne/má, ne/může ubírat (např. udržení druhého bydlení, žádná průmyslová výroba, pouze omezená výstavba komerčních objektů apod.);
- aktualizovat územní plán zhruba každé 4 roky a nepřipustit jeho časté a účelové změny;
- chránit nezastavěné území a u ploch na okraji obce, které jsou součástí zemědělského půdního fondu, nepovolit účelovou přeměnu v zastavitelné území;
- nevymezovat v územním plánu plochy k zastavění, které přímo nenavazují na stávající zástavbu, respektovat pravidlo kompaktnosti zástavby a zajistit územním plánem, aby nová zástavba byla se stávající výstavbou dobře propojena dopravními komunikacemi;
- předem řešit vliv nárůstu výstavby a počtu obyvatelstva na kapacitu technické, dopravní a sociální infrastruktury (např. dostatečná kapacita čističky odpadních vod a technických sítí, mateřské a základní školy) a zajistit v územním plánu plochy pro její případné nutné rozšíření;
- zajistit v rámci ploch určených k bydlení, ale i ke komerční zástavbě vymezení veřejných prostor (veřejné zeleně, dětských hřišť apod.);
- před samotnou výstavbou smluvně ošetřit, kdo bude vlastnit pozemky pod komunikacemi, resp. komunikace a technické sítě v nové zástavbě – osvědčuje se model, aby byl po jejich vybudování zajištěn bezplatný převod na obec;
- vhodně definovat regulativy a v součinnosti se stavebním úřadem přísně dbát na jejich dodržování;
- používat „neformální“ nástroje územního plánování (například situační plán, urbanistickou studii, architektonickou studii).

PARADOX ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

- ❖ Řešení zjevných problémů je neúčinné, protože se **řeší následky, nikoliv příčiny** (skryté problémy).
- ❖ **Řeší se přednostně ty problémy, jejichž řešení je podporováno dotačními prostředky.**
- ❖ Neřeší se problémy, které jsou nejvíce potřeba řešit, ale řeší se problémy, které řešit umíme (které daný subjekt řešit umí).
- ❖ Liší se vnímání problémů na centrální (národní) úrovni, na krajské úrovni a na obecní úrovni.

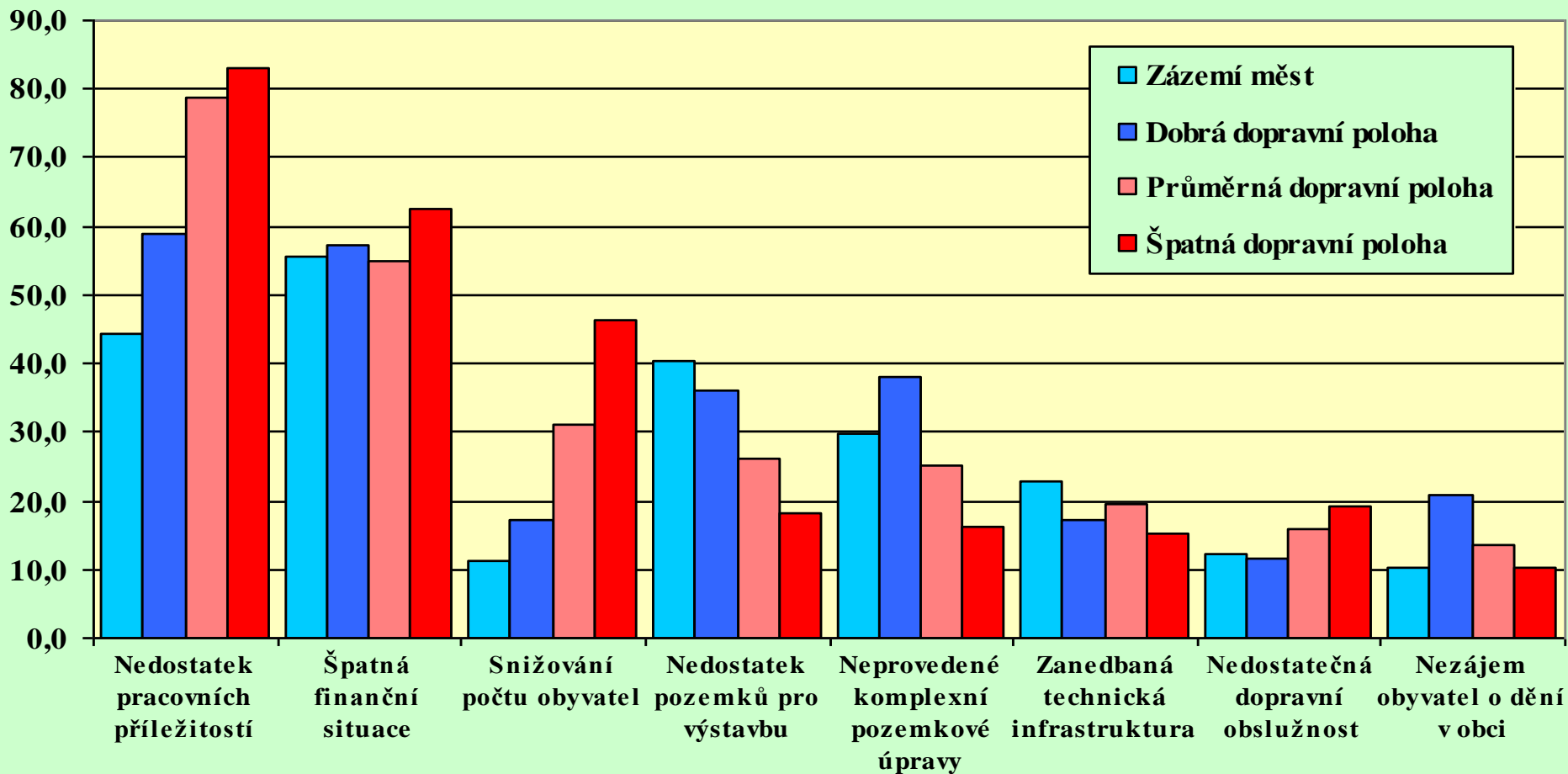
Problémy obcí v závislosti na velikosti obce

Podíl odpovědí na celkové počtu obcí v %



Problémy obcí v závislosti na poloze obce

Podíl odpovědí na celkovém počtu obcí v %



Diverzifikace zemědělských aktivit

Zemědělská diverzifikace

1. *Nekonvenční produkce*

- Rostlinná výroba: lněné semeno, triticales, fenykl, mák, květiny....
- Živočišná produkce: chov jelenovitých, chov koní, pštrosů...
- Ekologické zemědělství

2. *Lesnictví:*

• Pěstování, těžba a zpracování dřeva, pěstování rychle rostoucích energetických dřevin, rekreační využití lesa, údržba chráněných oblastí

3. *Poskytování zemědělských služeb:*

- Pro zemědělské podnikatele
- Pro nezemědělské podnikatele a jednotlivce, obce (odkliz sněhu, údržba komunikací)

Strukturní diverzifikace

1. *Přidávání hodnoty zemědělským produktům:*

- Přímý prodej produkce: prodej ze dvora, faremní obchod, prodej rozvozem k zákazníkovi
- Zpracováním produkce: zpracováním zemědělské produkce a výroba potravinářské produkce, speciální balení
- Prodej vlny, kůže atd.

2. *Cestovní ruch:*

- Ubytování – místa pro kempování a karavany, bed & breakfast, stravování na farmě
- Rekreační aktivity – občerstvení na farmě, demonstrace/dny otevřených dveří, faremní zoo, centrum řemesel, naučné stezky, venkovské parky
- Sportovní aktivity – střelba, motosport, hipoaktivity, válečné a bojové hry
- Kombinace předešlých

Pasivní diverzifikace

- Pronájem budov, pronájem pozemků

Typologie diverzifikačních aktivit

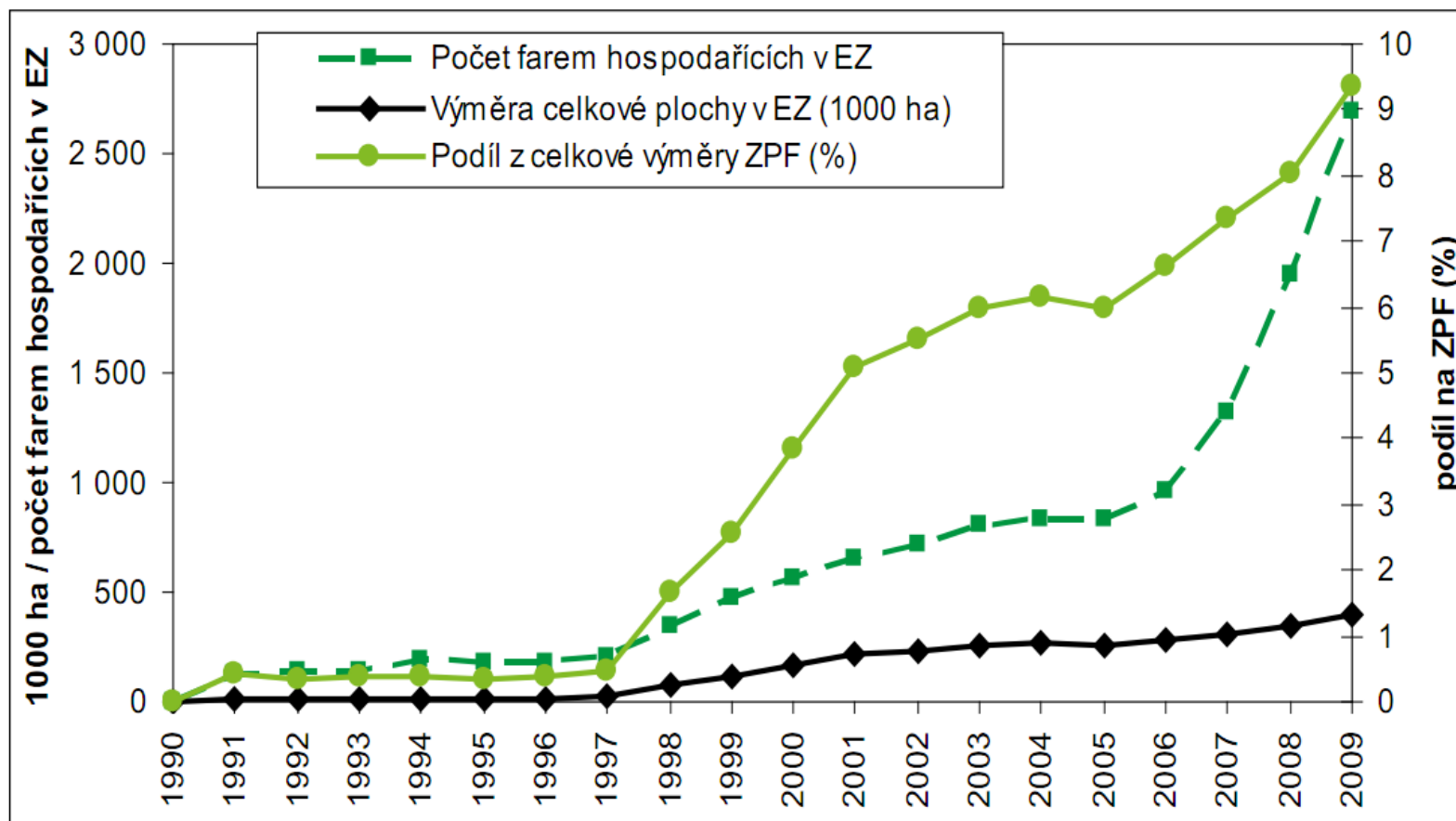
Pramen: podle Winter, M., Turner, M. et al. Farm Diversification Activities: Benchmarking study 2002. Final report to DEFRA, Centre for Rural Research, University of Exeter & Rural Tourism Research Group, University of Plymouth, 2002; upraveno

Diverzifikace zemědělských aktivit – motivace

- Impulsy a motivace pro diverzifikaci aktivit (J. Hrona a kol., 2008):
 - **zájem o další rozvoj podniku** – když možnosti rozvoje samotné zemědělské výroby jsou již vyčerpány nebo omezeny (např. omezenou možností koupě zemědělské půdy, výstavby ustájovacích kapacit apod.),
 - **zájem o využití nevyužívaných výrobních faktorů podniku** – zpravidla nemovitostí,
 - **zájem o vyřešení problému s odbytem současné produkce**, resp. jejího lepšího zpeněžení, získání nezávislosti na odběratelích, zájem o obchodování přímo s konečným zákazníkem,
 - **zájem o získání dotace** – faktor, který je svojí povahou specifický,
 - **tah poptávkou** – identifikace neuspokojené poptávky po určitém produktu (výklenek na trhu).

Diverzifikace zemědělských aktivit – ekologické zemědělství

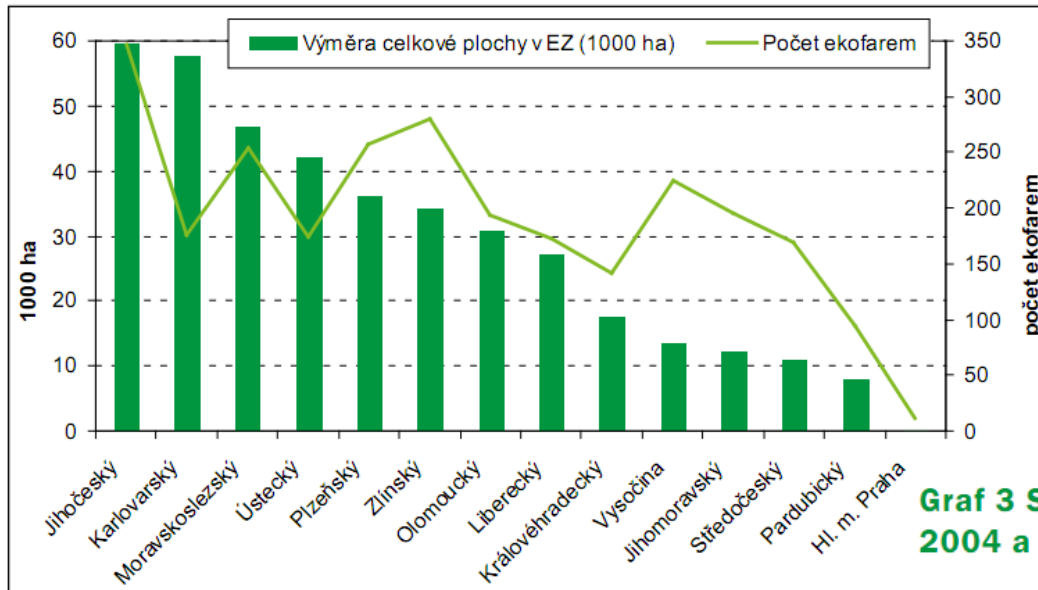
Graf 1 Vývoj počtu farem a celkové plochy v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990–2009)



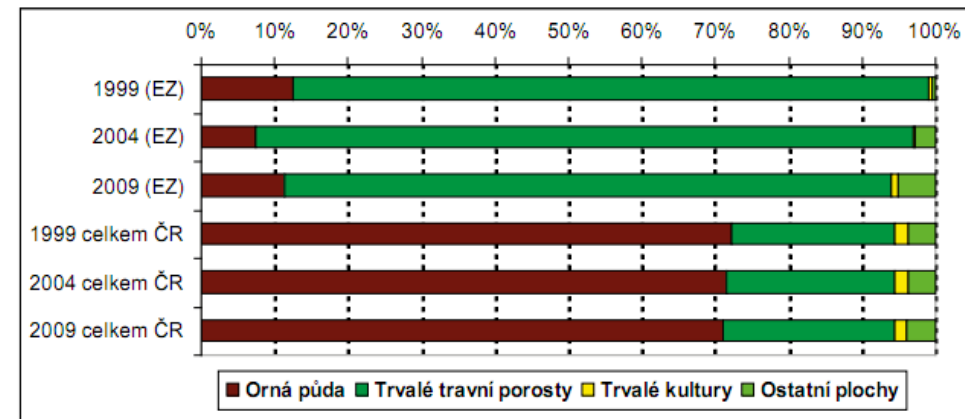
Zdroj: MZe (údaje k 31. 12. daného roku)

Diverzifikace zemědělských aktivit – ekologické zemědělství

Graf 2 Počet ekofarem a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009



Graf 3 Struktura užití půdy v EZ a zemědělství celkem (1999, 2004 a 2009)



Zdroj: MZe (údaje k 31. 12. daného roku); zpracoval ÚZEI

Zdroj: MZe, ČÚZK

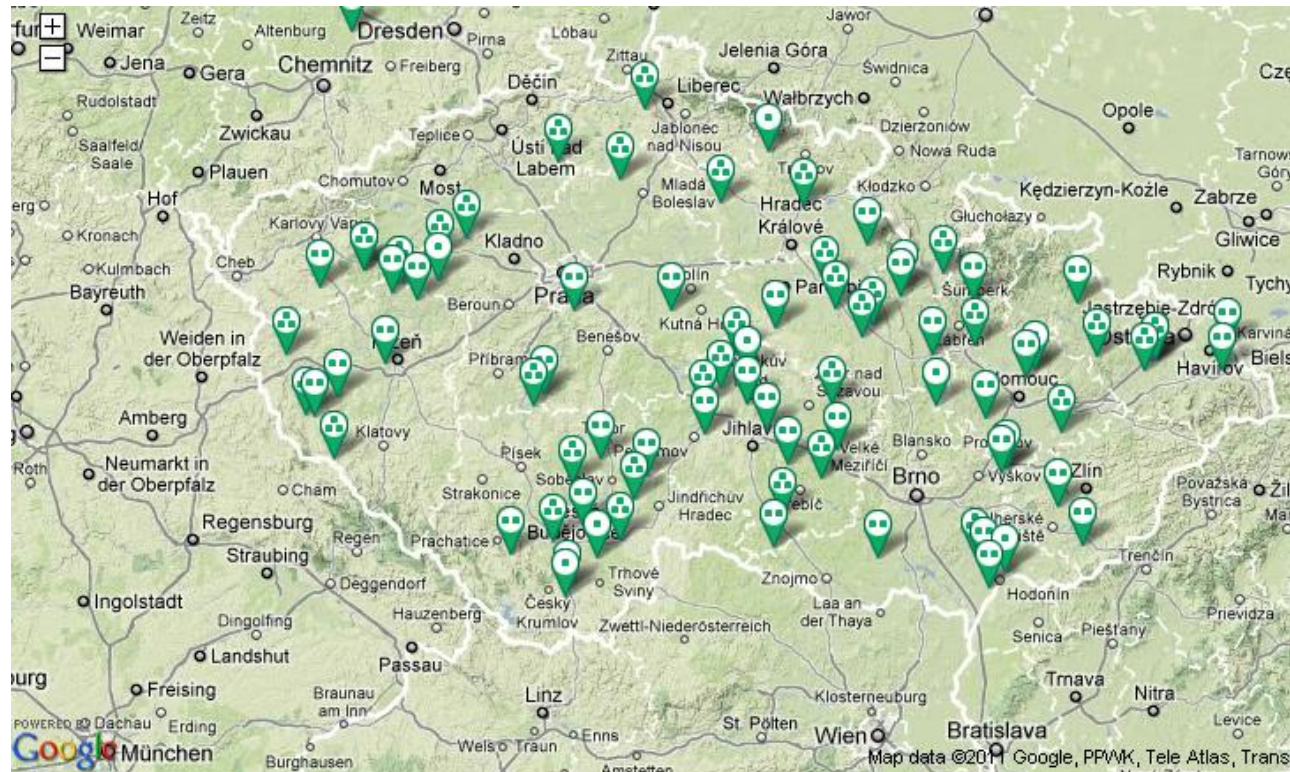
Diverzifikace zemědělských aktivit

Přidružená výroba

- Dříve součást JZD
- Po roce 1989 řada činností osamostatněna
- Dnes znovu hledání činností

Alternativní zdroje energií

- Bioplynové stanice u zemědělských podniků – výhodnější produkty spalovat než prodávat do výkupu (!)



legenda

Bioplynové stanice KOMUNÁLNÍ	nad 550 kW	do 550 kW	do 250 kW	Akce	Dodavatelské firmy
Bioplynové stanice ZEMĚDĚLSKÉ	nad 550 kW	do 550 kW	do 250 kW	Pobočky bank	Dodavatelé kongener
Bioplynové stanice OSTATNÍ	nad 550 kW	do 550 kW	do 250 kW	Poradenské firmy	Dodavatelé fermentor
Bioplynové stanice ve výstavbě	nad 550 kW	do 550 kW	do 250 kW	Vzdělávací instituce	Poptávka po digestát
	nad 550 kW	do 550 kW	do 250 kW	Prodejci	

Diverzifikace zemědělských aktivit



1. Starolískovecké farmářské trhy

16/4 a 7/5 2011

parkoviště při zastávce Osová (8:00–13:00 hod.)
Brno – Starý Lískovec

Přijďte využít možnost nakoupit lokální
produkty od farmářů a pěstitelů z našeho okolí.



www.trhy.zivyliskovec.eu

Přímé zpracování produktu v zemědělském
podniku + prodej ze dvora

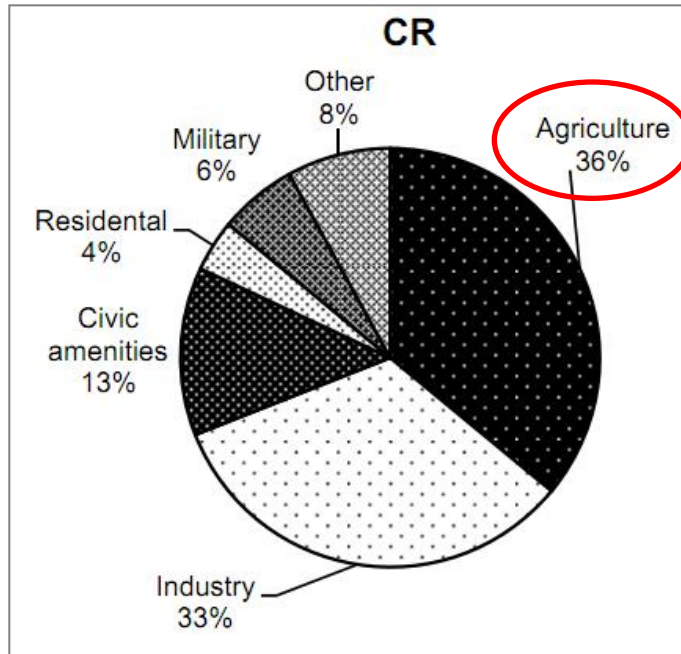
www.najdisisvehofarmare.cz

Farmářské trhy

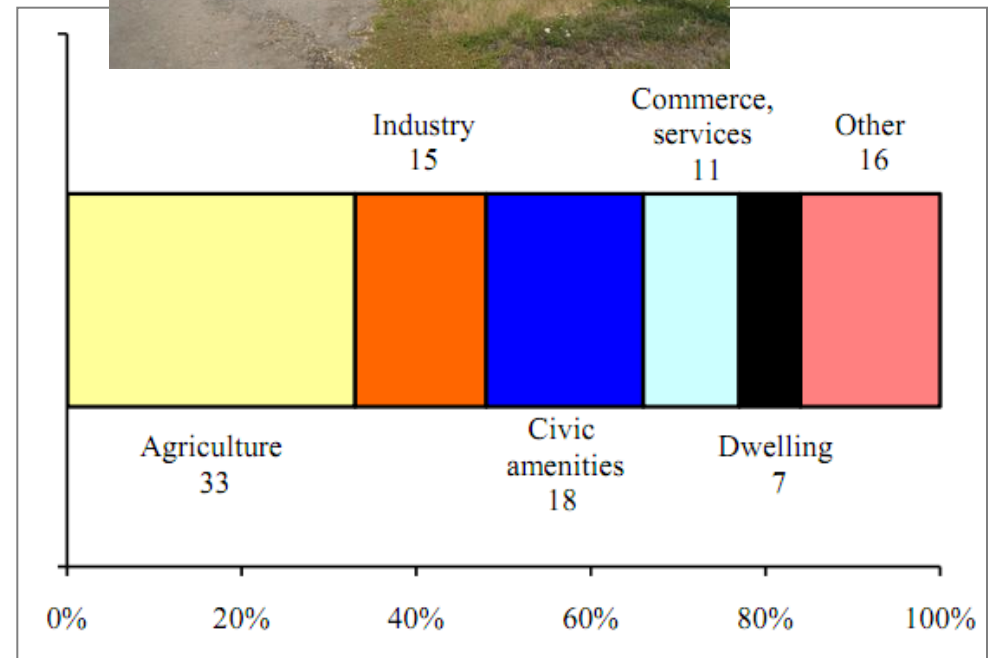


Diverzifikace zemědělských aktivit

Zemědělské brownfields



Struktura brownfields v ČR



Možnosti využití zemědělských brownfields

Diverzifikace zemědělských aktivit

Harvesting Sunshine



EUROFARMS, s.r.o.
Heroltice 65
586 01 JIHLAVA

Telefon: 567 220 686
Fax: 567 220 687

IČ: 25252895
DIČ CZ 25252895

Další informace o celé skupině získáte na
www.spearheadinternational.cz
www.spearheadinternational.com

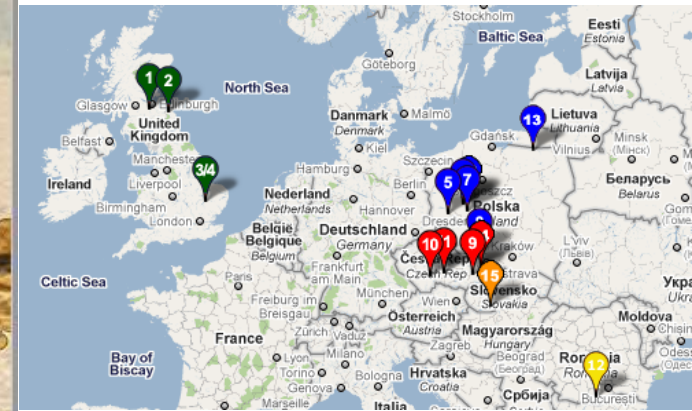
Jsme certifikováni normou **EUREPGAP®** a **GLOBALG.A.P.**



Vstup zahraničního kapitálu (pozitivum x negativum?)

příklad:

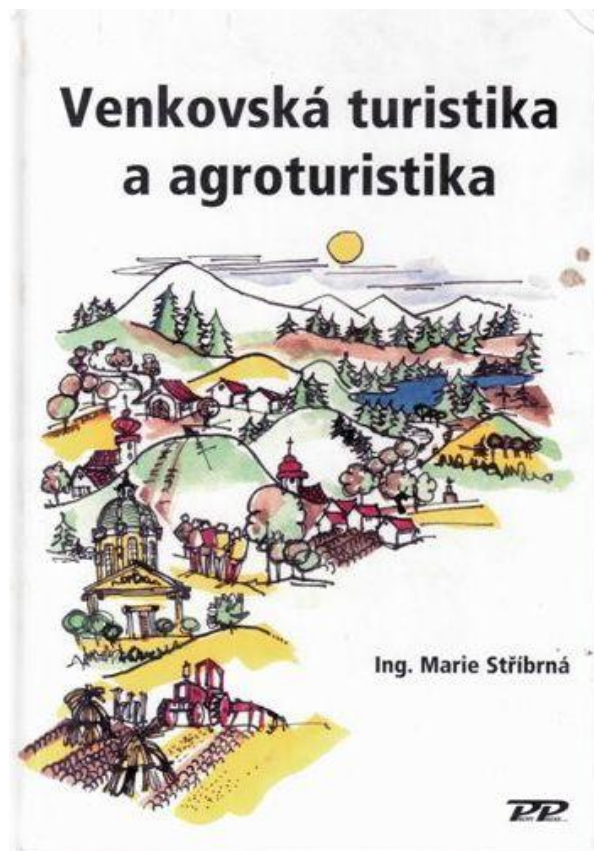
<http://www.eurofarms.cz/>



Diverzifikace zemědělských aktivit – venkovský turismus

Definice:

Venkovský cestovní ruch (*též rurální cestovní ruch; angl. rural tourism*) představuje souborné označení pro druh CR s vícedenním pobytem s rekreačními aktivitami na venkově (procházky, pěší turistika, projížďky na kole nebo na koni, pozorování a péče o domácí zvířata, konzumace podomácku vyrobených potravin atd.) a s ubytováním v soukromí nebo v menších hromadných ubytovacích zařízeních. (Pásková, Zelenka, 2002)



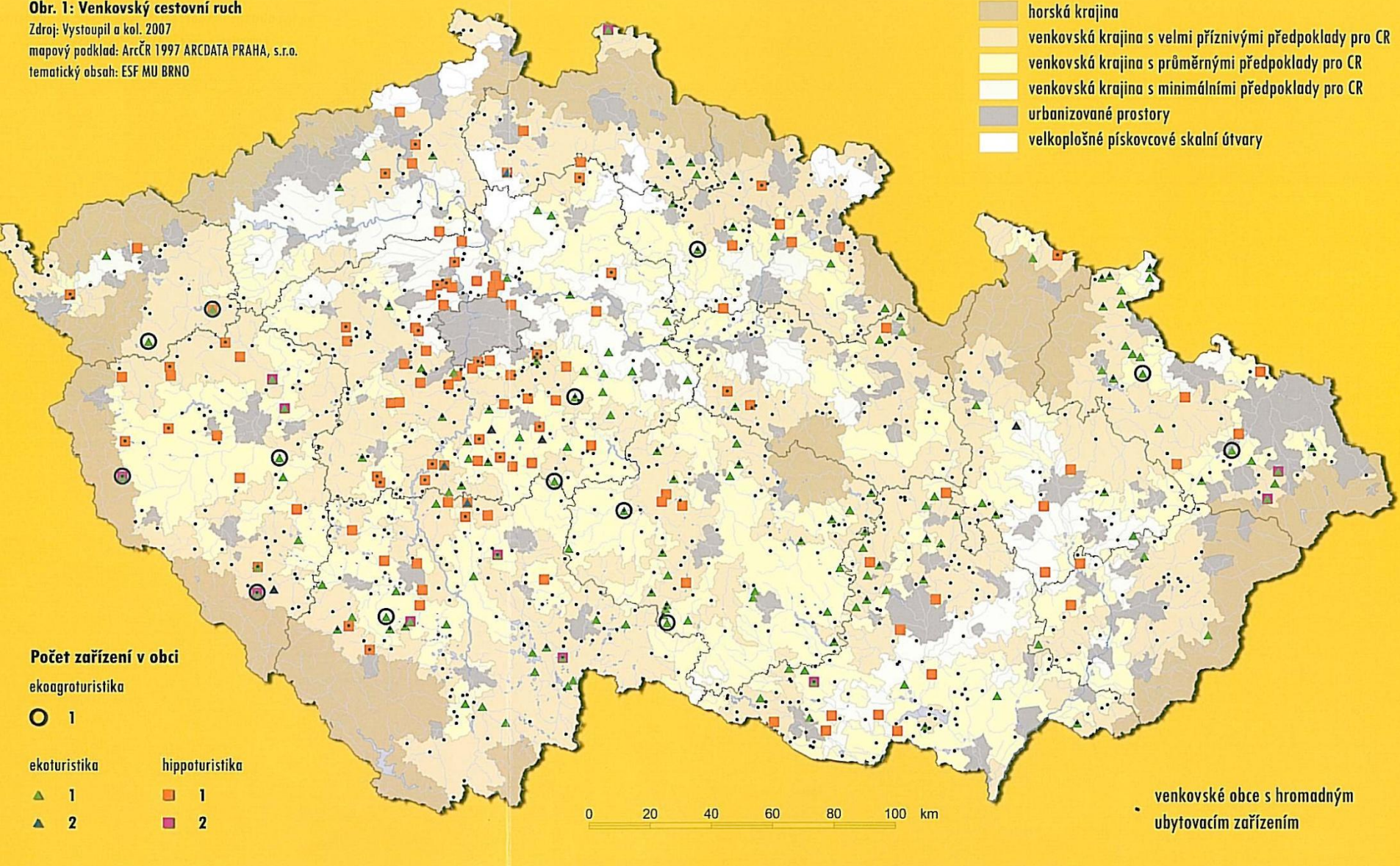
Obr. 1: Venkovský cestovní ruch

Zdroj: Vystoupil a kol. 2007

mapový podklad: ArcČR 1997 ARCDATA PRAHA, s.r.o.

tematický obsah: ESF MU BRNO

- horská krajina
- venkovská krajina s velmi příznivými předpoklady pro CR
- venkovská krajina s průměrnými předpoklady pro CR
- venkovská krajina s minimálními předpoklady pro CR
- urbanizované prostory
- velkoplošné pískovcové skalní útvary

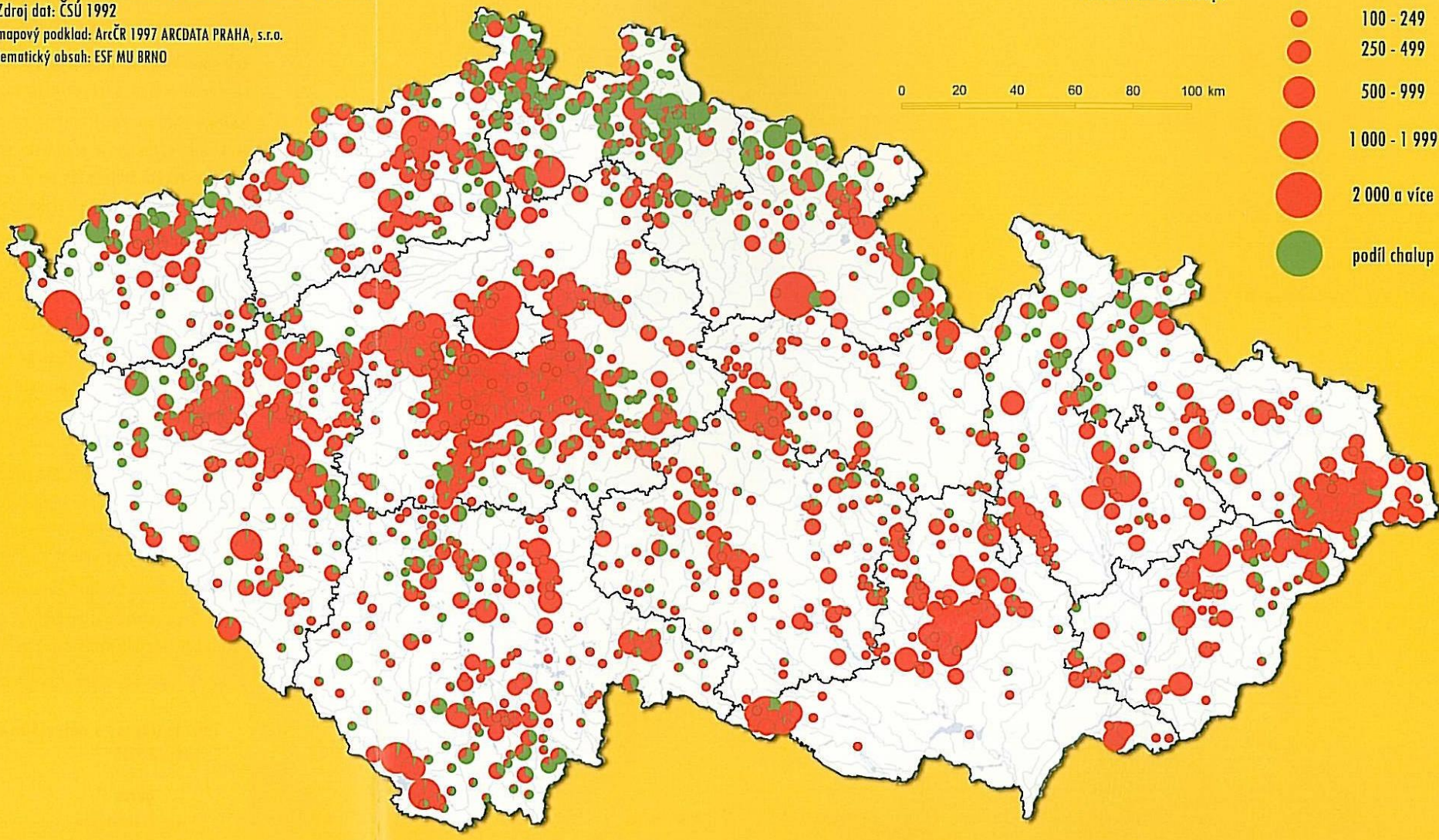


Obr. 2: Druhé bydlení (chataření a chalupaření)

Zdroj dat: ČSÚ 1992
mapový podklad: ArcČR 1997 ARCDATA PRAHA, s.r.o.
tematický obsah: ESF MU BRNO

Počet chat a chalup:

- 40 - 99
- 100 - 249
- 250 - 499
- 500 - 999
- 1 000 - 1 999
- 2 000 a více
- podíl chalup



Studijní materiály k tématu

- ❖ Binek, J. a kol. Venkovský prostor a jeho oživení. 1. vyd. Brno: Georgetown, 2006. 145 s.
- ❖ Galvasová, I. a kol. Synergie ve venkovském prostoru – Aktéři a nástroje rozvoje venkova. 1. vyd. Brno: GaREP Publishing, 2009. 98 s. ISBN 978-80-904308-0-8.
- ❖ Svobodová, H. Faktory rozvoje venkova v podmínkách České republiky [rigorózní práce]. Brno: Geografický ústav PŘF MU, 2009. URL https://is.muni.cz/auth/th/67632/prif_r/Rigo_final.pdf
- ❖ Perlín, R. a kol. Venkovy a venkované. Praha: MMR, 2010. ISBN 978-80-87147-27-6.
- ❖ Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006. Praha: ČSÚ, 2008. URL <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/1380-08>>
- ❖ Suburbanizace.cz URL<www.suburbanizace.cz>
- ❖ Wokoun, R.: *Regionální rozvoj – východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Praha: Linde, 2008.
- ❖ Perlín, R. a kol. *Venkovy a venkované*. Praha: MMR, 2010. ISBN 978-80-87147-27-6.
- ❖ Fišer, P., Labounková, V., Půček, M. *Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů*. Brno: Ústav územního rozvoje, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2009. 47 s. ISBN 978-80-87318-02-7.
- ❖ Mze: www.eagri.cz
- ❖ MMR: www.mmr.cz
- ❖ Národní strategický plán rozvoje venkova ČR na období 2007–2013. Praha: MZe, 2006.
- ❖ Program rozvoje venkova ČR na období 2007–2013. Praha: MZe, 2006.
- ❖ Kašparová, L., Rozehnalová, E. a kol. Nově stavby pro venkov. Ediční řada Venkov, svazek 8. Brno: ÚÚR, 2005.[on-line]
- ❖ Suburbanizace.cz URL<www.suburbanizace.cz>
- ❖ Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006. Praha: ČSÚ, 2008. URL <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/1380-08>>

Děkuji za pozornost.

RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.